

Nr 135.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående viss omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m.; given Stockholms slott den 13 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Viktor Larsson

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Larsson:

Vid tiden för statsverkspropositionens avlåtande till årets riksdag kunde med hänsyn till vissa inom kommunikationsdepartementet då ännu pågående utredningar rörande byggnadsstyrelsens organisation definitivt förslag rörande anslagen till nämnda styrelse icke framläggas. Under punkterna 35 och 36, sjätte huvudtiteln, föreslog Kungl. Maj:t därför riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, för budgetåret 1925—1926 beräkna dels det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen till 257,000 kronor dels ock ett extra anslag till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet av 97,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 113 häft. (Nr 135.)

Sedermera hava de av chefen för kommunikationsdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 juni 1923 tillkallade sakkunniga för utredning av vissa frågor rörande byggnadsstyrelsens organisation m. m. (byggnadsstyrelsesakkunniga) med skrivelse den 23 januari 1925 överlämnat betänkande angående omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå och vissa därmed sammanhängande spörsmål.

- De sakkunniga hava varit riksgäldsfullmäktigen C. G. Ekman, ordförande, f. d. byggnadsrådet I. G. Clason, byggnadschefen och ledamoten av arméns kasernbyggnadsnämnd E. Lindh, översten och överdirektören C. H. F. Meurling samt generaldirektören I. J. Tengbom.

De sakkunnigas utredningsuppdrag omfattade huvudsakligen:

dels frågan, huruvida för framtiden behov kunde anses föreligga av ett sådant organ för husbyggnadsverksamhet, som staten under senare år ägt i arméns kasernbyggnadsnämnd, samt i samband därmed vissa spörsmål rörande byggnadsstyrelsens och andra byggande statsmyndigheters organisation och verksamhet;

dels ock frågan om åtgärder för nedbringande av arkitektarvodena vid statens byggnadsföretag.

Därjämte hade de sakkunniga att i första hand överväga frågan om provisoriska åtgärder för nedbringande av kostnaderna för kasernbyggnadsnämndens verksamhet. I skrivelse den 20 oktober 1923 framlade de sakkunniga förslag i sistnämnda fråga, vilket förslag låg till grund för Kungl. Maj:ts beslut den 12 november 1923 rörande ändrad sammansättning av nämnden från och med den 1 januari 1924.

Genom det nu framlagda betänkandet, i vars slutliga justering översten Meurling på grund av sjukdom icke kunnat deltaga, har de sakkunnigas utredningsarbete avslutats, utom så vitt avser den till sakkunniga hänskjutna frågan angående åtgärder för nedbringande av arkitektarvodena vid statens byggnadsföretag. I sistnämnda fråga hava sakkunniga förklarat sig komma att framdeles avgiva särskilt yttrande, sedan vissa igångsatta utredningar hunnit avslutas.

Sakkunnigas nu föreliggande förslag innebär huvudsakligen, att kasernbyggnadsnämnden skall upplösas, sedan dess ännu pågående verksamhet hunnit avecklas, vilket beräknas kunna ske till den 1 juli 1925, samt att inom byggnadsstyrelsen från och med samma tid den nuvarande byggnadsbyrån skall uppdelas i två särskilda byråer, en utredningsbyrå och en byggnadsbyrå.

Därjämte hava sakkunniga angivit vissa riktlinjer för de nya byråernas organisation och verksamhet, och hava sakkunniga tillika uttalat sig för en centralisation i viss omfattning till den sålunda omorganiserade byggnadsstyrelsen av statlig byggnadsverksamhet, som nu utövas genom andra myndigheters försorg.

Över sakkunnigas förslag hava yttranden avgivits av fängvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, byggnadsstyrelsen, kasernbyggnadsnämnden samt allmänna civilförvaltningens lönenämnd.

I samband med nu berörda spörsmål torde vidare till behandling böra upptagas av byggnadsstyrelsen gjorda framställningar rörande förändring av en kvinnlig kanslibiträdestjänst till kvinnlig kontorsskrivarbefattning samt förstärkning av arbetskrafterna å styrelsens intendentsbyrå.

Omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå och vissa därmed sammanhängande spörsmål.

I en den 16 april 1917 till riksdagen avlåten proposition, nr 258, framlade Kungl. Maj:t förslag till omorganisation och löneroglering av dåvarande överintendentsämbetet. Sedan detta förslag i allt väsentligt av riksdagen bifallits (riksdagens skrivelse nr 269), genomfördes den beslutade nya organisationen vid 1918 års ingång, i samband varmed ämbetets namn förändrades till byggnadsstyrelsen.

Överintendentsämbetets omorganisation till byggnadsstyrelsen.

I sitt betänkande lämna byggnadsstyrelsesakkunniga till en början en redogörelse för anledningarna till och huvuddragen av den sålunda genomförda omorganisationen. Då denna redogörelse torde vara belysande jämväl för den nu föreliggande frågan, må densamma här i korthet återgivas:

Vid tiden för berörda omorganisation var överintendentsämbetets verksamhetsområde fastställt genom instruktion av den 14 november 1879 med däri den 5 december 1884 vidtagna ändringar. För ämbetets verksamhet i avseende å förvaltningen av de under ämbetsverkets värd ställda byggnader voro reglerande bestämmelser därvid givna. Ämbetets befattning med statens byggnadsverksamhet i öfrigt var däremot i stort sett icke på förhand reglerad. Sålunda hade ämbetet egentligen endast att på särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t eller annan vederbörande taga befattning med en byggnadsfråga. I denna punkt inträdde genom omorganisationen en principiell förändring i verkets ställning till statens husbyggnadsväsen i allmänhet.

Anledningarna till 1917 års omorganisation.

Vid tiden för omorganisationen utövades statens husbyggnadsverksamhet av närmare ett fyrtiotal olika myndigheter, vilka, vad byggnadsärendenas handläggning beträffade, praktiskt taget voro isolerade från varandra. Den kommunikation dem emellan, som i det stora hela mera undantagsvis ägde rum, skedde egentligen endast via Kungl. Maj:t. Med denna saknad av gemenskap i en eller annan form direkt mellan dessa byggnadsorgan, hade självfallet uppstått vissa brister vid planläggningen och utövandet av statens husbyggnadsverksamhet.

Detta hade jämväl givit anledning till upprepade anmärkningar och framställningar från riksdagen och dess revisorer. De sålunda framställda anmärkningarna hade bottnat i den fortgående stegringen av utgifterna för samma verksamhet och i strävan att i möjligaste mån begränsa dessa utgifter. Bortsett från mera fristående anmärkningar mot något visst byggnadsföretag var det två huvudsakliga anmärkningar, som gjorts i nämnda syfte, nämligen mot *bristande planmässighet* vid statens byggnadsverksamhet, och mot *bristande sparsamhet* vid de särskilda statsbyggnadernas uppförande.

Bristerna i planmässighet hade framförallt yttrat sig däruti dels att byggnadsbehov för särskilda statsändamål hade tillfredsställts var för sig, utan hänsyn till huruvida flera dylika behov skulle kunna till byggnadskostnadernas nedbringande genom ett och samma byggnadsföretag avhjälpas, dels att statens byggnadsverksamhet hade utövats skäligen ojämnt och ofta så, att den infallit å tider, som från statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter sett varit mindre lämpliga, och dels att erfarenheter och rön,

som gjorts vid ett av staten utfört byggnadsföretag, mången gång icke tillgodogjorts vid sedermera utförda statsbyggen.

Beträffande den *bristande sparsamheten* vid statsbyggnadernas utförande skulle densamma yttra sig bland annat däri, att byggnaderna försetts med obehöfliga och kostsamma ornamentala utsmyckningar samt att hallar, trappuppgångar och även andra utrymmen tilltagits onödigt rymliga.

Med anledning av dessa anmärkningar samt vissa från riksdagens sida framställda önskemål tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet jämlikt av Kungl. Maj:t den 24 oktober 1913 givet bemyndigande särskilda sakkunniga för att inom nämnda departement efter verkställd utredning avgiva förslag till omorganisation av överintendentsämbetet jämte lönereglering för befattningshavare i ämbetsverket. Dessa sakkunniga avgåvo den 1 november 1915 sitt betänkande, vilket i huvudsak låg till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ovan berörda proposition till 1917 års riksdag.

Kungl. Maj:ts proposition i ämnet utmynnade i förslag *dels*, såsom ovan nämnts, till en omorganisation och lönereglering av överintendentsämbetet samt vissa andra därmed sammanhängande åtgärder och *dels* till beredande av medel för anställande av ett antal statstjänare av en ny kategori, länsarkitekter.

I främsta rummet avsåg Kungl. Maj:ts förslag att råda bot för de anmärkta missförhållandena vid statens byggnadsverksamhet. I detta hänseende upptogs först frågan om centralisering av all statens ifrågavarande verksamhet. Därvid gjordes den uppfattningen gällande, att en sådan centralisering icke vore tillräddlig, varemot en partiell centralisering förordades så, att den byggnadsverksamhet, som då utövades av post- och telegrafverken samt riksbanken — eller just de myndigheter, som egentligen föranlett anmärkningarna mot den bristande planmässigheten vid statens byggnadsverksamhet och vilka myndigheter, ehuru de utövat en mycket omfattande byggnadsverksamhet, dock ej voro organiserade för en sådan — skulle i huvudsak förläggas till byggnadsstyrelsen samt att under styrelsens omedelbara inseende skulle ställas vissa fastigheter, som då icke stodo under teknisk myndighets vård.

Såsom de egentliga och över hela området av statens husbyggnadsverksamhet näende medlen mot de ifrågavarande missförhållandena föreslogs emellertid *dels* och i främsta rummet förberedande utredning av de särskilda byggnadsfrågorna, *dels* granskning av uppgjorda ritningar och förslag, *dels* ock ett slags inspektion vid byggnadsarbetenas utförande, allt grundligare och allsidigare än under dåvarande förhållanden hade kunnat ske. I vissa principiella avseenden skulle dessa uppgifter läggas i händerna på en myndighet, nämligen byggnadsstyrelsen, så att å ett enda centralt ställe skulle kunna vid varje tidpunkt lätt erhållas en samlad överblick av statens byggnadsverksamhet, såväl av den redan fullbordade och pågående som av den under närmaste tiden då förestående, något som dittills icke kunnat åstadkommas utan ingående och tidsödande undersökningar hos ett stort antal verk och myndigheter.

En ofrånkomlig förutsättning för att byggnadsstyrelsen skulle kunna fullgöra dessa nya åligganden ansågs vara, att styrelsen städse ägde tillgång till exakta uppgifter angående statens husbyggnadsverksamhet i hela dess omfattning, d. v. s. att inom styrelsen fördes en fortlöpande och ändamålsenligt inrättad *byggnadsstatistik*. Denna byggnadsstatistik angavs utgöra en kärnpunkt i förslaget och innebära centraliseringen av statens husbyggnadsverksamhet, i den mån sådan lämpligen kunde ske.

Vidare skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag *dels* i sammanhang med bygg-

nadsstatistiken genom insamlande av ritningar till byggnadsföretag, varmed staten tagit befattning, inom byggnadsstyrelsen bildas ett centralt *statsarkiv* för ritningar, och dels, till fromma särskilt för statens byggnadsverksamhet, men även för byggnadsverksamheten i allmänhet i landet, av styrelsen utövas en *upplysningsverksamhet* genom publicerande av meddelanden om iakttagelser och rön av allmännare intresse, vilka gjorts vid utförandet av byggnadsföretag eller eljest. Vidare skulle hos styrelsen inrättas en provsamling av byggnadsmaterialier av aktuellt intresse.

Ehuru i och för sig av nytta för den offentliga byggnadsverksamheten skulle det egentliga gagnet av nämnda åtgärder, såsom ovan antytts, vara att sätta byggnadsstyrelsen medel i händerna att så utföra den på styrelsen lagda förberedande utredningen, granskningen och inspektionen av byggnadsföretag för statens räkning, att denna styrelsens verksamhet bleve av äsyftad effekt för statens husbyggnadsväsende.

Ändamålet med den omläggning av statens byggnadsväsen, som sålunda ifrågasattes, var att skapa ett enande och sammanhållande band mellan statens samtliga husbyggande organ. Detta skulle ske genom den principiella förändringen i byggnadsstyrelsens ställning till statens husbyggnadsväsen i allmänhet, att verket, som dessförinnan i regel endast i särskilda fall och då efter befallning av Kungl. Maj:t eller hänvändelse från annan vederbörande myndighet befattat sig med byggnadsföretag för statsverkets räkning, därefter skulle som regel i större eller mindre grad deltaga i varje statens husbyggnadsföretag, särskilt i den för företaget grundläggande förberedande utredningen.

I Kungl. Maj:ts förslag behandlades jämväl åtskilliga andra spørsmål, vilka hade inverkan på byggnadsstyrelsens organisation, såsom frågorna rörande styrelsens befattning med den kulturhistoriska byggnadsvården samt med statens tomtförsäljningar och förhyrningar av lokaler för statsändamål (för ämbetsverk och kommittéer etc.).

Vid tiden för omorganisationen bestod överintendentensämbetet av en teknisk och en administrativ avdelning. Verkets styrelse utgjordes av en överintendent, chef för verket, samt, såsom ledamöter, två förste intendent, den ene för den tekniska och den andre, tillika sekreterare, för den administrativa avdelningen.

Enligt Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag skulle ämbetsverket utvidgas så, att detsamma komme att bestå av fem byråer, benämnda byggnadsbyrån, intendentbyrån, kulturhistoriska byrån, stadsplanebyrån och administrativa byrån. Å byggnadsbyrån skulle falla så gott som alla de nya uppgifter, vilka tillfördes verket i fråga om statens husbyggnadsverksamhet.

Verkets styrelse skulle utgöras av en generaldirektör såsom chef samt, såsom ledamöter, fem byråchefer.

Ett för överintendentensämbetet karaktäristiskt drag var, att verket bestod av, utom den ordinarie eller extra personalen med regelbunden tjänstgöring, ett antal vid verket fästade arkitekter utom stat. Dessa arkitekter, som i regel voro fritt praktiserande, voro huvudsakligen avsedda för sådana särskilda uppdrag, för vilka den nyssnämnda personalen icke beräknats, såsom exempelvis upprättande av ritningsförslag till byggnadsföretag för statens räkning, uppgörande av förslag till stadsplan å staten tillhörigt område samt vissa granskningsuppdrag m. m. Ersättning till dessa arkitekter utgick i regel för varje särskilt uppdrag. Nu berörda för överintendentensämbetet säregna drag skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag bibehållas, dock med den jämkning beträffande användningen av dessa arbetskrafter, att en del ärenden, särskilt mindre sådana, vilkas handläggning på grund av bristen på arbetskrafter

inom det egentliga överintendentensämbetet överlämnats till arkitekter utom stat, skulle överflyttas till ämbetsverkets regelbundet tjänstgörande personal.

Kungl. Maj:ts förslag innebar slutligen, att ämbetsverket, som tidigare saknat tekniskt förfarna lokala organ och därför för tillsyn å företag i landsorten måst vid behov anlita helt och hållet utom verket stående och mången gång för uppdragen mindre lämpliga personer, skulle beredas tillgång till dylika lokala organ genom anställande av en kategori nya befattningshavare, länsarkitekter. Dessa arkitekter skulle emellertid erhålla sin egentliga karaktär av sin ställning till länsstyrelserna. Deras främsta uppgift skulle nämligen bliva att vara byggnadstekniska biträden åt länsstyrelserna.

De riktlinjer, som sålunda i Kungl. Maj:ts proposition uppdragits för överintendentensämbetets omorganisation och lösning av i samband därmed stående frågor, föranledde ej erinran från riksdagens sida.

Orsakerna till igångsättandet av den föreliggande utredningen.

Den utredning rörande byggnadsstyrelsens organisation och därmed sammanhängande spörsmål, som uppdragits åt byggnadsstyrelsesakkunniga, har föranletts dels av vissa anmärkningar, som jämväl under senare år framkommit mot bristande planmässighet och sparsamhet vid bedrivandet av statens husbyggnadsverksamhet, dels ock av vissa spörsmål, som stå i samband med avvecklingen av arméns kasernbyggnadsnämnd.

Motioner vid 1921 års riksdag.

Uti en vid 1921 års riksdag av herr Lindman m. fl. i riksdagens andra kammare avlämnad motion (nr 72) om ändring av Kungl. Maj:ts då föreliggande förslag till löneroglering för chefen för byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå m. m. påtalades den tendens till stegring i anspråk på byggnadernas utrymmen och beskaffenhet, den »byggnadslyx», som enligt motionärerna tillhandakomna uppgifter från skilda delar av landet skulle hava gjort sig gällande icke blott vid statens utan även vid kommuners och enskildas byggnadsverksamhet. För statens vidkommande ansågs denna fråga böra sorgfälligt prövas i samband med beviljande av anslag till de olika byggnadsföretagen.

Efter att vidare hava erinrat om den år 1917 beslutade omorganisationen av överintendentensämbetet, numera byggnadsstyrelsen, framhöll motionärerna, att de synpunkter och strävanden till planmässighet och sparsamhet vid statens byggnadsföretag, som tagit sig uttryck vid omorganisationen, fortfarande ägde sin fulla giltighet. Emellertid kunde ifrågasättas i vad mån dessa strävanden blivit tillgodosedda. De alltjämt hörda anmärkningarna om bristande sparsamhet gjorde det angeläget att så vitt möjligt vinna upplysning om verkningarna av reformen och utsikterna för uppnående av det åsyftade resultatet. Motionärerna ansågo icke uteslutet, att brister i organisationen redan framträtt, exempelvis genom att man möjligen icke kunnat förfoga över tillräckligt högt kvalificerade, jämväl praktiskt och ekonomiskt erfarna arbetskrafter för det synnerligen maktpåliggande initiativ- och organisationsarbete, som påvilade styrelsens byggnadsbyrå. Skulle så vara förhållandet, borde dessa brister snarast utredas och avhjälpas, även om därigenom skulle vållas någon ökning i lönestaten, som dock bleve av underordnad betydelse med hänsyn till de mycket betydande värden det gällde att hushålla med.

Motionärerna, vilka jämväl påyrkade förbättrad löneställning för byggnadsbyråns chef, hemställde med anledning av det anförda bland annat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, i vad mån den genomförda omorganisationen av byggnadsstyrelsen medförde eller kunde väntas medföra åsyftad planmässighet och sparsamhet i utförandet av statens

husbyggnadsarbeten, jämte de förslag, som möjligen av utredningen kunde föranledas.

En motion (nr 104) i liknande syfte väcktes vid samma riksdag i första kammaren av herr J. B. Johansson.

Beträffande det sålunda motionsvis framförda spörsmålet om behovet av vissa organisatoriska förändringar i fråga om byggnadsstyrelsen, närmast avseende dess byggnadsbyrå, anförde riksdagen i skrivelse den 17 juni 1921, nr 6 A, att, enligt vad riksdagens vederbörande utskott inhämtat, insikten om nödvändigheten av åtgärders vidtagande i angivet syfte redan föranlett byggnadsstyrelsen att själv igångsätta utredning härom, samt att vid sådant förhållande någon särskild framställning från riksdagens sida i detta hänseende icke då borde ifrågakomma. I anslutning till vad motionärerna anført rörande angelägenheten av att vid bedrivandet av statens byggnadsverksamhet planmässighet och sparsamhet iakttoges ville riksdagen emellertid framhålla vikten av, att intet underlåtes till vinnande av angivna syften och att vid utarbetande av de organisationsförslag, vartill ovannämnda utredning kunde giva anledning, de av motionärerna anförda synpunkterna kunne tillbörligt beaktande.

I sin år 1921 avgivna berättelse framställde riksdagens revisorer vissa anmärkningar beträffande byggnadsstyrelsens förvaltning.

Anmärkningar
av riksdagens
revisorer.

Revisorerna förklarade därvid, bland annat, att de icke kunnat undgå att lägga märke till den tendens, som hos byggnadsstyrelsen i flera fall syntes hava gjort sig gällande att vid prövning av styrelsen underställda ärenden angående ny- eller ombyggnader påkalla mera omfattande och följaktligen också mera kostsamma åtgärder än de ursprungligen förslagsställande myndigheterna. Efter att i detta hänseende hava hänvisat till vissa byggnadsföretag, som varit föremål för särskilt omnämnande i revisionsberättelsen, yttrade revisorerna, att den påpekade tendensen syntes innebära en fara att de kostnadsberäkningar, som för riksdagen framlades, kunde komma att ställa sig högre än som vore oundgängligen nödvändigt eller med hänsyn till det statsfinansiella läget lämpligt. Då byggnadsstyrelsen vid behandlingen av frågor som dessa hade att företräda statens intressen och icke de särskilda institutionerna, vilka, enligt vad erfarenheten visade, själva plägade i tillbörlig grad lägga sig vinn om att deras behov icke underskattades, syntes man hava rätt fordra, att styrelsen, givetvis under iakttagande av att kostnadsberäkningarnas tillförlitlighet icke minskades, i högre grad än vad dittills varit fallet, beaktade vikten av att statsverkets utgifter för hithörande ändamål hölles inom rimliga gränser.

I detta sammanhang ville revisorerna jämväl ifrågasätta lämpligheten av de beräkningsgrunder, vilka av byggnadsstyrelsen tillämpades vid bestämmande av arvoden åt styrelsens utom stat anställda arkitekter, då dessa anförtröddes uppdrag för styrelsens räkning.

De sålunda framförda anmärkningarna bemöttes av byggnadsstyrelsen i avgiven förklaring och föranledde ej heller uttalande från riksdagens sida.

Frågan om arkitekt- och kontrollantarvodena vid byggnadsstyrelsens arbeten återupptogs i den av riksdagens revisorer år 1922 avgivna berättelsen. Därjämte ifrågasatte revisorerna, vilka gjorde gällande, att de byggnadsföretag, som utförts av byggnadsstyrelsen, i allmänhet dragit mycket höga kostnader, huruvida icke en ändring härutinnan till det bättre kunde vinnas genom att i större utsträckning, än som dittills varit fallet, inom styrelsen bereda plats för den praktiska erfarenheten.

Sedan byggnadsstyrelsen avgivit förklaring med anledning av revisorernas anmärkningar, anhöll riksdagen i skrivelse den 23 maj 1923 (nr 192) på an-

förda skäl, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder, som kunde bidra till nedbringande av arkitekturvodena vid statens byggnadsföretag.

Arméns
kasernbygg-
nadsnämnd.

Beträffande arméns kasernbyggnadsnämnd må i detta sammanhang allenast erinras följande.

Det härordningsförslag, som antogs vid 1901 års riksdag, förutsatte uppförandet av ett betydande antal nya kasernetablissemang. De kasernbyggnadsarbeten, som för fullföljandet av denna plan beslutades av Kungl. Maj:t och riksdagen, omhänderhades till en början av chefen för fortifikationen. Emellertid framkommo åtskilliga anmärkningar beträffande de i denna ordning utförda arbetena. Dessa anmärkningar föranledde jämväl 1906 års riksdag att i samband med beslut om uppförande av femton då återstående, ännu icke påbörjade etablissemang för infanteriet hos Kungl. Maj:t göra framställning om ändrat förfaringssätt beträffande ledningen av ifrågakvarande byggnadsverksamhet för arméns räkning, därvid riksdagen uttalade sig för att civila element borde anlitas i större utsträckning än ditills skett. Sedan vissa utredningar på grund därav verkstälts, framlade Kungl. Maj:t för 1907 års riksdag förslag om tillsättande av en särskild kasernbyggnadskommission med uppdrag att enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t meddelade, såväl tekniskt som ekonomiskt omhänderhava de arbeten, som voro förenade med planläggningen och utförandet av nyssnämnda femton kasernetablissemang, ävensom av andra byggnader för armén, vilkas utförande av Kungl. Maj:t överlämnades till kommissionen under den tid kommissionens verksamhet för uppförandet av nämnda kasernetablissemang fortginge.

Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit, blev av riksdagen bifallet. Kungl. Maj:t beslöt i enlighet härmed genom brev den 14 juni 1907 att tillsätta en dylik kasernbyggnadskommission, som under benämningen »arméns kasernbyggnadsnämnd» skulle träda i verksamhet den 1 juli samma år. Närmare bestämmelser rörande nämndens organisation och verksamhet meddelades dels i nyssnämnda brev, dels ock i en samma dag utfärdad instruktion.

Från och med den 1 januari 1914 genomfördes en förändrad organisation av nämnden i huvudsakligt syfte att nedbringa nämndens administrationskostnader. Närmare bestämmelser härom finnas meddelade dels i Kungl. Maj:ts brev den 19 december 1913, dels ock i en samma dag utfärdad ny instruktion för nämnden. Sistnämnda instruktion har sedermera i vissa delar ändrats genom särskilda kungörelser den 16 oktober 1914 och den 29 juni 1917.

Nämndens ursprungliga uppdrag omfattade uppförande av kasernetablissemang för följande femton infanteriregementen, nämligen: Livregementets grenadjärer invid Örebro, Första och Andra livgrenadjärregementena invid Linköping, Västgöta regemente invid Vänersborg, Upplands infanteriregemente invid Uppsala, Skaraborgs regemente invid Skövde, Södermanlands regemente invid Strängnäs, Kronobergs regemente invid Växjö, Jönköpings regemente invid Jönköping, Älvsborgs regemente invid Borås, Bohusläns regemente invid Uddevalla, Kalmar regemente invid Eksjö, Värmlands regemente invid Karlstad, Norra skånska infanteriregementet invid Kristianstad samt Södra skånska infanteriregementet invid Lund.

Härutöver har nämnden genom Kungl. Maj:ts särskilda beslut erhållit uppdrag att utföra följande arbeten:

- 1) uppförande av sjukhus för Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår i Sollefteå;
- 2) återuppförande efter eldsvåda av ammunitionsfabriken vid Marieberg med tillhörande bostadshus;
- 3) uppförande av sjukhus för Upplands artilleriregemente i Uppsala;

4) uppförande av tvenne paviljonger m. m. för oroliga sjuka vid Västerviks hospital;

5) om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden;

6) återuppbyggnad av en genom eldsolycka skadad ekonomibygnad vid Kalmar regementes kasernetablissemang i Eksjö; och

7) utförande av grundläggningsarbeten m. m. för hospitalet i Hälsingborg.

De åt kasernbyggnadsnämnden anförtrodda arbetena utfördes till en början med anlitande av entreprenadsystem. Sedan emellertid under senare delen av år 1916 förhållandena på material- och arbetsmarknaden blivit sådana, att tillfredsställande entreprenadanbud icke längre kunde erhållas, medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1917, på framställning av nämnden, att densamma finge utföra återstående arbeten under egen arbetsledning (egen regi).

De företag, där entreprenadsystem helt eller i huvudsak tillämpats, äro kasernbyggena invid Örebro, Vänersborg, Uppsala, Skövde, Jönköping, Borås, Uddevalla och Karlstad. Övriga arbeten hava däremot utförts under egen arbetsledning.

De arbeten, vilka uppdragits åt kasernbyggnadsnämnden, äro numera till huvudsaklig del fullbordade.

Redan i slutet av år 1922 hade nämndens verksamhet minskats så, att frågan om nämndens avveckling blivit aktuell. Denna fråga berördes jämväl av chefen för försvarsdepartementet i den till 1923 års riksdag avlätna statsverkspropositionen (fjärde huvudtiteln s. 193 och 194). Efter en redogörelse för de särskilda arbeten, nämnden fått i uppdrag att utföra, framhöll departementschefen därvid, att nämnden, som komme att bliva sysselsatt utöver ursprungligen beräknad tid, icke borde upplösas, utan att dessförinnan en noggrann omprövning ägt rum, huruvida även för framtiden behov kunde anses föreligga av ett sådant organ för byggnadsverksamhet, som staten under mer än femton år ägt i nämnden. Enligt departementschefens mening vore det nämligen klart, att man, om ett sådant behov föreläge, borde hava möjlighet att tillgodogöra sig nämndens organisation och erfarenheter. Emellertid förutsattes, att i avvaktan på denna frågas slutliga prövning nämndens organisation och administration noga anpassades till omfattningen av dess arbetsuppgifter.

I skrivelse den 27 april 1923, nr 4 A, punkten 51, uttalade riksdagen sin anslutning till vad departementschefen anfört i fråga om kasernbyggnadsnämndens fortsatta verksamhet.

Sedan riksdagens skrivelse i berörda del för vidare handläggning överlämnats till kommunikationsdepartementet, anmäldes frågan av chefen för sistnämnda departement inför Kungl. Maj:t den 29 juni 1923, därvid i enlighet med departementschefens hemställan beslut fattades om igångsättandet av den åt byggnadsstyrelsesakkunniga anförtrodda utredningen.

Enligt de av departementschefen uppdragna riktlinjerna för utredningen, så vitt den nu föreligger till behandling, skulle densamma till en början omfatta den av chefen för försvarsdepartementet i 1923 års statsverksproposition berörda frågan rörande kasernbyggnadsnämnden. I samband därmed borde emellertid även utredas vissa spörsmål, berörande byggnadsstyrelsens organisation och verksamhet; och anförde departementschefen härom bland annat följande:

Direktiv för byggnadsstyrelsesakkunnigas utredningsarbete.

Enligt vad från byggnadsstyrelsen inhämtats, hade den tidigare omnämnda inom styrelsen igångsatta utredningen rörande verkningarna av 1917 års omorganisation ännu icke blivit slutförd. Frågan om verkningarna av styrelsens omorganisation och vad som kunde vara att ytterligare åtgöra för vinnande av större planmässighet och sparsamhet vid bedrivandet av statens byggnadsverksamhet stode emellertid uppenbarligen i nära samband med spörsmålet, huruvida behov funnes att för framtiden tillgodogöra sig kasernbyggnadsnämndens organisation och erfarenheter. Om ett dylikt behov kunde anses föreligga, syntes det nämligen ligga närmast till hands att vidtaga vissa organisatoriska ändringar i fråga om byggnadsstyrelsen, närmast avseende styrelsens byggnadsbyrå, varvid även den omständigheten påkallade uppmärksamhet, att kasernbyggnadsnämnden i stor omfattning utfört sina arbeten i egen regi. Vid bedömande av föreliggande spörsmål borde i övrigt särskilt övervägas dels den ställning i avlöningshänseende, som borde tillkomma chefen för nämnda byrå i byggnadsstyrelsen, och de kompetenskrav, som skulle ställas på denne befattningshavare, dels och huruvida den ordning, som utvecklats sig i fråga om utförandet av större byggnadsföretag för statens räkning genom andra myndigheters försorg, kunde anses tillfredsställande.

Byggnadsstyrelsesakkunnigas utredningar.

I byggnadsstyrelsesakkunnigas tryckta betänkande återfinnes en närmare redogörelse för de utredningar, som sakkunniga för fullgörandet av sitt uppdrag verkställt. I denna del innehåller betänkandet huvudsakligen dels en framställning av byggnadsstyrelsens organisation och verksamhet i fråga om nybyggnads- och dit hänförliga frågor samt en i viss mån jämförande framställning av kasernbyggnadsnämndens organisation och verksamhet, dels en översikt beträffande övriga organ för statens husbyggnadsverksamhet, dels en sammanställning av statens utgifter för husbyggnadsverksamhet genom byggnadsstyrelsen och vissa andra husbyggande myndigheter, dels slutligen en jämförelse mellan kostnaderna för byggnadsföretag, utförda av olika myndigheter.

Av denna utredning torde få återgivas följande:

Byggnadsstyrelsen.

Styrelsens uppgifter beträffande nybyggnads- och dit hänförliga frågor.

Byggnadsstyrelsens uppgifter med avseende på *nybyggnads- och dit hänförliga frågor* äro närmare angivna i den för styrelsen gällande instruktionen. I enlighet härmed åligger det styrelsen:

att verkställa utredningar om plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas;

att utfärda allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag samt rörande avtal, arbetsbeskrivningar, materialier, arbete och kontroll m. m. vid sådana företag;

att efter vederbörligt uppdrag verkställa utredningar med skissritningar, kostnadsförslag, eventuella uppgörelser om tomtplats m. m. rörande anskaffande av lokaler för statsverkets räkning;

att, om enligt intyg av vederbörande länsstyrelse förslagsritningar ej kunna åstadkommas inom länet, tillhandagå offentliga myndigheter och menigheter med upprättande av sådana; dock, därest ritningarna utarbetats av annan än befattningshavare å styrelsens stat, mot den gottgörelse till ritningsförfattaren, som av styrelsen bestämmes;

att efter vederbörligt uppdrag låta med användande av för ändamålet anvisade medel utföra byggnadsföretag för statens räkning, därvid styrelsen har att organisera desamma, träffa uppgörelser med arkitekter, arbetsledare och kontrollanter, granska entreprenadhandlingar, sluta avtal med entrepre-

nörer och leverantörer, öva tillsyn vid verkställigheten av företagen, föranstalta erforderliga besiktningar m. m.;

att granska och, om så visar sig erforderligt, omarbeta sådana ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetas inom styrelsen men, enligt meddelade bestämmelser, skola av styrelsen granskas med eller utan Kungl. Maj:ts efterföljande prövning; börande i förra fallet, innan förslagen insändas till Kungl. Maj:t, vederbörande lämna tillfälle att yttra sig över nya ritningar och sådana förändringar i till styrelsens granskning överlämnade ritningar, varigenom kostnaden ökas eller byggnadsformen väsentligen förändras;

att avgiva utlåtanden i fråga om författningar rörande statens byggnads-, upphandlings- och entreprenadväsende samt angående spörsmål av byggnadsteknisk innebörd m. m.;

att, i fall av uppdrag eller när anledning därtill eljest förekommer, upprätta normaltyper för särskilda slag av husbyggnader;

att införskaffa uppgifter till och föra den statistik över statens husbyggnadsväsende, varom särskilt stadgas, ävensom att utarbeta de förslag och ombesörja de publikationer, som härav kunna föranledas;

att verkställa undersökningar och provningar av byggnadsmaterialier och konstruktioner;

att anordna och vidmakthålla en typsamling av förekommande byggnads materialier;

att ordna och bearbeta av byggnadsstyrelsen införskaffade eller för styrelsen eljest tillgängliga uppgifter rörande av styrelsen, andra myndigheter eller enskilda gjorda prov, undersökningar, erfarenheter och rön beträffande byggnadsmaterialier och konstruktioner samt övriga husbyggnadsväsendet rörande förhållanden;

att insamla från landets skilda delar, ordna och bearbeta uppgifter å pris på förekommande byggnadsmaterialier och arbete inom husbyggnadsfacket; samt

att genom besök av sakkunniga personer på arbetsplatserna inhämta kännedom om huru husbyggnader för statens räkning utföras och huru av styrelsen utfärdade allmänna bestämmelser rörande statens husbyggnadsföretag tillämpas och motsvara sin bestämmelse.

Vidare åligger det byggnadsstyrelsen enligt instruktionen att på grundvalen av det kunskapsmaterial på husbyggnadsväsendets område, som samlas hos styrelsen, under formen av »meddelanden från byggnadsstyrelsen» utöva en upplysningsverksamhet, omfattande nyare erfarenheter och rön, som gjorts vid husbyggnadsföretag. Ifrågavarande meddelanden avses att tryckas samt tillställas de statens och andra offentliga myndigheter, som handlägga byggnadsärenden, ävensom de statens och andra mera betydande undervisningsanstalter, vari undervisning i byggnadskonsten meddelas. Meddelandena skola vidare tillhandahållas envar, som därom framställer begäran, utan annan ersättning än, i förekommande fall, för belöpande postbefordringsavgifter.

På grund av företagen reducering av det extra anslaget till byggnadsstyrelsens verksamhet har ett provisoriskt undanskjutande av vissa av styrelsens ovannämnda arbetsuppgifter måst ske. Efter framställning av byggnadsstyrelsen medgav sålunda Kungl. Maj:t genom beslut den 4 maj 1923, att styrelsen finge, i den mån så med hänsyn till tillgängliga anslag funnes oundgängligen erforderligt, tills vidare under budgetåret 1923—1924 undanskjuta styrelsen åliggande uppgifter i avseende å förande av statistik över statens husbyggnadsväsende eller andra arbetsuppgifter, beträffande vilka en tillfällig inskränkning av styrelsens verksamhet prövades utan väsentliga olägenheter kunna ske. Motsvarande medgivande har sedermera genom Kungl. Maj:ts beslut den 18 juli 1924 lämnats beträffande budgetåret 1924—1925.

Byggnads-
byråns orga-
nisation.

Ärenden rörande nybyggnads- och dit hänförliga frågor handläggas å *byggnadsbyrån*, vilken är organiserad på två avdelningar, *utredningsavdelningen* och *byggnadsavdelningen*. Å den förra avdelningen handläggas huvudsakligen de ärenden, som avse utredning av byggnadsfrågor med vad därmed äger samband, och å den senare avdelningen huvudsakligen de ärenden, som avse utförande av byggnadsföretag.

Vardera avdelningen skall förestås av en intendent.

Närmare
redogörelse för
styrelsens
verksamhet
i vissa av-
seenden.

Beträffande byggnadsstyrelsens arbete å de områden, som för den före liggande utredningen äro av största intresse, nämligen i fråga om *dels* byggnadsstatistik, *dels* planläggning av statens husbyggnadsverksamhet, granskning och kontroll m. m. samt *dels* upprättande av förslag till byggnadsföretag för statsverkets räkning samt utförande av dylika företag må nämnas följande.

Byggnadsstyrelsens uppgifter rörande *byggnadsstatistiken* hava närmare angivits genom bestämmelser i § 3 av styrelsens instruktion.

Ytterligare föreskrifter rörande byggnadsstatistiken äro meddelade i kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet, vilken kungörelse tillika innefattar bestämmelser rörande det till byggnadsstyrelsen förlagda centrala ritningsarkivet.

Vid byggnadsstatistikens uppläggande hava byggnadsstyrelsens åtgärder i främsta rummet avsett *dels* att erhålla en fullständig, dokumenterad förteckning över statens egendomar, företrädesvis i eller invid städer och stadsliknande samhällen med i möjligaste mån detaljerade uppgifter rörande de olika fastigheterna, *dels* ock att genom hopsamlande av ett centralt ritningsarkiv för alla statens husbyggnader erhålla nödigt material för besvarandet av en mängd viktiga frågor av ekonomisk och teknisk natur på husbyggnadsområdet.

Å förstnämnda uppgift har huvudparten av arbetet nedlagts. Resultatet föreligger *dels* i en förteckning över alla för styrelsen kända, staten tillhöriga fastigheter i eller invid städer och stadsliknande samhällen, *dels* i reproduktioner av kartor över samtliga de städer, över vilka kartor kunnat erhållas, å vilka reproduktioner statens egendomar blivit markerade, *dels* ock i detaljuppgifter rörande de olika i förteckningen upptagna fastigheterna, i den mån dessa uppgifter hunnit insamlas.

Det centrala ritningsarkivet har bildats och kompletterats *dels* genom anskaffande i den mån det med tillgängliga medel eller eljest varit möjligt av ritningar till redan uppförda i förteckningen upptagna, staten tillhöriga husbyggnader och *dels* genom det till byggnadsstyrelsen på grund av bestämmelserna i ovanberörda kungörelse den 26 november 1920 efter hand inflytande rit- och kartmaterialet.

Efter den 1 juli 1923 har fortlöpande arbete å byggnadsstatistiken ej ägt rum. Dock har i den mån under styrelsens verksamhet i övrigt uppgifter av intresse för statistiken hopsamlats, en komplettering skett.

Utredningar om *plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas*, ske inom byggnadsstyrelsen i den mån de speciella byggnadsfrågor, varmed styrelsen kommer att taga befattning, därtill giva anledning. Dylik utredning avser i regel allenast den ort, där ifrågakommande byggnadsföretag planeras. Såsom exempel må anföras, att styrelsen med anledning av frågan om en hovrätt för Norrland verkställt utredning rörande statens lokalförhållanden i Härnösand. En liknande utredning pågår för närvarande rörande lämpligaste sättet för tillgodoseende av vissa statens lokalbehov i Linköping.

Vid utredningar av ifrågavarande art utnyttjas i möjligaste mån den hos styrelsen förda byggnadsstatistiken.

Styrelsens uppgift att *granska och, om så erfordras, omarbета ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetas inom styrelsen*, omfattar icke blott statens egna utan även, på sätt i betänkandet närmare angivits, kommuners och landstings byggnadsföretag.

Den granskning av ritningar, som tidigare verkstälts av överintendents-ämbetet, hade till ändamål att undersöka, huruvida byggnadsförslaget ur såväl teknisk, konstruktiv och ekonomisk som estetisk synpunkt kunde anses tillfredsställande. Granskning av byggnadsprogram, d. v. s. undersökning, huruvida de i förslaget upptagna lokalerna motsvarade behovet, ansåg sig ämbetet däremot icke hava skyldighet eller ens befogenhet att utföra.

Beträffande den fördjupade granskning, som vid 1917 års omorganisation förutsattes, yttrade dåvarande sakkunniga, att det icke kunde bliva fråga om någon principiell förändring av granskningsarbetet, endast den fördjupning därav, som kunde betingas av omständigheterna i varje särskilt fall och möjliggjordes av ökade arbetskrafter och den i byggnadsstatistiken samlade, lätt tillgängliga erfarenheten. Genom ett likformigt bearbetande av det statistiska materialet skulle man nämligen kunna erhålla normerande tal, vilka skulle underlätta granskning av kostnadsberäkningar, men vilka även för anslagsbeviljande myndigheter skulle tjäna till ledning för bedömandet av beräknade byggnadskostnader såväl med hänsyn till byggnadsmassa som till program eller, med andra ord, man skulle erhålla en norm för bedömandet av, huruvida byggnadskostnaden vore rimlig i förhållande till byggnadens storlek och till det avsedda ändamålet.

De sålunda uppdragna riktlinjerna för byggnadsstyrelsens granskningsarbete hava hittills av styrelsen tillämpats. Styrelsen har därför i regel icke ansett sig böra mera ingående pröva, huruvida de av vederbörande fackmyndigheter uppgjorda byggnadsprogrammen äro vidlyftigare än som för tillgodoseende av det föreliggande behovet kräves.

Enligt instruktionen åligger byggnadsstyrelsen att genom besök av sakkunniga personer å arbetsplatserna utöva viss *kontroll över husbyggnader, som utföras för statens räkning genom annan myndighet än styrelsen*. Denna bestämmelse utgör ett uttryck för den uppfattning, som vid 1917 års omorganisation gjorde sig gällande och som i en central kontroll å de statliga husbyggnadsarbetenas utförande såg ett av medlen mot då föreliggande missförhållanden vid statens husbyggnadsverksamhet.

Beträffande innebörden av denna kontroll, vilken från åtskilliga myndigheters sida mötte motstånd, yttrade föredragande departementschefen, att den ifrågavarande uppgiften icke vore en kontroll i egentlig bemärkelse utan i främsta rummet en befogenhet för byggnadsstyrelsen att till varje byggnadsplats, där hus för statsverkets räkning uppfördes, för sin representant erhålla obehindrat tillträde för att kunna samla de iakttagelser, som voro till gagn för byggnadsstyrelsen i dess verksamhet såsom centralen för det statliga husbyggnadsväsendet, samt därjämte en skyldighet för styrelsen, att, om vid något statsbygge felaktighet eller olämpligt förfarande eller dylikt observerades, på lämpligt sätt fästa vederbörandes uppmärksamhet därå.

På grund av bristande arbetskrafter m. fl. omständigheter torde kontroll i den bemärkelse, som nu angivits, icke i nämnvärd omfattning hava utövats av byggnadsstyrelsen.

Beträffande *normaltyper för särskilda slag av husbyggnader* må nämnas, att byggnadsstyrelsen utarbetat och till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till

normaltyp för prästgårdar på landet, varjämte inom styrelsen utredning verkställdts rörande normaltyper för vissa slag av byggnader för medicinalväsendets behov.

Vad angår instruktionens stadganden om skyldighet för styrelsen att *utfärda allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag samt rörande avtal, arbetsbeskrivningar, materialier, arbete och kontroll m. m.*, så har styrelsen icke ansett dessa bestämmelser innebära befogenhet för styrelsen att direkt ingripa i övriga husbyggande statsorgans byggnadsverksamhet. Allenast i den mån sådant av vederbörande påkallats, hava åtgärder härutinnan vidtagits. Styrelsen har emellertid, efter inhämtande av yttranden från vederbörande myndigheter, upprättat förslag till formulär rörande kontrakt med entreprenörer av olika slag m. m., avsedda att tillämpas vid statlig husbyggnadsverksamhet i allmänhet, vilka förslag underställts Kungl. Maj:ts prövning. I anledning av vissa anmärkningar, som framkommit mot förslagen, har sedermera en omarbetning därav igångsatts.

De uppgifter, som åligga byggnadsstyrelsen i fråga om *insamlandet av tekniska rön från husbyggnadsområdet, bearbetandet av inkommet material samt undersökningar och prov beträffande byggnadsmaterialier och konstruktioner m. m.*, hava på grund av bristande tillgång på personal endast i ringa utsträckning fullföljts.

På grund av nu berörda omständigheter har jämväl den styrelsen åliggande *upplysningsverksamheten* kunnat utövas allenast i ringa omfattning.

Byggnadsstyrelsens verksamhet i fråga om *upprättande av förslag till byggnadsföretag för statsverkets räkning samt utförande av sådana företag* har i huvudsak omfattat ämbetsbyggnader, folkskoleseminarier, landsstatshus, arkivbyggnader och posthus.

Då byggnadsstyrelsen låter *utarbета förslag till byggnadsföretag* för statens räkning, sker detta såsom regel efter uppdrag av Kungl. Maj:t, men kan även undantagsvis ske på anmodan av något ämbetsverk. Dylikt uppdrag lämnas av Kungl. Maj:t antingen i form av remiss på av statsmyndighet gjord framställning om dylik utredning eller ock i form av direkt befallning. Dessa ärenden handläggas å utredningsavdelningen.

Uppgörandet av de för förslagens framläggande erforderliga skissritningarna överlämnas vanligen åt någon av styrelsens arkitekter utom stat. Undantagsvis har dock annan arkitekt anlitats för ändamålet. I dylikt arkitektuppdrag ingår bland annat skyldighet att underhandla med byggnadens blivande utnyttjare angående byggnadsprogram samt att avgiva kostnadsförslag beträffande byggnadsarbetena. Arkitekten har att, om så erfordras, på egen bekostnad för konstruktionsberäkningar anlita fackman. I uppdraget ingår däremot ej förberedande arbeten, såsom uppmätningar, avvägningar av byggnadsplatsen, grundundersökningar och dylikt. För sådant ändamål anlitas styrelsen i regel någon specialist. Likaledes anlitas utom verket stående specialister för erhållande av kostnadsförslag till värme-, vatten- och sanitärtekniska samt elektriska anläggningar.

Under sitt arbete skall arkitekten intimt samarbeta med vederbörande inom styrelsen för erhållande av direktiv. Arkitektens arvode utgår enligt arkitekttaxan med viss reduktion.

Nu berörda arvode till arkitekten liksom ersättningar till i övrigt anlitate fackmän utom verket, vilka utgifter intagas i den till förslaget hörande kostnadsberäkningen, förskotterades tidigare från för styrelsen tillgängliga medel för att sedermera, om byggnadsanslag beviljades, avföras därå. I annat fall hade

styrelsen att hos Kungl. Maj:t göra framställning om medel för förskottets täckande. Numera har ett anslag beviljats å extra stat, varifrån utgifter av ifrågavarande slag kunna bestridas i avvaktan på att byggnadsanslag kan komma att beviljas.

De av arkitekten samt övriga anlitade fackmän till styrelsen avgivna förslagen granskas i första hand av utredningsavdelningen. Avdelningen äger därvid för granskningen av konstruktions- och kostnadsberäkningar påkalla biträde av byggnadsavdelningens i detta hänseende sakkunniga personal. Ärendet föredrages sedermera av byggnadsbyråns chef inför generaldirektören, varefter förslagen, eventuellt efter erforderlig omarbetning, med styrelsens yttrande överlämnas till Kungl. Maj:ts prövning eller till det verk, på vars anmodan utredningen verkställts.

Utförandet genom byggnadsstyrelsens försorg av byggnadsföretag för statens räkning sker — fränsett på intendentsbyråns ankommande underhållsarbeten — endast på särskild befallning av Kungl. Maj:t och med för ändamålet anvisade medel. Dylika uppdrag avse i regel arbeten, vartill förslag utarbetats inom styrelsen, samt handläggas å byggnadsavdelningen. Vid arbeten av ifrågavarande slag har hittills i regel entreprenadsystem tillämpats.

Byggnadsstyrelsens första åtgärd för igångsättande av ett byggnadsföretag är att åt lämplig arkitekt — vanligen författaren av förslagsritningarna — uppdraga att utarbeta fullständiga ritningar och beskrivningar i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t godkänd plan samt att under styrelsen leda arbetenas utförande. Arkitektens åtaganden samt rätt till ersättning fastställas genom särskilt kontrakt.

För uppgörandet av statiska beräkningar och detaljkonstruktioner anlitas i regel särskild ingenjör eller ingenjörsfirma. Härmed förbundna kostnader ävila i regel arkitekten, vilken jämväl själv svarar för alla sina kontorskostnader.

I arkitektens åtagande ingår däremot ej att tillhandahålla ritningar och beskrivningar för värme-, gas-, vatten-, avlopps- och elektriska anläggningar, hissar eller andra maskinella anordningar. För erhållande av dylika handlingar träffar byggnadsstyrelsen i regel avtal med särskilda konstruktionsfirmor. Däremot åligger det arkitekten att på byggnadsritningarna ävensom i arbetsbeskrivning i samråd med respektive konstruktörer införa bestämmelser om sådana delar av ifrågavarande anläggningar, som sammanhöra med byggnadens konstruktion och blivande byggnadsentreprenörs arbeten.

Upprättade förslag och ritningar granskas genom byggnadsavdelningens försorg.

Vid entreprenadanbudens infordrande uppdelas i regel arbetena i vissa huvudgrupper.

I regel igångsättes intet byggnadsföretag, förrän styrelsen genom inkomna anbud å de huvudsakliga arbetena erhållit viss garanti för att företaget skall kunna fullbordas för den beräknade kostnaden.

För det ständiga övervakandet av arbetet på byggnadsplatsen anställs dagkontrollant.

Samtliga arvoden till arkitekt, kontrollanter samt konstruktörer av specialanläggningar påföras vederbörande byggnadsanslag. Detta anslag kommer sålunda att belastas med alla å byggnadsföretaget belöpande utgifter, fränsett dess andel i de hos styrelsen anställda tjänstemännens löner samt byggnadsavdelningens expensutgifter.

Enligt från byggnadsstyrelsen inhämtade uppgifter rörande dess byggnadsverksamhet har under åren 1918—1923 slutförts sammanlagt 22 byggnadsföretag för en sammanlagd kostnad av 17,810,800 kronor 80 öre, innefattande jämväl å företagen belöpande utgifter för styrelsens tjänstemän, expenser m. m.

Arméns
kasern-
byggnads-
nämnd.
Nämndens
allmänna
organisation.

Beträffande kasernbyggnadsnämndens tillsättande samt arbetsuppgifter har i det föregående en redogörelse lämnats.

Under den tid nämnden bedrivit sin byggnadsverksamhet under egen arbetsledning har, *intill utgången av år 1923*, beträffande nämndens centrala organisation i huvudsak gällt följande:

Nämnden har utgjorts av en ordförande och tre ledamöter, av vilka sistnämnda en tillika varit byggnadschef.

Byggnadschefen har varit chef för all personal hos nämnden samt för personalen å vederbörande byggnadsplatser.

Personalen hos nämnden har fördelats dels å en rit- och byggnadsbyrå, dels å ett kansli- och ekonomikontor. Rit- och byggnadsbyrån har föreståtts av en arkitekt eller en ingenjör. Kansli- och ekonomikontoret har föreståtts av en sekreterare. Å kontoret har varit anställd en kassaförvaltare, vilken i första hand varit ansvarig för nämndens kassa.

Nämndens ordförande ävensom byggnadschefen och nämndens övriga ledamöter hava förordnats av Kungl. Maj:t. Arkitekt, ingenjör, sekreterare, kassaförvaltare och övrig personal hava tillsatts av nämnden.

Från och med 1924 års ingång har, såsom i det föregående omnämnts, viss inskränkning genomförts beträffande kasernbyggnadsnämndens centrala organisation. Då de vid denna tidpunkt återstående arbetena till huvudsaklig del voro av teknisk art, har denna inskränkning i främsta rummet avsett den administrativa personalen.

Enligt av Kungl. Maj:t i brev den 12 november 1923 meddelade bestämmelser, utgöres nämnden från och med den 1 januari 1924 av allenast två ledamöter, därav den ene tillika ordförande och den andre tillika byggnadschef.

Enligt instruktionen skola de byggnadsarbeten, som handhavas av nämnden, utföras antingen på entreprenad, efter uppgörelse under hand eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, omedelbart genom nämndens försorg.

Genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut den 29 juni 1917 har kasernbyggnadsnämnden erhållit generellt bemyndigande att utföra då återstående arbeten under egen arbetsledning.

De medel, som erfordrats för utförande av de i nämndens ursprungliga uppdrag ingående kasernetablissemangen, har nämnden i mån av behov ägt rekquirera hos arméförvaltningens civila departement av de för ändamålet av Kungl. Maj:t anvisade belopp. Kostnaderna för utförande av andra arbeten, vilka uppdragas åt nämnden, hava bestritts av de för sådant ändamål anvisade medel enligt av Kungl. Maj:t i varje fall på förslag av nämnden meddelade beslut.

Avlönings- och omkostnadsstat för nämnden har av Kungl. Maj:t fastställts för ett år i sänder eller, beträffande tiden efter ingången av år 1924, för halvår. Utgifterna enligt denna stat hava i första hand bestritts av anslaget till fullföljande av arbetena å kasernetablissemang för femton infanteriregementen. Sedermera har enligt Kungl. Maj:ts beprövande till detta anslag återförts den andel i nämndens organisationskostnader, som ansetts böra belöpa å anslagen för de övriga byggnadsföretag, som uppdragits åt nämnden.

Nämndens
organisation
under dess
arbeten i egen
regi.

I betänkandet återfinnes en redogörelse för kasernbyggnadsnämndens organisation, sådan den gestaltat sig under nämndens verksamhet vid arbeten i egen regi, innan ännu på grund av arbetenas nedgång en avveckling påbörjats, eller alltså i huvudsak under åren 1917—1923.

Under denna tid har arbetet inom huvudexpeditionen i enlighet med instruktionen fördelats på *en rit- och byggnadsbyrå* under ledning av nämndens

förste ingenjör (i instruktionen endast kallad ingenjör) och ett kameral- och kassakontor, som föreståtts av sekreteraren.

Rit- och byggnadsbyrån har varit uppdelad på följande avdelningar:

- en arkitektavdelning,
- en upphandlings- och entreprenadavdelning,
- en konstruktionsavdelning,
- en värme- och sanitärteknisk avdelning,
- en elektrisk avdelning samt
- en avdelning för kostnadsberäkningar, teknisk revision och byggnadsstatistik.

Å dessa avdelningar hava under ifrågavarande tid genom nämndens personal utarbetats alla för nämndens byggnadsföretag erforderliga förslag, ritningar och beskrivningar, dock med undantag för de byggnader, som utförts för medicinalstyrelsens och arméförvaltningens räkning.

Det kan här nämnas, att under större delen av den tid, nämndens arbeten utfördes enligt entreprenadsystemet, eller till år 1915, förslag och ritningar till värme- och sanitärtekniska anläggningar utarbetades av utomstående experter. Nämnden fann emellertid sistnämnda system mindre tillfredsställande, särskilt då det gällde kontroll å anläggningarnas utförande och de städse under arbetenas fortgång ifrågakommande utredningarna inom expeditionen. Enligt vad nämnden meddelat har genom utrednings- och ritningsarbetenas ombesörjande genom nämndens egen personal väsentliga besparingar i administrationskostnaderna åstadkommits.

Beträffande kostnadsberäkningarna föreligger, enligt vad kasernbyggnadsnämnden framhållit, en väsentlig skillnad mellan förhållandena under den tid, nämnden begagnat entreprenadsystemet för dess byggnadsverksamhet, och under den tid, då nämnden utfört sina arbeten i egen regi. I förra fallet erhöles de för beräkningarna erforderliga prisuppgifterna i andra hand genom entreprenörerna, varför tillförlitligheten av dessa uppgifter i åtskilliga fall kunde vara tvivelaktig. Under den tid nämnden arbetat i egen regi hava behöfliga prisuppgifter vunnits genom egen erfarenhet, och hava kostnadsberäkningarna, vilka föregåtts av noggranna undersökningar beträffande materialanskaffning m. m., enligt nämndens mening under den senare perioden blivit av väsentligt större tillförlitlighet och värde.

Arbetscheferna på respektive arbetsplatser hava stått direkt under befäl av nämndens byggnadschef. Varje arbetschef har varit arbetsledare vid de arbeten, som vid ifrågavarande byggnadsföretag utförts under s. k. egen regi, samt kontrollant beträffande sådana arbeten, vilka utförts på entreprenad. Han har jämväl haft att svara för byggets förråd och kassaförvaltning.

Arbetena med uppförande av de i nämndens ursprungliga uppdrag ingående femton kasernetablissemangen äro i huvudsak slutförda, utom så vitt avser kasernetablissemangen invid Lund. Sistnämnda byggnadsföretag har enligt statsmakternas beslut år 1919 tillsvi vidare inställts i avvaktan på försvarsrevisionens resultat. Vid etablissemangen är stommen till ett av kasernhusen uppförd samt grunder lagda till ytterligare tre kasernhus, varjämte sommarstall, vinterstall, halmbod och ammunitionsförråd äro uppförda under tak. Av det ursprungligen mycket omfattande byggnadsförrådet har större delen försålts, men ännu återstå i förrådet vissa mängder materialier och inventarier att realisera. Jämväl vid etablissemangen i Linköping fanns vid senaste årsskiftet ett materialförråd, vilket ej till fullo realiserats.

Beträffande övriga till kasernbyggnadsnämnden lämnade byggnadsuppdrag, så äro jämväl dessa fullbordade med undantag av garnionssjukhuset i Bo-

Nämndens
verksamhet
vid årsskiftet
1924 - 1925.

den. Vid senaste årsskiftet voro tvenne av de större nybyggnaderna, nämligen epidemi- och ekonomibyggnaderna, färdiga att tagas i anspråk för sjukvårdens behov. Byggnadsföretaget beräknas vara i sin helhet slutfört under förra delen av år 1925.

Kostnader
för nämndens
verksamhet.

Kostnaderna för av kasernbyggnadsnämnden utförda byggnadsarbeten — organisationskostnaderna inräknade — uppgå till i det närmaste 64 miljoner kronor.

Nämndens verksamhet nådde under år 1919 sin största omfattning, och utgjorde utgifterna för byggnadsverksamheten under detta år cirka 9,300,000 kronor. Motsvarande utgifter utgjorde — i avrundade tal — under år 1923 1,710,000 kronor och under år 1924 1,430,000 kronor.

Utgifterna för nämnden och dess centrala expedition uppgingo under sagda år till följande belopp:

1919	1923	1924
156,563: 08	100,743: 10	74,530: —

Utredningen
i övrigt.

Statens husbyggande verksamhet är allt fortfarande fördelad på ett flertal olika statsorgan. De myndigheter, vilka, förutom byggnadsstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden, sedan år 1918 utövat dylik verksamhet i någon större omfattning äro:

- fångvårdsstyrelsen: byggnader för fångvårdens behov;
- arméförvaltningens fortifikationsdepartement: vissa byggnader för lantförsvarets räkning;
- marinförvaltningens fortifikationsavdelning: byggnader för marinens räkning;
- medicinalstyrelsen: hospital och bostadsbyggnader för hospitalspersonal;
- pensionsstyrelsen: sjukvårdsanstalt i Åre;
- generalpoststyrelsen: bostadsbyggnader för verkets personal;
- telegrafstyrelsen: }
- järnvägsstyrelsen: }
- vattenfallsstyrelsen: } samtliga byggnader för
- lotsstyrelsens fyringenjörskontor: } verkens behov;
- domänstyrelsen: vissa byggnader för domänverkets räkning;
- riksbanken: vissa byggnader för riksbankens behov.

Till fullgörande av sitt uppdrag hava sakkunniga funnit erforderligt att taga närmare kännedom om den husbyggnadsverksamhet, som utövas av vissa av dessa myndigheter. Därvid inhämtade uppgifter hava avsett myndigheternas organisation, omfattningen av deras byggnadsverksamhet samt specificerade kostnadsuppgifter beträffande vissa byggnadsföretag. Förutom från byggnadsstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden hava uppgifter i nämnda hänseenden erhållits från fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen.

På grundval av de av vederbörande verk lämnade uppgifterna hava sakkunniga sökt erhålla en i möjligaste mån tillförlitlig bild av omfattningen av statens normala husbyggnadsverksamhet och för sådant ändamål sammanställt de verkliga eller beräknade kostnaderna under vissa år för den husbyggnadsverksamhet, som ankommer på byggnadsstyrelsen och övriga nyssnämnda myndigheter, dock med undantag av kasernbyggnadsnämnden. Sammanställningen avser dels byggnadsföretag, som fullbordats eller påbörjats under tidsperioden 1913—1923, dels byggnadsföretag, som av vederbörande verk planerats eller ansetts erforderliga under tidsperioden 1924—1928.

Vidare hava sakkunniga med ledning av de specificerade kostnadsuppgifter, som av vissa myndigheter lämnats, låtit verkställa en utredning för belysande av de olika myndigheternas kostnader för byggnadsverksamhet i följande avseenden:

- I. Utgifter för administration av byggnadsföretagen.
- II. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för de egentliga byggnadsarbetena.
- III. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för värme- och sanitärtekniska anläggningar.
- IV. Utgifter för utredningar, förslag och ritningsarbete m. m. för elektriska anläggningar.
- V. Kostnaden per kubikmeter byggnadsvolym.

Beträffande det närmare innehållet av utredningen i nu berörda delar torde få hänvisas till betänkandet.

Jag övergår härnäst till de förslag, som av sakkunniga framlagts, vilka förslag huvudsakligen beröra följande frågor, nämligen *dels* sättet för utförande av statens husbyggnadsarbeten, *dels* kasernbyggnadsnämndens bibehållande, *dels* utvidgning av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet och *dels* organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen.

Ett av de utmärkande dragen för kasernbyggnadsnämndens verksamhet under de senare åren har varit, att dess byggnadsarbeten till övervägande del utförts i egen regi. Sakkunniga hava därför ansett sig böra taga under omprövning, huruvida de erfarenheter, som vunnits från sagda verksamhet, kunna påkalla omläggning i ett eller annat avseende av byggnadsstyrelsens verksamhet samt i samband därmed någon förändring av styrelsens organisation.

Frågan om sättet för utförande av statens husbyggnadsarbeten.

Husbyggnader för statens räkning utfördes före kristiden i regel på entreprenad. Under kristiden inträdde i detta hänseende viss ändring, föranledd därav, att de då ytterst osäkra arbetsförhållandena med mycket varierande materialpriser och arbetslöner samt brist på såväl materialier som arbetskrafter försvårade uppgörelser av ifrågavarande slag på för staten antagbara villkor. Vissa byggande myndigheter, såsom kasernbyggnadsnämnden, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, övergingo därför under kristiden i större eller mindre utsträckning till systemet med egen regi. Byggnadsstyrelsen åter har med endast några få undantag anlitat entreprenörer. Så har jämväl varit fallet beträffande medicinalstyrelsen.

Frågan om de olika systemens företräde vid statens byggnadsföretag har tidigare varit föremål för uttalanden från åtskilliga håll; och kan härom erinras följande.

I en vid 1922 års riksdag väckt motion, nr 182, hemställde nuvarande landshövdingen Lübeck, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt staten kunde systematiskt stödja och genom sina olika organ befordra utvecklingen inom landet av ett väl ordnat och utrustat entreprenadväsende för byggnadsarbeten. I motiven till berörda hemställan framhölls bland annat, att under kristiden en del förhållanden bidragit till att ställa entreprenadväsendet såsom sådant i ogynnsam dager, att den huvudsakliga fördelen med entreprenadssystemet

ej vore att få den fixa summan för entreprenadarbete bestämd, utan främst att omedelbart kunna för ett byggnadsarbete förfoga över en färdig organisation med vana arbetsledare, förmän och specialarbetare samt erforderliga arbetsmaskiner och redskap, att statens växande byggnadsverksamhet i egen regi föranlett anställande av personal och inköp av arbetsmaterial i en omfattning, som kunnat begränsas, om entreprenader i större omfattning kommit till användning, samt att detta statens arbete i egen regi även medfört oreda och oklarhet i arbetsmarknaden och i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Över motionen hördes åtskilliga myndigheter och institutioner, bland andra, järnvägsstyrelsen, byggnadsstyrelsen och kasernbyggnadsnämnden.

Järnvägsstyrelsen framhöll, att den dåvarande fria konkurrensen mellan statens egna byggande organ och olika entreprenörer och dessa senare sinsemellan icke torde kunna förnekas hava varit i stort sett till gagn för den statliga byggnadsverksamheten. Därest statens byggande verk genom tvång att i allt större utsträckning låta utföra sina arbeten av entreprenörer gjort sig av med sina byggande organ och sålunda frånhänt sig möjligheten att åtminstone i nämnvärd utsträckning bygga i egen regi, kunde staten befaras komma i ett alltför besvärande beroende av entreprenörerna. Styrelsen ville jämväl bestrida, att statens arbeten under egen regi i och för sig medfört oreda i arbetsmarknaden.

Byggnadsstyrelsen anförde, att enligt styrelsens erfarenhet vore entreprenadssystemet det för statsverket ekonomiskt fördelaktigaste och det enda, som under stabila ekonomiska förhållanden kunde lämna garanti för att de av riksdagen beviljade byggnadsanslagen icke överskredes.

På sätt motionären framhållit, anförde styrelsen vidare, måste det betraktas som ett allmänt intresse, särskilt för statsverket såsom landets största byggherre, att stödja utvecklingen av ett sunt entreprenadväsen i landet och genom avhjälpande av dess brister söka möjliggöra en behövlig större tillgång på ekonomiskt och tekniskt fullgoda entreprenörfirmor, organiserade enligt moderna tids- och arbetsbesparande principer och försedda med förstklassig utrustning av arbetsmaskiner och arbetskraft.

Kasernbyggnadsnämnden lämnade i sitt utlåtande en redogörelse för dess verksamhet i egen regi samt uttalade i anslutning härtill som sin allmänna uppfattning om de båda systemen för byggnadsarbetenas bedrivande, att ganska betydande olägenheter medföljde entreprenadssystemet, då det gällde så stora, över så relativt lång tid sig sträckande byggnadsföretag som de, vilka omhänderhafts av nämnden, under det att systemet med egen regi visat sig vara fördelaktigt med hänsyn till såväl arbetenas kvalitét som kostnaderna. Det senare systemet hade varit en väsentligt smidigare form för arbetenas genomförande.

Beträffande den egna regins fördelar anförde kasernbyggnadsnämnden i huvudsak följande:

Den egna regin innebure möjlighet till betydande ekonomiska vinster vid upphandling av byggnadsmaterialier för olika byggnadsföretag på grund av den centralisering av materialupphandlingen för byggnadsföretagen hos vederbörande myndighet, som vid detta system ägde rum i motsats mot vid entreprenadssystemet, då upphandlingen av materialier i regel lämnades till de olika entreprenörerna. Då materialkostnaderna vid ett husbyggnadsföretag uppginge till mellan hälften och två tredjedelar av byggnadskostnaderna samt statsverkets årliga byggnadsarbeten uppginge till ett flertal miljoner kronor, gällde det härvidlag betydande belopp. Genom den direkta central

upphandlingen av byggnadsmaterialier kunde statsverket tillgodogöra sig den fördel, detsamma ägde att kunna göra inköpen per extra kontant till lägsta möjliga priser och med betydliga rabatter, desto större ju flera och mera omfattande företag, som samlades hos ett statsorgan.

Den egna regin torde borga för, att arbetena bleve utförda med fullgoda materialier och under användande av de rätta arbetsmetoderna och de tekniskt riktiga principerna.

Vid egen regi bortföle vidare kontrollantpersonalen av såväl högre som lägre grad. Statsverkets egen arbetsledning motsvarade i stort sett entreprenörernas administrationsstab. Vid entreprenadssystem måste det till viss omfattning finnas dubbel administration och arbetsledning, statsverkets och entreprenörens, jämväl med avseende på kassavård och bokföring. Då statsverket i realiteten måste betala bådaddera, borde den egna regin innebära en väsentlig besparing i administrationskostnaderna.

Vid egen regi inbesparade statsverket den nettovinst, entreprenörerna beräknade å arbetena.

Om ett byggnadsföretag bedreves under egen regi, kunde arbetena successivt igångsättas och föras framåt, allt efter som utredningar och ritningar fullbordades. Förändringar med avseende på de ursprungligen fastställda byggnadsprogrammen, betingade av olika orsaker, ävensom realiserande av nya uppslag till mera praktiska anordningar än som från början planerats, materialförändringar och dylikt, kunde lättare genomföras vid egen direkt arbetsledning. Vid entreprenadssystem åstadkomme oftast dessa ändringar väsentliga besvärligheter, tidsutdräkt och onödiga merkostnader, med vilka entreprenören ofta räknade till egen fördel.

De erfarenheter, som en statsinstitution vunne och kontinuerligt samlade genom arbetenas utförande under egen regi, gäve på ett helt annat och betydligt säkrare sätt än vid entreprenadssystem vid handen, huru arbetena, konstruktionerna och valet av material skulle genomföras, för att bästa möjliga ekonomiska resultat skulle ernås. En fond av verklig sakkunskap samlades hos den byggande myndigheten genom erfarenheter i första hand.

Vid arbeten under egen regi tvingades myndigheten jämväl att på ett helt annat sätt följa och studera arbetena och hade helt andra möjligheter än vid entreprenadssystem att tillvarata alla tillfällen att förbilliga arbetena beträffande val av material och konstruktion.

Enligt nämndens mening borde staten, som utan tvivel vore landets största byggherre, utnyttja denna egenskap för att nedbringa omkostnaderna för arbetena i möjligaste mån, och detta syntes nämnden böra ske därigenom att staten, åtminstone beträffande alla dess stora byggnadsföretag och sådana arbeten, där alla en entreprenörs risker icke kunde tydligt angivas, varigenom en entreprenör tvingades att beräkna en utvidgad säkerhetsmarginal, utförde arbeten i egen regi.

För arbeten åter, vilka omfattade en relativt kort tid, ävensom arbeten, vilka fordrade en specialisering, kunde entreprenadsystemet under vissa förhållanden erbjuda åtskilliga fördelar. För arbeten å mindre centralt belägna orter kunde det jämväl vara förhållandet, att en entreprenör på orten vore bättre rustad för arbetena än den statliga regin. Att sålunda helt och hållet utestänga entreprenörverksamheten vid de statliga arbetena syntes nämnden icke vara tillrådligt. Nämnden funne jämväl en viss tävlan mellan de olika systemen vara till fördel såsom ägnad att egga till ansträngningar att nå bästa möjliga ekonomiska resultat.

Av intresse torde jämväl vara ett utlåtande över ifrågavarande motion, vilket avgivits av *en kommitté, särskilt för ändamålet tillsatt av svenska tekno-*

loggföreningens avdelning för väg- och vattenbyggnadskonst. Kommitterade, vilka tillstyrkte den av motionären ifrågasatta utredningen, anförde därvid bland annat:

Som landets största byggherre ägde staten möjlighet att för bedrivande av sin byggnadsverksamhet i egen regi utbilda organisationer, som under insiktsfull och energisk ledning vore väl ägnade att utföra främst de arbeten, där den egna regin hade de största och entreprenaden de minsta utsikterna att göra sig gällande vid inbördes tävlan. Till dylika arbeten torde främst böra räknas sådana arbetsföretag, som på grund av sitt omfång sträckte sig över relativt lång tid, eller som till stor del utfördes under särskilt växlande och komplicerade förhållanden, vilka i hög grad försvårade uppgörandet av tillförlitliga kostnadsberäkningar, varförutan det rena entreprenadsystemet icke borde tillämpas. Vid de stora arbetsföretagen kunde det — speciellt vid konjunkturväxlingar — vara önskvärt att vidtaga programändringar, utökningar eller reduktioner, för redan beslutade och påbörjade arbeten, vilket lättare läte sig göras, om arbetena bedrevs i egen regi. Genom att till en viss omfattning hava tillgång till egen arbetsledning ägde staten dessutom medel att under högkonjunktur framtinga skäliga konkurrenspriser på utförandet av sina arbeten eller — om sådana ej kunde uppnås — möjlighet att få arbetena utförda utan anlitan av entreprenörer. Till sist kunde framhållas, att staten borde kunna intaga en god ställning vid materialupphandlingar.

Skulle emellertid staten framdeles övergå att i allt för stor utsträckning driva sina arbeten i egen regi, utan att ett välorganiserat entreprenadväsen bereddades tillfälle till konkurrens om statens arbeten, skulle därmed kunna följa den faran, att statens organisationer för arbetsledningens handhavande genom byråkratiska former skulle förlora i effektivitet. Härvid borde särskilt bemärkas, att ett statens verk i högre grad än entreprenören vore bundet gentemot sin personal och hade större svårigheter för personalgallring än entreprenörerna, vilka genom konkurrensen bland annat tvingades till att städse obönhörligt utvälja sitt arbetsbefäl bland dem, som visat sig äga speciell förmåga att ekonomiskt organisera ett arbetes bedrivande. Entreprenören ägde även möjlighet att anlita den sporre till rationell ekonomi vid arbetets bedrivande, som läge däri, att arbetsbefälet gjordes ekonomiskt intresserat i arbetsresultatet, en princip som icke blivit tillämpad vid statens egen arbetsledning. Entreprenörerna ägde dessutom den fördelen, att de hade full frihet att specialisera sig å utförandet av vissa slags arbeten och därigenom i första hand ägde möjlighet att uppnå bättre ekonomiska resultat inom sina respektive specialområden, än vad som i allmänhet kunde åstadkommas med en statens egen arbetsledning.

Gällde det slutligen att taga ställning till ovan i korthet anförda skäl för och emot entreprenadsystemets ekonomiska berättigande för utförande av statens byggnadsarbeten, torde man kunna antaga, att de ekonomiska fördelar, som vore avsedda att utvinnas genom ett välordnat entreprenadväsen och vore så att säga förknippade med systemets väsen, även borde göra sig gällande vid utförande av statsarbeten i konkurrens med statens egen arbetsledning. En bekräftelse på riktigheten av denna uppfattning torde kunna sökas i det förhållandet, att entreprenadsystemets kraftiga utveckling i de stora kulturländerna nått därhän, att statsarbetens utförande i egen regi därstädes torde förekomma endast i ringa utsträckning. Man torde kunna utgå ifrån, att denna utveckling icke ägt rum i länder som t. ex. Danmark, Tyskland och Förenta staterna, om den ej ägt sitt berättigande på grund av vunna gynnsamma ekonomiska erfarenheter av entreprenadsystemet.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, till vilket ifrågavarande motion hänvisades, framhöll i sitt utlåtande bland annat, att den reella innebörden av motionärens yrkande icke syntes fullt klar. I den mån motionären skulle avse att åstadkomma ett generellt uttalande från riksdagens sida om önskvärdheten av att i större utsträckning än vad då vore fallet entreprenadsystemet komme till användning vid de statliga byggnadsarbetena, kunde utskottet icke skänka motionen sitt stöd. Den i ärendet förebragta utredningen och särskilt det av kasernbyggnadsnämnden avgivna utlåtandet utvisade enligt utskottets uppfattning med erforderlig tydlighet, att de byggande myndigheterna icke borde bindas vid något visst system för byggnadsarbetenas utförande, utan äga frihet att använda sig av de för de särskilda fallen bäst avpassade arbetsformerna. Kasernbyggnadsnämnden hade genom sin framställning i ämnet även givit ett starkt stöd för uppfattningen, att en byggnadsverksamhet »under egen regi» under givna förutsättningar kunde äga företräde framför entreprenadformen. Utskottet antog emellertid, att de byggande myndigheterna använde sig av det byggnadssätt, som för varje särskilt fall befundes vara det ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktiga. På dessa och i övrigt anförda skäl hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd. Denna hemställan blev jämväl av kammaren bifallen.

Sakkunniga hava för egen del i den föreliggande frågan anført följande:

»Att den egna regin varit till fördel vid kasernbyggnadsnämndens verksamhet för uppförande av kasernetablissemang finna sakkunniga bestyrkt av den föreliggande utredningen. Det är emellertid att märka, att det här gällt en jämförelsevis lång kontinuerlig verksamhet, omfattande vid varje tid ett antal relativt likartade byggen av betydande storlek. Denna verksamhet har jämväl infallit under en tid, då entreprenadsystemet på grund av den rådande osäkerheten på arbetsmarknaden för staten medfört olägenheter, vilka under mera stabila förhållanden icke torde i tillnärmelsevis samma utsträckning göra sig gällande.

Vissa av de arbeten, som av kasernbyggnadsnämnden utförts utöver det ursprungliga uppdraget, hava erhållits i direkt konkurrens med enskilda anbudsgivare. Så är fallet beträffande sjukhusbygget för Upplands artilleriregemente invid Uppsala, uppförandet av tvenne paviljonger för oroliga sjuka vid Västerviks hospital, grundläggningsarbetena för hospitalet i Hälsingborg samt sjukhusbygget i Boden.

Rörande resultatet av denna verksamhet har kasernbyggnadsnämnden lämnat följande uppgifter, avseende nämndens beräknade och verkliga kostnader för byggnadsarbeten, å vilka enskilda entreprenadansbud avgivits:

Sjukhus för Upplands artilleriregemente, uppfört under åren 1922—1923:

lägsta enskilda anbud	kronor 143,650: —
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 137,500: —
den verkliga kostnaden för nämndens arbeten	» 137,236: 74.

Tvenne paviljonger för oroliga sjuka vid Västerviks hospital, uppförda under åren 1922—1924:

lägsta enskilda anbud	kronor 404,000: —
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 380,000: —
den verkliga kostnaden för nämndens arbeten	» 377,308: 31.

*Byggnads-
styrelse-
sakkunniga.*

*Grundläggningsarbeten för hospitalet invid Hälsingborg, utförda
under åren 1922—1924:*

lägsta enskilda anbud	kronor 405,900: —
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 360,000: —
den verkliga kostnaden för nämndens arbeten	» 328,539: 37.

Garnisonssjukhus i Boden:

lägsta enskilda anbud	kronor 996,190: —
av nämnden uppgjort kostnadsförslag	» 781,000: —.
Arbetena, som påbörjats under hösten 1922, äro ännu icke slutförda, men beräknas kostnaden komma att uppgå till cirka	» 880,000: —.

Vid dessa arbeten synes sålunda den egna regin hava medfört väsentliga besparingar för statsverket. Det bör emellertid anmärkas, att i vissa andra fall, då kasernbyggnadsnämnden beretts tillfälle att verkställa kostnadsberäkningar å byggnadsarbeten, vilka sedermera utlämnats på entreprenad, nämndens kostnadssiffra varit högre än det antagna anbudet.

Emellertid torde de resultat, som av kasernbyggnadsnämnden uppnåtts under dess i huvudsak under kristiden infallande verksamhet i egen regi, icke utan vidare kunna läggas till grund för bedömning av detta systems lämplighet vid byggnadsstyrelsens arbeten i allmänhet. Dessa arbeten äro sinsemellan växlande såväl till art som omfattning och i regel av väsentligt mindre storlek än kasernbyggnadsnämndens arbeten. Att vid ifrågavarande verksamhet helt övergå till egen regi skulle säkerligen medföra en mycket tyngande organisation och torde knappast kunna ifrågasättas. Under normala förhållanden torde också entreprenadsystemet i flertalet fall bäst lämpa sig för byggnadsstyrelsens byggnadsarbeten. Men även vid denna verksamhet kan den andra arbetsformen i åtskilliga fall vara att föredraga. Detta gäller särskilt under tider med osäkra arbetsförhållanden, då växlande arbets- och materialpriser försvåra erhållande av för staten tillfredsställande entreprenadavtal. Den egna regin kan jämväl vara lämplig för arbeten, vilkas omfattning från början icke kan med säkerhet beräknas och där entreprenörerna alltså måste räkna med en betydande säkerhetsmarginal eller vilka kunna föranleda kostsamma tilläggsarbeten. Över huvud bör uppenbarligen detta system komma till användning, då en tillförlitlig utredning utvisar att därigenom en besparing för statsverket står att vinna.

På grund av det anförda hålla sakkunniga före, att möjlighet bör förefinnas att vid statens husbyggnadsföretag tillämpa den arbetsform, som i varje särskilt fall befinnes vara den ur ekonomisk synpunkt mest ändamålsenliga. För att möjlighet till ett sådant val mellan olika alternativ skall kunna sägas föreligga, bör staten på husbyggnadsverksamhetens område äga tillgång till ett organ, som är rustat för verksamhetens bedrivande jämväl i egen regi. Därigenom får staten också en starkare ställning än eljest till de enskilda entreprenörerna och kan skydda sig mot eventuella försök till exploatering från deras sida.

Sakkunniga komma att i det följande förorda en upplösning av kasernbyggnadsnämnden, sedan dess nu pågående byggnadsföretag avslutats. Härigenom skulle staten mista det organ, som hittills i största utsträckning bedrivit husbyggnadsverksamhet under ifrågavarande arbetsform. Det gäller därför enligt sakkunnigas mening att tillse, att den centrala myndigheten på detta område, byggnadsstyrelsen, är rustad för uppgifter av ifrågavarande islag. *Vad som sålunda kräves är, att byggnadsstyrelsen och i första hand dess*

byggnadsbyrå är så organiserad, att den dels med stöd av ronnen erfarenhet och tillförlitliga kostnadsberäkningar kan i varje fall sakkunnigt bedöma, vilket system för byggnadsarbetenas utförande, som är det för staten fördelaktigaste, dels och har möjlighet att, därest så finnes lämpligt, organisera och leda byggnadsarbeten i egen regi.

Detta behöver emellertid icke innebära, att man nu fullt bygger ut den organisation, som skulle erfordras vid en eventuell omläggning i antydd riktning av styrelsens arbetssätt.»

Sakkunnigas yttrande i denna del har föranlett särskilt uttalande allenast från byggnadsstyrelsens sida. Styrelsen anför därvid, att ehuru styrelsen vidhölle sin tidigare uttalade mening om entreprenadsystemets företräde vid styrelsens arbeten, styrelsen dock givetvis icke hade något att invända mot sakkunnigas uttalande, att möjligheter borde förefinnas att vid statens husbyggnadsföretag tillämpa den arbetsform, som i varje särskilt fall befundes vara den ur ekonomisk synpunkt mest ändamålsenliga. Styrelsen ville emellertid framhålla, att jämväl styrelsen i sin verksamhet i egen regi utfört åtskilliga arbeten, som på grund av sin säregna karaktär varit härför lämpade. Styrelsens byggnadsbyrå vore alltså ingalunda främmande för denna arbetsform.

Byggnads-
styrelsen.

Mot vad sakkunniga i föreliggande fråga anført har jag i huvudsak intet att erinra. Då erfarenheten visat, att den egna regin vid den statliga husbyggnadsverksamheten under vissa förutsättningar kan medföra fördelar för statsverket, bör möjlighet uppenbarligen förefinnas att, då så finnes lämpligt, tillämpa detta system, och bör därför staten för denna verksamhet äga tillgång till ett organ, fullt kompetent att bedriva arbeten jämväl i egen regi. Valet mellan ifrågavarande arbetsform och entreprenadsystemet måste emellertid bliva beroende på de i varje särskilt fall föreliggande förhållanden, och är det därför icke möjligt att fastslå, i vilken utsträckning de olika systemen skola tillämpas. Med hänsyn härtill torde man nu närmast böra tillse, att tillräcklig sakkunskap finnes för ett tillförlitligt bedömning av bästa sättet för arbetenas utförande i varje särskilt fall samt för organiserande och ledande av arbetena enligt det system, som kan finnas fördelaktigast. Däremot torde det, såsom sakkunniga framhållit, icke vara behövt att nu fullt bygga ut den organisation, som skulle erfordras vid en övergång i större utsträckning till systemet med egen regi, utan lär en dylik utbyggnad böra ske allenast i den mån sådant av förhållandena påkallas.

Departements-
chefen.

Beträffande frågan om kasernbyggnadsnämndens bibehållande anför de sakkunniga:

»Av sakkunnigas utredning framgår, att kasernbyggnadsnämndens ursprungliga uppdrag, omfattande uppförande av femton kasernetablissemang för infanteriet, numera blivit i huvudsak slutfört, i den mån uppdraget av statsmakterna ansetts böra fullföljas. Jämväl övriga till nämnden lämnade arbetsuppgifter äro till huvudsaklig del fullbordade. Ännu återstående arbeten, avseende garnisonssjukhuset i Boden, kunna beräknas bliva avslutade under förra halvåret 1925.

Frågan om
kasern-
byggnads-
nämndens
bibehållande.

Byggnads-
styrelse-
sakkunniga.

Med hänsyn till dessa arbeten möter alltså ej hinder mot en upplösning av kasernbyggnadsnämnden under den närmaste tiden. Vid nämndens inrättande torde jämväl hava förutsatts, att nämnden icke skulle bibehållas längre tid än som erfordrades för fullgörandet av dess huvuduppdrag.

I anledning av de erfarenheter, som vunnits av nämndens verksamhet och organisation, hava sakkunniga framhållit, att i samband med en eventuell upplösning av kasernbyggnadsnämnden bör tillses, huruvida byggnadsstyrelsen är så rustad, att den vid utförande av husbyggnadsföretag för statens räkning kan tillämpa det arbetssätt, som för nämndens verksamhet under senare år varit särskilt utmärkande, nämligen den egna regin; och komma sakkunniga att i det följande närmare beröra de organisatoriska förändringar inom styrelsen, som i anledning därav eller eljest kunna vara påkallade. Därest de av sakkunniga ifrågasatta åtgärderna komma till stånd, torde ett bibehållande av nämnden för nya arbetsuppgifter vara motiverat allenast under förutsättning, att statens husbyggnadsverksamhet med hänsyn till sin beräknliga omfattning icke skulle kunna tillfredsställande ombesörjas av statens permanenta husbyggande myndigheter.

Vad försvarsväsendet beträffar, torde någon nybyggnadsverksamhet i större omfattning icke komma till stånd under de närmaste åren. Däremot synes det icke uteslutet, att försvarsfrågans lösning kan föranleda åtskilliga ändringsarbeten beträffande det nuvarande byggnadsbeståndet. En dylik byggnadsverksamhet lär emellertid knappast kunna bliva av den art, att densamma medför behov av ett särskilt byggnadsorgan av det slag, som representeras av kasernbyggnadsnämnden. I varje fall hava sakkunniga ansett sig icke böra räkna med en dylik möjlighet.

Jämväl beträffande statens husbyggnadsverksamhet för civilt ändamål torde man med stöd av den verkställda utredningen kunna utgå från, att denna verksamhet icke far en omfattning, som skulle medföra behov av en särskild organisation vid sidan av byggnadsstyrelsen och övriga husbyggande myndigheter.

Av nu anförda skäl vilja sakkunniga förorda, att kasernbyggnadsnämnden upplöses, sedan ännu pågående arbeten avslutats samt nämndens nuvarande verksamhet hunnit arvecklas, vilket torde kunna ske före ingången av nästkommande budgetår. Emellertid anse sakkunniga önskvärt, att där en förstärkning eller annan förändring av byggnadsstyrelsens arbetskrafter kan finnas erforderlig, man därvid i den mån, så lämpligen kan ske, använder sig av nämndens ännu kvarvarande personal, vilken, enligt vad sakkunniga inhämtat, är anställd på sådana villkor, att anställningen eljest upphör i och med kasernbyggnadsnämndens upplösning.»

Kasernbyggnadsnämnden anför i denna del bland annat följande:

Enligt de direktiv, som givits för ifrågavarande utredningsarbeten, hade de sakkunniga i första hand bort undersöka, om behov funnes av ett sådant organ som kasernbyggnadsnämnden och av att tillgodogöra sig nämndens organisation och erfarenheter. Först härefter skulle i förekommande fall utredning äga rum angående omorganisationen av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå. Sakkunniga hade emellertid gått den motsatta vägen. De hade väl funnit, att statens byggnadsverksamhet icke komme att få en omfattning, som skulle medföra behov av en särskild organisation vid sidan av byggnadsstyrelsen och övriga husbyggande myndigheter, och därför förordat upplösning av kasernbyggnadsnämnden, men den byggnadsstyrelse, som sakkunniga därvid åsyftat, vore icke den nuvarande, utan en styrelse, förstärkt med en hel byrå, upprättad efter mönstret av kasernbyggnadsnämnden. Av betänkandet framginge sålunda, att sakkunniga konstaterat behovet för framtiden av just ett sådant organ för statens husbyggnadsverksamhet, som kasernbyggnadsnämnden vore. Nästa fråga bleve då, huruvida det sålunda behöfliga organet borde vara en självständig institution eller hellre borde förenas med något annat verk, då uppenbarligen endast byggnadsstyrelsen kunde komma i fråga. Nämnden hade för sin del icke något att invända mot, att densamma upp-

hörde, när dess hittills mottagna uppdrag förts till slut, och att dess organisation i stället förenades och sammansmälte med byggnadsstyrelsen. Även om nämnden sålunda kommit till väsentligen samma resultat, som de sakkunniga, medförde dock de olika vägarna en högst betydande skillnad i fråga om bevarandet af staten av nämndens organisation och erfarenheter, med andra ord i fråga om förfaringssättet med avseende på nämndens byggnadschef och personal. Nämnden ansåge för sin del, att, då nämnden upphörde sasom självständigt organ, dess personal borde överflyttas till byggnadsstyrelsen och där bildas en ny byggnadsbyrå i enlighet väsentligen med de sakkunnigas förslag till en dylik byrå, därvid dock ingen annan medlem af själva nämnden än byggnadschefen skulle följa med till den nya byrån.

Förutom byggnadschefen utgjordes nämndens tekniska personal af dess huvudexpedition af en förste och en andre ingenjör, en arkitekt, en elektrotekniker, en kostnadsberäknare samt ett ritbiträde. Nämndens kamerala personal utgjordes af en kassaförvaltare och en bokhallare, varjämte funnos anställda två skrivbiträden och en vaktmästare. Hela denna personal, förutom arkitekten, ritbiträdet, kassaförvaltaren och vaktmästaren, kunde inrymmas inom den beräknade ramen för den nya byggnadsbyrån. Jämväl arkitekten, ritbiträdet och vaktmästaren borde emellertid kunna beredas plats inom byggnadsstyrelsen i samband med den föreslagna utvidgningen af dess verksamhet.

Nämnden ville även framhålla, att hela dess personal, varav ett flertal under lång tid varit anställd hos nämnden eller i annan statstjänst, på ett synnerligen förtjänstfullt sätt understött nämndens strävanden att åstadkomma ett tillfredsställande resultat af nämndens verksamhet och att en betydande del af de vunna erfarenheterna vore samlad hos den tekniska personalen.

Av nämndens erhållna uppdrag återstode numera huvudsakligen dels fullbordandet af arbetena för garnisonssjukhuset i Boden, byggnadsföretagets avveckling, slutlikvidering af utgifterna för detsamma samt slutredovisning af anvisade medel och dels tillsyn af de vid kasernbygget i Lund uppförda byggnaderna och realisation af ännu återstående byggnadsförråd därstädes. Enligt den senaste arbetsplanen för berörda sjukhusbygge beräknades företaget vara helt avvecklat och slutredovisat till den 1 nästkommande juli. Med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden kunde emellertid omständigheter inträffa, vilka medförde ett framflyttande af nämnda tidpunkt. Beträffande kasernbygget i Lund borde, sedan nämndens verksamhet upphört, arméförvaltningens fortifikationsdepartement erhålla uppdrag att övertaga tillsynen af de därstädes uppförda byggnaderna och att förvalta härför avsett anslag. Nämnden avsåg att söka slutföra realisationen af byggnadsförrådet i Lund snarast möjligt.

Att nu fastslå, att nämnden under alla omständigheter skulle upphöra den 1 juli 1925, syntes nämnden icke välbetänkt, då denna tidpunkt vore beroende på huruvida arbetsplanen för bygget i Boden kunde obehindrat fullföljas. Den definitiva tidpunkten för avslutandet af nämndens verksamhet borde fastställas senare af Kungl. Maj:t.

På grund af vad sålunda anförts hemställer nämnden, att nämndens byggnadschef och personal i angiven omfattning måtte överflyttas till den af sakkunniga föreslagna nya byggnadsbyrå inom byggnadsstyrelsen i samband med kasernbyggnadsnämndens upplösning.

Av sakkunnigas utredning torde framgå, att den beräkneliga omfattningen af statens husbyggnadsverksamhet under den närmare tiden icke i och för sig kan motivera ett bibehållande af kasernbyggnadsnämnden, sedan dess ännu pågående verksamhet hunnit slutföras. Att vid sådant förhållande

Departements-
chefen.

nämnden icke bör bibehållas såsom självständig institution vid sidan av byggnadsstyrelsen och övriga husbyggande myndigheter torde vara uppenbart, då en dylik åtgärd skulle vara ägnad att försvåra tillgodoseendet av den enhetlighet och planmässighet vid statens byggnadsverksamhet, som i möjligaste mån bör eftersträvas. Med hänsyn till arten av nämndens verksamhet och med den uppfattning, jag tidigare uttalat i fråga om statens behov av ett organ jämväl för framtiden, kompetent att utföra arbeten i egen regi, skulle det däremot kunna ifrågasättas, att, såsom nämnden väl i sitt utlåtande närmast avsett, dess för dylika arbeten bildade personalorganisation såsom sådan bibehölles och i en eller annan form anknötes till annan myndighet, då närmast byggnadsstyrelsen, för att där anlitas för arbeten av angivet slag. En dylik åtgärd kan dock ej anses påkallad, då man för närvarande saknar möjlighet att bedöma, i vad mån ifrågavarande arbetsform kan komma att för framtiden tillämpas vid statens husbyggnadsverksamhet, i följd varav omfattningen av den ifrågavarande organisationens blivande arbetsuppgifter icke kan förutses. För egen del anser jag därför, att föreliggande fråga bör lösas i enlighet med de riktlinjer, sakkunniga angivit, det vill säga att sådana mindre omfattande organisatoriska ändringar vidtagas beträffande byggnadsstyrelsen, att denna må kunna, i den mån så finnes lämpligt, leda och organisera arbeten jämväl i egen regi.

Av nu anförda skäl anser jag mig böra tillstyrka, att kasernbyggnadsnämnden upplöses, sedan dess ännu pågående byggnadsföretag hunnit avslutas. Med hänsyn till de förhållanden, nämnden åberopat, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den närmare tidpunkten för nämndens upplösning ävensom att vidtaga de åtgärder, som för avveckling av nämndens verksamhet kunna påkallas.

Beträffande nämndens nuvarande personal så lära, såsom nämnden jämväl framhållit, de erfarenheter, som vunnits från nämndens verksamhet, till betydande del finnas samlade särskilt hos de tekniska arbetskrafterna. Det synes därför vara ett önskemål att kunna i möjligaste mån för statens räkning utnyttja dessa arbetskrafter jämväl för framtiden. I likhet med sakkunniga håller jag därför före, att i den mån en förstärkning eller annan förändring av byggnadsstyrelsens arbetskrafter finnes erforderlig, man därvid i första hand bör söka använda sig av ifrågavarande personal.

Frågan om utvidgning av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet.

De sakkunniga hava härefter till behandling upptagit spörsmålet, huruvida den ordning, som utvecklats i fråga om utförandet av större byggnadsföretag för statens räkning genom andra myndigheters försorg, kan anses tillfredsställande. Sakkunniga finna en prövning av detta spörsmål i samband med föreliggande utredning närmast böra avse lämpligheten av en överflyttning till byggnadsstyrelsen i större eller mindre utsträckning av sådan statlig byggnadsverksamhet, som enligt nu tillämpad praxis utövas av andra myndigheter.

Sakkunniga lämna i detta sammanhang till en början en redogörelse för den prövning beträffande frågan om omfattningen av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet, som tidigare ägt rum, och anförä härom följande:

Frågan om omfattningen av den byggnadsverksamhet, som bör ankomma på byggnadsstyrelsen, har i samband med 1917 års omorganisation varit föremål för en ingående utredning. De civila ämbetsverk, vilka — förutom överintendentensämbetet — för det dåvarande togo befattning med husbyggnadsföretag, hänfördes av de sakkunniga för överintendentensämbetets omorganisation till vissa huvudgrupper.

En första grupp omfattade sådana ämbetsverk, vilkas verksamhet var av teknisk natur och där utförandet av på verken ankommande husbyggnadsarbeten i allmänhet måste ske i nära sammanhang med utförandet av andra ämbetsverkets åligganden av teknisk art. Dit hänfördes järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, lotsstyrelsen samt i vissa avseenden domänstyrelsen.

Till en andra grupp hänfördes sådana verk, vilkas speciella verksamhet var mer eller mindre bunden vid byggnader eller byggnadskomplexer av vissa särskilda slag, men för vilka dock själva utförandet av dessa byggnader föll utanför deras huvuduppgift. Hit hänfördes fängvårdsstyrelsen samt medicinalstyrelsen.

En tredje grupp omfattade byggande myndigheter, vilkas befattning med byggnadsfrågor enligt nyssnämnda sakkunnigas mening kunde hänföras till historiska grunder eller eljest till något särskilt lämplighetsskäl, exempelvis generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och generaltullstyrelsen.

Beträffande den av staten för militära ändamål utövade kontinuerliga byggnadsverksamheten var denna förlagd till armé- respektive marinförvaltningarna och dessa myndigheter underlydande organ.

Tanken på sammanförandet av all statens genom dessa myndigheter utövade husbyggnadsverksamhet under en gemensam ledning upptogs av 1912 års statsrevisor i samband med en av dem gjord framställning om utredning rörande statens husbyggnadsväsende.

Med anledning av vad statsrevisorerna yttrat i berörda ämne framhöll överintendentensämbetet i ett den 14 januari 1913 avgivet yttrande, att möjlighet knappast förelåg att centralisera all statens byggnadsverksamhet. Enligt ämbetets mening måste obestriddigen större planmässighet vinnas, ju mera ordnandet av statens byggnadsverksamhet samlades till ett ämbetsverk, men åtminstone syntes icke då tillräckliga skäl föreligga att draga in under en gemensam ledning den byggnadsverksamhet, vilken handhades av med särskilda arkitektkontor utrustade ämbetsverk såsom fängvårdsstyrelsen, medicinalstyrelsen, järnvägsstyrelsen samt armé och marinförvaltningarna.

De sakkunniga för överintendentensämbetets omorganisation intogo i denna fråga principiellt samma ståndpunkt som överintendentensämbetet samt framhöll bland annat följande:

Därest all statens husbyggnadsverksamhet förlades under en enda central myndighets ledning, vilken myndighet väl då skulle bli överintendentensämbetet såsom den speciella fackmyndigheten på ifrågavarande område, kunde man befara, att ämbetets åligganden i ett slag skulle erhålla en sådan omfattning, att det säkerligen bleve förenat med mycket stora svårigheter att vid fullgörandet därav förena erforderlig snabbhet med åsyftad effektiv enhetlig ledning. Dessutom skulle genom en sådan åtgärd ämbetets karaktär undergå en ingalunda önskvärd förändring, i det ämbetsverket väl knappast kunde undgå att förvandlas till ett statens byggnadskontor, ett förhållande, som kunde befaras inverka menligt på ämbetets verksamhet i övrigt, såsom med avseende på kulturhistorisk byggnadsvård, stadsplaneväsende m. m. De byggnader, vilka övriga med byggnadsverksamhet i mer avsevärd omfattning sysselsatta ämbetsverk hade att besörja, vore i allmänhet till sin utdanning så intimt beroende av de speciella ämbetsverkens uppgifter, att ett skiljande av dessa ämbetsverk från den omedelbara befattningen med byggnadernas

uppförande i hög grad skulle försvåra ämbetsverkens nödvändiga sakkunniga inflytande på byggnadernas utformning. Dessa myndigheters byggnadsverksamhet syntes för övrigt vara så kontinuerlig och omfattande samt, med endast få undantag, så ändamålsenligt organiserad, att på det hela taget någon vägande anmärkning mot denna verksamhet i och för sig ej rättvisligen kunde framställas.

På nu anförda skäl funno ifrågavarande sakkunniga, att de ämbetsverk, vilka dittills utövat en mer kontinuerlig byggnadsverksamhet och ägde en enligt de sakkunnigas åsikt härför ändamålsenlig organisation, fortfarande borde få själva handhava dylik verksamhet. Härmed avsågos de myndigheter, vilka hänförts till de båda förstnämnda två grupperna av byggande myndigheter. De ämbetsverk åter, vilka oaktat deras byggnadsverksamhet varit relativt kontinuerlig dock saknade dylik organisation, borde överlåta sin byggnadsverksamhet på överintendentensämbetet. I enlighet härmed föreslogs, att utförandet av nybyggnads- och ombyggnadsföretag för post- och telegrafverkens samt riksbankens räkning ävensom större reparationer å dessa institutioners byggnader skulle överlämnas till överintendentensämbetet.

Beträffande sådana statsmyndigheter, vilka utövade byggnadsverksamhet mindre kontinuerligt och i ringare omfattning och vilka i regel befattade sig med byggnadsföretag endast efter särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t, ansågo ifrågavarande sakkunniga, att frågan om vilken myndighet, som skulle utföra nybyggnadsföretag och dit hänförliga arbeten för dessa verks räkning, borde såsom dittills skett i varje särskilt fall avgöras av Kungl. Maj:t.

De myndigheter, vilka hördes över detta förslag, hade beträffande frågan om total centralisation i huvudsak intet att erinra.

Fångvårdsstyrelsen framhöll, bland annat, att den specifika art av byggnader, som fångvården behöfde, ovillkorligen krävde särskilt skolad arkitekt med byggnadskontor inom styrelsen samt speciell ledning och övervakning av pågående byggnadsarbeten.

Medicinalstyrelsen betonade, att den byggnadsverksamhet, som styrelsen dittills handhaft, allt fortfarande borde tillhöra styrelsens ämbetsåligganden. Denna byggnadsverksamhet, som nästan uteslutande gällde uppförande av nya hospital och reparationsarbeten vid redan befintliga, krävde nämligen en ingående kännedom om behöfliga anordningar inom sådana sjukhus. Styrelsens skiljande från den omedelbara befattningen med byggnadernas uppförande skulle i hög grad försvåra styrelsens nödiga sakkunniga inflytande på byggnadernas utformning såväl under de förberedande åtgärderna som under själva byggnadsarbetet.

Mot förslaget att till överintendentensämbetet överflytta den byggnadsverksamhet, som då utövades av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och riksbanken, inlade berörda myndigheter sin bestämda gensaga.

Därvid framhölls, att beskaffenheten av de byggnader, som erfordrades för ifrågavarande myndigheters behov, i väsentlig grad vore beroende av dessa myndigheters speciella verksamhet. Ifrågavarande myndigheter vore i detta avseende likställda med den grupp av byggande myndigheter, som omfattade järnvägsstyrelsen med flera verk, eller i varje fall med den grupp, som omfattade fångvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen. De skäl, som ansattes tala mot ett överflyttande av sistnämnda myndigheters byggnadsverksamhet till överintendentensämbetet, kunde jämväl åberopas mot en dylik åtgärd för ifrågavarande tre myndigheters vidkommande. Vidare anfördes, bland annat, att den dåvarande anordningen medgåve fritt val av arkitekt, varigenom den erforderliga speciella sakkunskapen kunde bättre tillgodoses än om valet av arkitekt skulle ankomma på en utomstående myndighet.

De sålunda framförda invändningarna vinno emellertid ej beaktande. Såsom av den föregående utredningen framgår, godkände statsmakterna den ståndpunkt, som i föreliggande fråga intagits av sakkunniga för överintendentensämbetets omorganisation. Ett avgörande skäl härvid torde hava varit, att ifrågavarande tre myndigheter för det davarande voro i avsaknad av sakkunniga organ för husbyggnadsverksamhet.

De vid omorganisationen uppdragna riktlinjerna för byggnadsstyrelsens verksamhet på ifrågavarande område hava emellertid icke kommit tillämpas i full utsträckning. Såväl telegrafstyrelsen som riksbanken hava fortfarande fatt ombesörja sin byggnadsverksamhet, varjämte även generalpoststyrelsen utövat byggnadsverksamhet i rätt betydande omfattning. Vissa andra myndigheter utan fast byggnadsorganisation, exempelvis pensionsstyrelsen, hava i särskilda fall erhållit uppdrag att utföra nybyggnadsarbeten.»

För egen del anföra sakkunniga följande:

»Vid bedömande av föreliggande fråga hava sakkunniga icke funnit anledning att frängå den ståndpunkt, som tidigare av statsmakterna intagits beträffande husbyggnader för statens järnvägar samt övriga till den ovan nämnda första gruppen hänfödda verk. Utförandet av dessa husbyggnader sammanhänger så nära med utövningen av verkens uppgifter i övrigt att ett särskildande härvidlag icke torde vara lämpligt.

Beträffande statens husbyggnadsverksamhet i övrigt kunna vissa allmänna skäl anföras för en åtminstone i viss grad ökad koncentrerings av nämnda verksamhet till statens speciella byggnadsorgan, byggnadsstyrelsen, under förutsättning att detta organ är så rustat, att en härigenom vidgad byggnadsverksamhet kan på ett tillfredsställande sätt fullgöras.

I detta hänseende kan framhållas följande.

Den planmässighet och sparsamhet vid statens husbyggnadsverksamhet, som bör eftersträvas, torde i huvudsak innebära, dels att omfattningen av statens vid varje tid pågående byggnadsverksamhet i möjligaste mån anpassas med hänsyn till det statsfinansiella och samhällsekonomiska läget, dels att den inbördes ordningen för de olika byggnadsföretagens utförande enhetligt planlägges efter rationella och ekonomiska synpunkter, dels ock att vid de enskilda byggnadsföretagens planläggning och utförande nödig sparsamhet och ekonomisering iakttages.

Vid ett ökat sammanförande till ett centralt byggnadsorgan av den statliga husbyggnadsverksamheten torde det byggande organet erhålla klarare överblick över denna verksamhet och alltså vinna ökade möjligheter att, i enlighet med ovan berörda synpunkter, planlägga densamma.

Sålunda kan framhållas, bland annat, att en enhetlig ledning av de olika på skilda myndigheter nu splittrade byggnadsföretagen skapar större förutsättningar för en affärsmässigt ordnad materialupphandling, materialens ekonomiska utnyttjande, ett rationellt ordnande av för olika företag gemensamma transportfrågor och dylikt, allt åtgärder, som kunna verka till förmån för billigande av de särskilda företagen.

I den mån centraliseringen genomföres, kunna vidare enhetliga bestämmelser rörande tekniska och juridiska frågor i full utsträckning komma till tillämpning vid statens husbyggnadsverksamhet. De byggande myndigheternas praxis i förevarande avseende — exempelvis i fråga om fordringar på inredning och detaljarbete, kontroll m. m. — är för närvarande i viss mån olika. Visserligen hava strävanden till enhetlighet härutinnan kommit till synes, men ett genomförande av full enhetlighet torde alltid komma att möta svårigheter så länge olika myndigheter skola bära ansvaret för bygg-

nadsföretagen. En centralisering kan därför underlätta genomförandet av standardisering och övriga liknande åtgärder för åstadkommande av enhetlig sparsamhet vid byggnadsföretagens utförande.

Genom en till viss gräns genomförd centralisering kan även besparing vinnas i administrationskostnaderna för de särskilda företagen.

En utvidgning av byggnadsstyrelsens verksamhetsområde bör jämväl vara ägnad att hos detta verk samla mera omfattande och ingående fackkunskaper på husbyggnadsverksamhetens skilda områden och alltså öka verkets kompetens för sin uppgift. Det torde därför kunna sägas ligga i sakens natur, att, därest staten i byggnadsstyrelsen äger tillgång till ett för ifrågakarande byggnadsverksamhet särskilt avsett och fullt rustat organ, detta organ jämväl i regel bör omhänderhava nämnda verksamhet och att alltså andra myndigheter, vilkas arbetsuppgifter falla på för byggnadsverksamheten främmande områden, endast där särskilda omständigheter föreligga, själva böra ombestyrja byggnader för verkens behov.

Å andra sidan har såsom skäl mot åtgärder i antydd riktning anförts, att sammanförandet av byggnadsverksamhet i allt för stor omfattning till en myndighet skulle kunna befaras medföra en tyngande organisation, så att den för arbetenas ändamålsenliga bedrivande erforderliga snabbheten och enhetliga ledningen äventyrades. Vidare har framhållits, bland annat, att uppförandet genom en utomstående myndighet av byggnader, vilkas beskaffenhet vore särskilt beroende av det speciella ändamål de hade att tjäna, skulle förhindra de för byggnadernas utnyttjande ansvariga myndigheterna att vid de förberedande åtgärderna och under byggnadstiden göra sin sakkunskap gällande i erforderlig grad.

Under utredningen i föreliggande ämne hava sakkunniga samrått med vederbörande inom fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement och medicinalstyrelsen.

Beträffande byggnader för fångvårdens behov har från fångvårdsstyrelsens sida framhållits, att vissa byggnadsarbeten lämpligen kunde utföras med anlåtande av fångar såsom arbetskrafter och att jämväl i åtskilliga andra fall arbeten vid redan i bruk tagna anstalter måste anordnas med särskild hänsyn tagen till fångvårdstjänsten. I nu berörda fall borde enligt vederbörandes mening byggnadsarbetenas utförande ankomma på fångvårdsmyndigheterna. Beträffande åter fristående nybyggnadsföretag mötte från fångvårdsstyrelsens sida ej väsentliga hinder, att dessa utfördes genom byggnadsstyrelsen, därvid dock förutsattes att erforderligt samarbete mellan vederbörande myndigheter komme till stånd.

Däremot motsatte sig vederbörande inom såväl arméförvaltningens fortifikationsdepartement som medicinalstyrelsen bestämt en överflyttning till utomstående myndighet av den byggnadsverksamhet, som hittills ankommit på dessa verk, och åberopades därvid i huvudsak de skäl, som tidigare i sådant hänseende anförts.

De sakkunniga hava verkställt utredning rörande omfattningen av statens byggnadsverksamhet genom de myndigheter, som här närmast äro i fråga, nämligen byggnadsstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningens fortifikationsdepartement, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen. Denna utredning torde i viss mån kunna tjäna till ledning för bedömning av frågan, huruvida en utvidgning av byggnadsstyrelsens verksamhetsområde skulle kunna befaras medföra en överbelastning av verket med därav följande olägenheter.

Kostnaderna för av berörda myndigheter utförda byggnadsföretag hava i avrundade tal genomsnittligt per år utgjort under åren 1913—1917 3,850,000 kronor och under åren 1918—1923 9,960,000 kronor. Av sistnämnda belopp

faller på byggnadsstyrelsens verksamhet i runt tal 4.700,000 kronor eller alltså cirka 50 %.

Till jämförelse må erinras, att den årliga genomsnittskostnaden för kasernbyggnadsnämndens verksamhet under tidsperioden 1918—1922 uppgått till i runt tal 7,570,000 kronor.

Den årliga genomsnittskostnaden för de företag, som planerats att genom ifrågavarande verk komma till utförande under åren 1924—1928, har approximativt uppskattats till 9,300,000 kronor, därav å byggnadsstyrelsens verksamhet beräknats belöpa cirka 5,600,000 kronor. Sannolikt måste emellertid de sålunda beräknade kostnaderna anses vara för höga. Utgår man från att allenast 75 % av de planerade företagen komma till utförande — en siffra som även den sannolikt är för hög — skulle under tidsperioden 1924—1928 den årliga byggnadsverksamheten för ifrågavarande verk uppgå till i medeltal omkring 7,000,000 kronor. I sistnämnda belopp ingå även på sagda tid belöpande kostnader för vissa av de skilda myndigheterna redan påbörjade företag, vilka under alla förhållanden torde böra slutföras av respektive myndigheter.

Sakkunniga hava för sin del kommit till den uppfattningen, att den beräknade omfattningen av statens ifrågavarande byggnadsverksamhet icke genom sin storlek i och för sig bör utgöra hinder för åtgärder i syfte att hos byggnadsstyrelsen koncentrera denna verksamhet.

Av betydelse för ifrågavarande spörsmål är jämväl det ekonomiska resultatet av de olika myndigheternas byggnadsverksamhet; och hava sakkunniga sökt samla material för en jämförelse i detta hänseende genom sammanställning av volymkostnaderna vid byggnadsföretag av relativt likartad beskaffenhet. Det måste emellertid framhållas, att enbart en dylik sammanställning icke kan läggas till grund för ett tillförlitligt bedömande av de olika myndigheternas sätt att handhava sina byggnadsföretag. Oavsett de allmänna prisfluktuationerna äro byggnadskostnaderna beroende av en mångfald faktorer, över vilka den byggande myndigheten icke råder, exempelvis grundförhållanden, transportsvårigheter, olika orters prisetförhållanden och dylikt. För en fullt rättvis jämförelse skulle därför erfordras att äga ingående kännedom om de särskilda byggnadsföretagen, vilket givetvis icke för sakkunniga varit möjligt.

Av de i sammanställningen ingående byggnadsföretagen utvisa i stort sett generalpoststyrelsens bostadsbyggen samt kasernbyggnadsnämndens arbeten de lägsta och jämnaste volymkostnaderna. Motsvarande siffror från övriga myndigheters verksamhet äro väsentligt växlande och i vissa fall påfallande höga.

Oavsett nu berörda förhållande torde det emellertid kunna sättas i fråga, huruvida byggnadsorganisationen hos vissa av ifrågavarande myndigheter kan anses fullt tillfredsställande med hänsyn till omfattningen av myndigheternas byggnadsverksamhet. Angående byggnadsstyrelsen vilja sakkunniga i annat sammanhang närmare yttra sig. Beträffande övriga myndigheter är spörsmålet närmast aktuellt i fråga om medicinalstyrelsen, vars byggnadsverksamhet under den närmaste tiden kan näst byggnadsstyrelsens beräknas bliva den ojämförligt största. Kostnaden för medicinalstyrelsens byggnadsarbeten har beräknats till i medeltal per år under tidsperioden 1918—1923 cirka 1,600,000 kronor och under femårsperioden 1924—1928 i runt tal 3,400,000 kronor. Sistnämnda belopp torde möjligen komma att väsentligt reduceras, men man lär dock hava anledning antaga, att byggnadsverksamheten under en närmare framtid icke kommer att understiga den nuvarande. Den ekonomiska ledningen av ifrågavarande verksamhet utövas av medicinalstyrelsen med allenast ett byggnadstekniskt sakkunnigt biträde, den hos styrelsen anställda

arkitekten, vilken jämväl i regel utarbetar erforderliga förslag och ritningar samt dessutom förutsättes kunna utöva enskild praktik.

Den ovan nämnda organisationen synes — även om medicinalstyrelsen har tillgång till en så erkänt skicklig arkitekt som den nuvarande — dock vara svagt utbyggd i förhållande till byggnadsverksamhetens omfattning. Skall medicinalstyrelsen fortfarande bibehållas vid denna verksamhet, bör därför en förstärkning av styrelsens byggnadsorganisation komma till stånd. Sakkunniga vilja emellertid icke förorda en dylik utväg. I det följande kommer förslag att framläggas om vissa organisatoriska förändringar beträffande byggnadsstyrelsen, avseende en förstärkning av byggnadsbyrån. Vinner detta förslag beaktande av statsmakterna, torde övervägande skäl tala för, att byggnadsstyrelsen får övertaga utförandet av byggnadsföretag för medicinalstyrelsens räkning. De invändningar, som av styrelsen framställts mot en dylik anordning, kunna av sakkunniga icke tillmätas avgörande betydelse. Med den ordning, som byggnadsstyrelsen för närvarande tillämpar och jämväl fortfarande i regel torde komma att tillämpa vid uppgörande av förslag och ritningar till byggnadsföretag, synes ett samarbete mellan vederbörande verk kunna utan allt för stora svårigheter ordnas så, att vederbörande fackmyndighet får erforderligt inflytande på utformningen av byggnaderna.

Under förutsättning att en förstärkning av byggnadsbyrån kommer till stånd, torde jämväl de riktlinjer för byggnadsstyrelsens verksamhet i förevarande avseende, som av statsmakterna godkändes i samband med 1917 års omorganisation, böra i full utsträckning tillämpas, och synes även lämpligt, att fångvårdsstyrelsens nybyggnadsverksamhet överflyttas till byggnadsstyrelsen.

Vad nu är sagt gäller emellertid endast nybyggnader samt större om- och tillbyggnader, under det beträffande mindre arbeten och löpande reparationsarbeten anledning till förändring i nu gällande ordning ej föreligger.

Även för större företag kunna emellertid i vissa fall hinder mot en överflyttning möta på grund av arten av myndigheternas speciella verksamhet. Så kan exempelvis vara fallet beträffande telegrafverkets radiostationer.

Frågan i vad mån en centralisering på antytt sätt till byggnadsstyrelsen bör ske, synes därför böra bliva beroende på Kungl. Maj:ts prövning, sedan den ifrågasatta förändringen av byggnadsstyrelsens organisation blivit genomförd. De byggnadsföretag, varom här är fråga, utföras så gott som undantagslöst allenast efter särskild befallning av Kungl. Maj:t, som salunda har tillfälle att i varje särskilt fall avgöra, åt vilken myndighet byggnadsuppdraget bör lämnas.

Beträffande byggnadsföretag för riksdagens verks räkning torde motsvarande förfarande kunna tillämpas.

Vid prövning rörande vederbörande myndigheters byggnadskompetens, torde de av sakkunniga nu framförda synpunkterna böra vinna vederbörligt beaktande.»

Fångvårds-
styrelsen.

Beträffande frågan om överflyttande till byggnadsstyrelsen av vissa byggnadsföretag för fångvårdens behov anför fångvårdsstyrelsen bland annat följande:

Det övervägande flertalet av byggnadsföretagen för fångvårdens behov, liksom de löpande underhålls- och ändringsarbetena, torde allt fortfarande böra ankomma på fångvårdsstyrelsen, och erfordrades därför under alla förhållanden, att styrelsen hade till sitt förfogande ett vid styrelsen knutet byggnadssakkunnigt biträde med uppgift, bland annat, att uppgöra förslag till dylika arbeten samt övervaka och leda desamma.

Då, såsom sakkunniga antytt, vissa vid fängvården förekommande byggnadsarbeten — även sådana som vore att hänföra till nybyggnader — lämpligen kunde, som och hittills i avsevärd utsträckning ägt rum, helt eller delvis utföras med anlåtande av fangar som arbetskrafter, varigenom icke obetydliga kostnadsbesparingar kunde vinnas, samt då arbeten inom redan i bruk tagna fängelsebyggnader så gott som alltid måste på grund av de särskilda förhållandena inom fängvården utföras genom fängvårdsstyrelsens egen försorg, kunde endast i ett fåtal fall byggnadsföretag komma i fråga, vilka utan större olägenhet skulle kunna överlämnas till utomstående myndighet. Detta skulle då huvudsakligen gälla uppförandet av antingen helt nya fängvårdsanstalter med tillhörande bostadshus eller sådana byggnader vid befintliga fängelser, som förlades utom det inre fängelseområdet. Även i dylika fall — särskilt då fråga vore om sådana byggnadsföretag, för vilkas planerande och övervakande måste krävas särskild sakkunskap på fängvårdsområdet — kunde det emellertid befaras, att en viss omgång bleve följden av ett överlåtande av byggnadsföretaget på annan myndighet än fängvårdsstyrelsen.

Därest det emellertid av särskilda anledningar befunes önskvärt, att byggnadsstyrelsen skulle taga befattning med byggnadsarbeten för fängvårdens räkning, ville fängvårdsstyrelsen icke motsätta sig en dylik anordning, men dock allenast under förutsättning *dels*, att innan beslut fattades om ett arbetes utförande genom byggnadsstyrelsen, fängvårdsstyrelsen lämnades tillfälle att yttra sig angående lämpligheten i det speciella fallet av en sådan åtgärd och *dels* att, då arbetet skulle utföras genom byggnadsstyrelsen, ett intimt samarbete mellan de båda styrelserna anordnades och detta under så enkla former som möjligt.

Medicinalstyrelsen, som vidhållit sin tidigare uttalade uppfattning i föreliggande fråga, anför i huvudsak följande:

Medicinal-
styrelsen.

Uppförandet av ett sjukhus för sinnessjukas vård krävde en ingående kännedom och erfarenhet om behövligen anordningar, enär de sjukas vård vore därmed intimt förenad. Ett hospitals goda utformning vore sålunda i hög grad ägnad att underlätta sjukvården och framför allt att nedbringa driftkostnaderna, vilket under ett hospitals framtida användning vore av största betydelse. Under de senaste decennierna hade sinnessjukvården varit föremål för en så gott som fullständig omvälvning, vilken nödvändiggjort stora och genomgripande förändringar i hospitalens byggnadsanläggningar. Ett hospitals anordningar vore ännu icke fastslagna utan befunde sig alltjämt på utredningsstadiet. Utformningen av ett hospital måste därför vara en produkt av ett intimt samarbete mellan medicinska sakkunniga, byggnadsföretagets arkitekt, respektive tekniska experter samt entreprenörerna, icke blott under ritningarnas utarbetande utan under hela den tid byggnadsarbetet påginge.

Enligt de sakkunnigas uppfattning skulle byggnadsstyrelsen kunna vinna tillräcklig medicinsk sakkunskap för utförande av hospital genom ett samarbete mellan vederbörande verk. Ett dylikt samarbete skulle emellertid enligt medicinalstyrelsens mening bliva synnerligen omständligt och tidsödande. Därjämte skulle den smidighet, som vore nödvändig förutsättning för ett byggnadsarbetets lämpliga organisation, gå förlorad. Vidare kunde med fullt skäl befaras, att den medicinska parten, såsom endast tillkallad, skulle få otillräckligt inflytande på sjukhusbyggets anordningar i alla detaljer. Såsom bevis på vikten av att den medicinska sakkunskapen finge ett avgörande inflytande på utformningen av sjukhus ville styrelsen meddela,

att klagomål över bristande anordningar vid nya lasarett, som uppförts av därtill utsedda byggnadskommittéer utan tillräcklig medicinsk sakkunskap vid sin sida, under det sista årtiondet varit allt för vanliga. Skulle medicinalstyrelsens hospitalsverksamhet överflyttas till byggnadsstyrelsen, komme säkerligen framdeles många förändringar, dragande avsevärda kostnader, att bliva erforderliga, sedan byggnaderna överlämnats till medicinalstyrelsen och skulle tagas i bruk för sinnessjukvården.

Ett överförande av medicinalstyrelsens byggnadsverksamhet till annan myndighet skulle även medföra en ytterligare olägenhet, nämligen de ständigt uppkommande ombytena av byggnadens förvaltningsmyndigheter. Program och skissritningar skulle fortfarande uppgöras av medicinalstyrelsen med tillhjälp av dess experter. Med byggnadsarbetets överlättande till annan myndighet med dess experter skulle alla ritningar och beskrivningar komma att utföras av andra fackmän än de, som uppgjort primärförslagen, en dualism, som kunde verka synnerligen ogynnsam.

Aven enligt sakkunnigas förslag skulle medicinalstyrelsen fortfarande utföra mindre arbeten vid hospitalen, till vilka anslag beviljades av riksdagen. Därtill komme, att alla reparations- och smärre ombyggnadsarbeten, till vilkas utförande medicinalstyrelsen ägde att bevilja anslag och för vilka arbeten kostnaderna uppginge till betydande belopp, för år 1923 till omkring 785,000 kronor, alltjämt skulle tillhöra styrelsen. För alla dessa arbeten måste styrelsen vara rustad, och det förefölle styrelsen vara en olämplig anordning att vid nybyggnader, vid vilkas uppförande nya erfarenheter inom sjukhusverksamheten och nya anordningar för de sinnessjukas vård borde i främsta rummet vinna tillämpning, medicinalstyrelsen skulle bliva satt åt sidan. Då, såsom förut antytts, den lämpligaste typen för anordningar inom ett hospital alltjämt befunde sig på ett försöksstadium, vore det angeläget, att den myndighet, som hade sinnessjukvården om hand, alltjämt hade ett avgörande inflytande vid de nya hospitalens uppförande.

Då sakkunniga särskilt betonat den ekonomiska fördelen med byggnadsarbetenas utförande under egen regi, ville styrelsen omnämna, att styrelsen i vissa fall vid uppförande av enklare byggnader eller byggnadsföretag utfört arbeten i egen regi genom den organisation, som funnes vid varje större hospital. Därtill komme, att innan arbetena med uppförandet av ett hospital fullt avslutats, hade i regel dess snickeri- och maskinverkstäder tagits i bruk, varjämte beläggningen med patienter kunde hava påbörjats och transportmaterial anskaffats. Därigenom bleve anstalten väl rustad för att under egen regi och med anlåtande av hospitalets egna hantverkare liksom en del yrkeskunniga, arbetsföra patienter handhava kompletteringsarbeten, uppförandet av smärre byggnader, väg- och planeringsarbeten m. m., vilket torde hava visat sig ekonomiskt fördelaktigt. Dessa arbeten för anstalts drift, och utnyttjande av anstalts resurser i nämnda avseende kunde bäst ske, om medicinalstyrelsen hade uppförandet av anstalten om hand. Därigenom kunde jämväl ordningen för uppförandet av ett nytt hospital bestämmas så, att hospitalet snarast kunde tagas i bruk utan att det i alla dess detaljer vore färdigt.

Medicinalstyrelsen, som alltså vidhölle kravet på att styrelsen skulle hava det bestämmande inflytandet vid hospitalens uppförande, funne emellertid hinder icke möta för att, därest sakkunnigas förslag i övrigt vunne statsmakternas godkännande, byggnadsstyrelsen kunde erhålla uppdrag att utföra byggnadsarbetena men med medicinalstyrelsen, med tillhjälp av sina byggnadsexperter, som ansvarig myndighet både för byggandet och anslaget, en an-

ordning, som vunnit tillämpning vid vissa genom kasernbyggnadsnämnden utförda arbeten vid hospitalen i Hälsingborg och Västervik.

Beträffande styrelsens egen organisation för byggnadsverksamhet delade styrelsen emellertid de sakkunnigas uppfattning om behovet av en utökning av arbetskrafterna. Något förslag härutinnan vore styrelsen dock icke beredd att nu framlägga.

Under åberopande av vad sålunda anförts har styrelsen, som ansett, att den byggnadsverksamhet, som hittills tillkommit styrelsen, även framdeles borde handhavas av styrelsen, hemställt, att, därest ett överflyttande av nämnda byggnadsverksamhet till byggnadsstyrelsen skulle anses utgöra en förutsättning för genomförande av sakkunnigas förslag, detta förslag icke måtte vinna bifall.

Byggnadsstyrelsen, som funnit den föreslagna utvidgningen av styrelsens byggnadsverksamhet för statsverket ekonomiskt fördelaktig, anför i samband därmed bland annat, att de av vissa myndigheter anförda olägenheterna av den ifrågasatta centraliseringen av statens husbyggnadsverksamhet i varje fall torde bliva av ringa betydelse, om, såsom styrelsen för sin del förutsatte, vederbörande i en nybyggnad intresserade institutioner bereddес tillfälle att på lämpligt sätt samråda med byggnadsstyrelsen angående byggnadsverkets utformning och genomförande.

Byggnadsstyrelsen.

Jämväl kasernbyggnadsnämnden har uttalat sig för en centralisation av statens husbyggnadsverksamhet i av sakkunniga angiven omfattning samt framhåller, att därest en överflyttning av nämndens organisation till byggnadsstyrelsen i enlighet med nämndens förslag komme till stånd, borde en dylik utvidgning av styrelsens verksamhet ske samtidigt med överflyttandet, så att den ifrågavarande organisationens kapacitet skulle kunna fullt utnyttjas.

Kasernbyggnadsnämnden.

De organisatoriska förändringar, som vore avsedda att vidtagas beträffande byggnadsstyrelsen, äro i allt väsentligt påkallade, även om någon utvidgning till nya områden av styrelsens byggande verksamhet ej skulle äga rum. Dessa förändringar skulle emellertid göra styrelsen rustad och särskilt lämpad även för en vidgad byggnadsverksamhet. Under sådana förhållanden torde starka skäl tala för att i viss omfattning till byggnadsstyrelsen överflytta utförandet av större byggnadsföretag, vilka nu ombesörjas genom andra myndigheter, som ej i lika grad äro rustade för byggnadsarbetens planläggning och utförande och vilkas huvudsakliga verksamhet ligger på helt andra områden. Uppenbarligen skulle genom en dylik utvidgning av styrelsens verksamhet den eftersträfvade enhetligheten och planmässigheten av statens byggnadsverksamhet kunna befrämjas.

Departementets chefen.

I nu förevarande hänseende synes främst böra ifrågakomma att i enlighet med de riktlinjer för styrelsens verksamhetsområde, som vid 1917 års omorganisation av statsmakterna godkändes men härutinnan ännu ej vunnit tillämpning, till styrelsen överflytta såväl i full utsträckning postverkets större byggnadsarbeten som ock dylika arbeten för telegrafverkets och riksbankens räkning samt vidare att till styrelsen överföra även vissa bygg-

nadsarbeten för fångvårdens och medicinalstyrelsens behov. De invändningar, som från medicinalstyrelsens sida framställts mot förslaget i denna del och som jämväl i viss grad kunna göras gällande för telegrafverkets och fångvårdens vidkommande, avse i främsta rummet, att om den myndighet, för vilkens räkning arbetena verkställdes, skildes från den omedelbara befattningen med byggnadernas utförande, man härmed skulle väsentligt försvåra denna myndighets nödiga sakkunniga inflytande på byggnadernas utformning såväl under de förberedande åtgärderna som under själva byggnadsarbetet. Det lär heller icke kunna förnekas, att särskilt beträffande hospitalen deras användande är i högre grad än vad som är fallet beträffande offentliga anstalter i allmänhet beroende på byggnadernas anordningar. Men å andra sidan synas alltför stora hinder icke möta att åvägabringa sådant samarbete emellan den byggande och övriga vederbörande myndigheter, att medicinska eller andra fackmässiga synpunkter komma till sin fulla rätt. Ett sådant nära samarbete utan tyngande former framstår i själva verket som en oundgänglig förutsättning för ett lyckosamt resultat av en ökad koncentration till byggnadsstyrelsen av arbeten utav ifrågavarande art. Styrelsen torde därvid jämväl, likaväl som sådant nu sker inom medicinalstyrelsen, vid uppförande av t. ex. hospitalsbyggnader kunna tillkalla någon överläkare med praktisk erfarenhet inom den moderna sinnessjukvården. Medicinalstyrelsen har invänt, att, därest byggnadsarbetenas utförande uppdroges åt annan myndighet, komme, sedan arbetena igångsatts, alla erforderliga ritningar och beskrivningar att utföras av andra fackmän än de, som uppgjort primärförslagen. En dylik anordning vore utan tvivel i regel synnerligen olämplig, men torde ej hava varit av de sakkunniga avsedd. Hinder lär icke möta, att, därest program och förslag till hospitalsanläggningar utarbetas inom medicinalstyrelsen eller till andra byggnader inom övriga nu ifrågavarande styrelser med tillhjälp av deras experter, de sålunda anlitade experterna, eventuellt vederbörande myndigheters egen arkitekt, där sådan finnes, tagas i anspråk vid byggnadsarbetenas utförande. De praktiska svårigheter beträffande byggnadsföretagens rationella utförande, som medicinalstyrelsen i övrigt framhållit, synas ej heller vara oöverkomliga.

Därest medicinalstyrelsen fortfarande skall handhava all den byggnadsverksamhet, som hittills ankommit på styrelsen, lär i övrigt en förstärkning av dess byggnadsorganisation bliva nödvändig. Att vidtaga en dylik förstärkning samtidigt som byggnadsstyrelsen tillföres ökad kompetens å ifrågavarande område bör emellertid om möjligt undvikas, och synes en dylik åtgärd i varje fall icke böra vidtagas, innan erfarenhet vunnits, huruvida den nu ifrågasatta vägen kan vara framkomlig.

Om jag sålunda i princip ansluter mig till det föreliggande förslaget om en utvidgning av byggnadsstyrelsens verksamhetsområde, torde det dock i vissa fall av praktiska skäl eller med hänsyn till arten av vederbörande myndigheters speciella verksamhet vara ändamålsenligt, att dessa fortfarande få ombesörja byggnadsföretag, vilka eljest bort ankomma på byggnadsstyrelsen. Frågan angående vilken myndighet, som skall ombesörja byggnads-

arbetenas utförande, synes därför böra, på sätt sakkunniga föreslagit, i varje särskilt fall prövas med hänsyn till föreliggande förhållanden, och torde denna prövning böra ankomma på Kungl. Maj:t efter inhämtande av vederbörande myndigheters yttranden eller i motsvarande ordning ske, då fråga är om byggnadsföretag för riksdagens verk.

Beträffande frågan om organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen anför de sakkunniga till en början följande:

»I sakkunnigas betänkande har en närmare redogörelse lämnats för de uppgifter beträffande statens husbyggnadsväsende, som åligga byggnadsstyrelsen; och hava sakkunniga jämväl sökt utreda, huru dessa uppgifter av styrelsen fullgjorts. Av denna utredning lär framgå, att styrelsens verksamhet i åtskilliga avseenden icke kommit att få den omfattning, som vid 1917 års omorganisation ansågs önskvärd och som jämväl i instruktionen förutsattes. Särskilt gäller detta i fråga om styrelsens ställning såsom den centrala myndigheten på husbyggnadsområdet.

En bidragande orsak till berörda förhållande ligger utan tvivel däri, att styrelsen icke till sitt förfogande haft medel för anställande av erforderliga biträdande arbetskrafter å byggnadsbyrån. Den främsta orsaken torde dock vara att söka i sistnämnda byrås i förhållande till dess organisation allt för omfattande uppgifter.

De ärenden rörande husbyggnadsverksamhet, som ankomma på byggnadsbyrån, kunna i stort sett uppdelas i två huvudgrupper. Den ena avser *utredning* av byggnadsfrågor och *granskning* av förslag till byggnadsföretag, den andra avser *utförande* av byggnadsföretag för statens räkning. Sakkunniga hava med stöd av den verkställda utredningen kommit till den uppfattningen, att dessa två huvuduppgifter, vilka föranlett byråns uppdelning i två avdelningar, utredningsavdelningen och byggnadsavdelningen, sinsemellan äro allt för olikartade och jämväl var för sig för omfattande för att byråns chef skulle kunna taga erforderlig del i och leda båda avdelningarnas arbete.

Beträffande *byggnadsavdelningens* verksamhet framträder olägenheten av den nuvarande splittringen av byråchefens arbetsuppgifter främst däri, att den centrala ekonomiska ledningen av styrelsens byggnadsföretag icke erhåller den fasthet och styrka, som torde böra förefinnas. Behovet av en stark central byggnadsledning kommer helt naturligt att göra sig mera gällande än för närvarande, därest, såsom sakkunniga under angivna förutsättningar velat förorda, området för styrelsens byggnadsverksamhet utvidgas och dess arbetssätt i viss omfattning omläggas till egen regi. Enligt sakkunnigas mening kräver därför arten och omfattningen av styrelsens byggnadsverksamhet, att styrelsens byggande avdelning organiseras såsom särskild byrå och ställes under en egen chef, vilken alltså odelat kan ägna sig åt denna gren av styrelsens arbetsuppgifter. Därest en förstärkning i nu antydd riktning av styrelsens byggnadsorganisation kommer till stånd, bör styrelsen jämväl bliva i tillfälle att i större utsträckning än hittills fullfölja sina uppgifter i fråga om samlandet av kunskapsmaterial och utövande av upplysningsverksamhet beträffande husbyggnadsväsendet samt över huvud såsom ledande myndighet på detta område.

Vidkommande *utredningsavdelningen* må till en början återgivas följande av styrelsen lämnade uppgifter rörande antalet diarieförda ärenden, vilka under åren 1920—1923 varit föremål för utredningsavdelningens handläggning.

Frågan om organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen.

Uppdelning av nuvarande byggnadsbyrån.

Byggnadsstyrelsens sakkunniga.

	1920.	1921.	1922.	1923.
<i>Granskning av förslag till:</i>				
nybyggnader	44	71	56	73
om-, till- eller påbyggnader	55	45	62	33
<i>Utredningar angående:</i>				
nybyggnader	10	12	8	5
om-, till- eller påbyggnader	4	8	9	4
anskaffande av lokaler	7	9	6	9
inköp eller försäljning av fastigheter	3	—	—	1
<i>Utlåtanden</i>	29	31	22	30
Summa	152	176	163	155

Dessa siffror äro emellertid icke fullt belysande för avdelningens arbetsbörda, då ett granskningsärende icke sällan avser ett flertal byggnadsföretag, exempelvis samtliga epidemisjukhus för ett landstingsområde. Även utredningsärendena äro ofta av synnerligen omfattande och tidsödande natur samt kunna, särskilt då fråga är om anskaffande av lokaler för statens behov, föranleda ingående förhandlingar med vederbörande myndigheter samt upprättandet av ett flertal skissförslag.

Av den verkställda utredningen framgår, att avdelningens utredande och granskande verksamhet omfattar icke blott statens husbyggnader utan också i stor utsträckning byggnadsföretag för menigheters räkning. Avdelningen har sålunda ett vidsträckt arbetsfält och följaktligen stora möjligheter att verka till förenkling och sparsamhet samt jämväl i övrigt till gagn inom det offentliga byggnadsväsendet. Det ligger uppenbarligen stor vikt på, att avdelningens arbete i sådant syfte bedrivs på ett energiskt och målmedvetet sätt. Enligt hittills tillämpad praxis har styrelsen i regel icke ansett sig böra mera ingående pröva, huruvida de av vederbörande fackmyndigheter uppgjorda byggnadsprogrammen äro vidlyftigare än som för tillgodoseende av det föreliggande behovet krävs. I detta hänseende synes emellertid en principiell ändring böra ske. Ordalagen i styrelsens instruktion torde ej heller lägga hinder häremot. Under senare år hava vid flera tillfällen inom riksdagen framförts klagomål över att såväl statens som kommuners och menigheters byggnadsföretag fördyrats på grund av allt för stora krav på utrymmen och hög standard i övrigt. Huruvida dessa klagomål varit berättigade kan ej i detta sammanhang bedömas. Av naturliga skäl måste emellertid från de myndigheters eller institutioners sida, vilka skola utnyttja planerade byggnadsföretag, en viss tendens göra sig gällande att framställa väl långt gående anspråk på utrymmen. För att få en motvikt mot dylika strävanden och även med hänsyn till byggnadsstyrelsens allmänna uppgifter torde det böra åligga styrelsen att vid utredning av byggnadsfrågor och granskning av förslag till husbyggnadsföretag ingå i en noggrann prövning rörande utrymmesbehovet och byggnadens standard i övrigt.

Den nu ifrågasatta fördjupningen av styrelsens arbete torde komma att ställa icke oväsentligt ökade krav på utredningsavdelningens arbetskrafter, icke minst på dess chef. På dennes kompetens och auktoritet torde det i många fall komma att bero, särskilt då det gäller att vid förhandlingar med likställda myndigheter verka för sparsamhet i fråga om utrymme och dylikt, huruvida styrelsens strävanden skola kunna genomföras. Med hänsyn till nu berörda förhållande och till betydelsen av avdelningens arbetsuppgifter torde det vara fullt motiverat, att densamma erhåller en starkare organisation än hittills och liksom byggnadsavdelningen ställas under en egen chef.»

På grund av vad sålunda anförts hava sakkunniga föreslagit, att den nuvarande byggnadsbyrån uppdelas så, att dess båda avdelningar var för sig komma att bilda en ny byrå under egen chef. De nya byråerna skulle enligt förslaget benämnas utredningsbyrån och byggnadsbyrån.

I detta sammanhang hava sakkunniga jämväl framhållit angelägenheten av att den nya utredningsbyrån sattes i tillfälle att fullfölja arbetet med den s. k. byggnadsstatistiken. Det borde emellertid beaktas, anföras de sakkunniga, att detta arbete, sådant det i instruktionen angäves och jämväl i tillämpningen utförts, icke vore statistik i egentlig mening. Vad som här avsåges vore styrelsens åliggande att införskaffa och ordna sådana uppgifter rörande statens tomter, byggnader och lokalbehov, som vore av grundläggande betydelse för att styrelsen skulle få erforderligt underlag för sin planläggande och utredande verksamhet samt nödig överblick över statens husbyggnadsväsende.

De föreslagna nya byråerna skulle enligt sakkunnigas förslag övertaga de uppgifter, som ankomma på motsvarande avdelningar inom nuvarande byggnadsbyrån. I enlighet härmed skulle de ärenden, som tillhöra sistnämnda byrå, fördelas mellan de nya byråerna sålunda:

Den nya utredningsbyrån:

- 1) utredningar om plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas;
- 2) utredningar m. m. rörande anskaffande av lokaler för statsverkets räkning;
- 3) upprättandet av förslag och ritningar samt därmed sammanhängande utredningar rörande byggnadsföretag, vilka skola utföras genom styrelsens försorg;
- 4) tillhandagående i vissa fall åt offentliga myndigheter och menigheter med förslagsritningar;
- 5) granskning, eventuellt omarbetning av sådana ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetats inom styrelsen, men, enligt meddelade bestämmelser, skola av styrelsen granskas;
- 6) upprättande av normaltyper för särskilda slag av husbyggnader;
- 7) införskaffande och ordnande av de för styrelsens planläggande och utredande verksamhet erforderliga uppgifter rörande statens tomter, byggnader och lokalbehov;
- 8) utlåtanden i frågor, berörande byråns verksamhet.

Den nya byggnadsbyrån:

- 1) utförande av byggnadsföretag för statens räkning;
- 2) verkställande av utredningar rörande grundläggningsförhållanden, byggnadskonstruktioner, ledningar och kostnadsberäkningar;
- 3) upprättande av förslag till allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag samt rörande avtal, arbetsbeskrivningar m. m. vid sådana företag;
- 4) undersökningar och provningar av byggnadsmaterialier, ordnande av typsamling av förekommande sådana materialier samt insamlande och arbetande av kunskapsmaterial i övrigt på husbyggnadsväsendets område ävensom utarbetandet av de publikationer, som därav kunna föranledas;
- 5) viss tillsyn i fråga om byggnadsföretag för statens räkning, utförda genom andra myndigheters försorg;
- 6) utlåtanden i frågor, berörande byråns verksamhet.

Den ovan föreslagna fördelningen av arbetsuppgifter mellan de ifrågasatta nya byråerna avse ärenden, vilkas handläggning hittills ankommit på byggnadsbyrån. Härutöver förorda sakkunniga emellertid, att ärenden rörande förhyrningar av lokaler för statens behov, vilka nu handläggas å intendentsbyrån, överflyttas till den nya utredningsbyrån. Då sistnämnda byrå har att verkställa utredningar om statens lokalbehov och avgiva förslag om dess tillgodoseende, finna sakkunniga det ligga närmast till hands, att även ifrågavarande hyresärenden där handläggas.

Byggnadsstyrelsen.

Med anledning av sakkunnigas förslag i denna del anför byggnadsstyrelsen, att styrelsen redan tidigare insett, att en omorganisation av byggnadsbyrån vore av nöden, och hade styrelsen jämväl, såsom av betänkandet framginge, i sådant syfte företagit vissa förberedande undersökningar. Även om resultatet därav icke hunnit taga fastare form eller i alla händelser icke hunnit bliva mera genomarbetat, så hade man dock inom styrelsen varit fullt på det klara med, att en uppdelning av byrån vore nödvändig. De uppgifter, som vid överintendentsämbetets omorganisation föreslagits beträffande denna byrå, hade nämligen mycket snart visat sig vara alltför omfattande och olikartade, för att de skulle kunna behärskas av en och samme chef. Styrelsen hade emellertid tvekat att så snart efter det ämbetsverket trätt i verksamhet framkomma med krav på förändringar i den sålunda helt nya organisationen, allra helst det varit styrelsen nödvändigt att år efter år framställa fordringar på ökning i anslaget till styrelsens verksamhet för sådana behov av arbetskrafter å de olika byråerna, vilkas tillgodoseende icke kunnat uppskjutas. Sedan särskilda sakkunniga tillkallats för en utredning i nämnda syfte, hade styrelsen givetvis lämnat sitt eget utredningsarbete å sido. Den av ifrågavarande sakkunniga föreslagna uppdelningen av den nuvarande byggnadsbyrån i två byråer med var och en sin chef funne styrelsen riktig och, såsom av det ovanstående framginge, överensstämmande i princip med den mening, som sedan några år tillbaka varit rådande inom styrelsen och vars realiserande styrelsen funnit vara ett villkor för ett rationellt handhavande av dithörande uppgifter.

Byggnadsstyrelsen har vidare, i anslutning till sakkunnigas uttalande därom, framhållit önskvärdheten av att det fortlöpande arbetet med styrelsens byggnadsstatistik snarast möjligt kunde återupptagas.

Beträffande den av sakkunniga föreslagna fördelningen mellan de ifrågasatta nya byråerna av sådana ärenden, som nu handläggas på byggnadsbyrån, har styrelsen icke framställt någon erinran. Däremot har styrelsen på anförda skäl avstyrkt sakkunnigas förslag, i vad det avser en överflyttning från intendentsbyrån till den nya utredningsbyrån av ärenden rörande förhyrningar av lokaler för statens behov. De syftemål, som de sakkunniga velat nå, har styrelsen ansett kunna vinnas därigenom, att den enligt sakkunnigas förslag återupptagna och med utredningsbyrån förenade byggnadsstatistiken från intendentsbyrån erhöles alla de uppgifter, som belyste ifrågavarande arbetsfält och varigenom detsamma kunde överblickas. Den minskning i den nya utredningsbyråns arbetsuppgifter, som bleve följden av ett bifall till styrelsens förslag, anser styrelsen väl behöflig med hänsyn till de stora arbetsuppgifter, som i övrigt komme att tilldelas denna byrå.

Genom den av sakkunniga verkställda utredningen torde få anses styrkt, att byggnadsbyråns nuvarande organisation icke är tillfredsställande med hänsyn till arten och omfattningen av byrån åliggande uppgifter. Olägenheterna av denna brist hava jämväl visat sig, i det nämnda arbetsuppgifter icke kunnat fullföljas i den utsträckning, som varit avsedd. I vissa avseenden måste nu ökade krav ställas på byråns arbetskrafter, och gäller detta såväl utredningsavdelningen som byggnadsavdelningen. Vad den förra avdelningen beträffar, ansluter jag mig till sakkunnigas uppfattning, att en principiell ändring bör ske i fråga om hittills tillämpad praxis vid prövning av program och planer för byggnadsföretag, med vilka styrelsen har att taga befattning. Det bör sålunda åligga styrelsen att vid utredningar av byggnadsfrågor eller granskning av förslag till husbyggnadsföretag ingå i en noggrann prövning rörande utrymmesbehovet och byggnadens standard i övrigt. En ändring i nu angiven riktning synes kunna bliva av betydelse för det offentliga husbyggnadsväsendet, men kommer säkerligen att i många fall väsentligt förtynga arbetet inom styrelsen. För byggnadsavdelningen skulle en omläggning av sättet för utförande av styrelsens byggnadsarbeten till egen regi medföra i viss mån nya arbetsuppgifter. Även om berörda arbetsform icke skulle komma att i någon större utsträckning tillämpas, bör dock, såsom jag tidigare anfört, byggnadsstyrelsen i viss utsträckning vara rustad för densamma.

Departements-
chefen.

På grund av nu berörda förhållanden finner jag en förstärkning av byggnadsstyrelsens organisation för ifrågakande arbetsuppgifter vara av behovet påkallad, och synes denna förstärkning böra, på sätt sakkunniga föreslagit, ske genom en uppdelning av nuvarande byggnadsbyrån så, att dess båda avdelningar var för sig komma att bilda en byrå under egen chef. En dylik åtgärd utgör jämväl en förutsättning för den utvidgning av området för byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet, som jag ansett böra ifrågasättas.

Mot de nya byråernas föreslagna benämningar har jag ingen erinran att framställa.

Genom det ovan anförda äro de nya byråernas arbetsuppgifter i stort sett angivna, då vardera byrån skulle övertaga den verksamhet, som hittills ankommit på motsvarande avdelning inom den nuvarande byggnadsbyrån. Beträffande förslaget att till den nya utredningsbyrån från intendentsbyrån överföra ärenden rörande förhyrningar av lokaler för statsverkets behov kan framhållas, att en dylik överflyttning icke, såsom av det följande framgår, inverkar på behovet av arbetskrafter för styrelsen i dess helhet. Då denna fråga ej heller i nämnvärd grad kan sägas inverka på spörsmålet om organisatoriska förändringar inom byggnadsbyrån, torde ett ståndpunkttagande i denna del för närvarande icke vara påkallat utan lämpligen kunna ske i samband med de ändringar i styrelsens instruktion, som kunna föranledas av förslaget i övrigt.

Beträffande den nya utredningsbyråns organisation och personalbehov anföra de sakkunniga:

Den nya
utrednings-
byrån.

Byggnads-
styrelse-
sakkunniga.
Byråns chef.

»De uppgifter, som äro avsedda för den föreslagna nya utredningsbyrån, komma att på dess chef ställa höga anspråk i olika avseenden. Han bör således, jämte gott konstnärligt omdöme, äga utpräglat sinne för praktiska och ekonomiska frågor samt mångsidig erfarenhet på husbyggnadsområdet. Av vikt är jämväl, att han äger förmåga att leda utredningar samt föra erforderliga förhandlingar med andra myndigheter och institutioner, vilka förhandlingar, särskilt då det gäller förslag i fråga om tillgodoseende av statens lokalbehov, kunna ställa stora krav på chefens auktoritet.

Det formella kompetenskravet för denne byråchef torde böra vara det samma som för de nuvarande byggnadsråden.

I avlöningshänseende bör utredningsbyråns chef likställas med styrelsens ordinarie byråchefer. Hans tjänstetitel torde lämpligen böra bli byggnadsråd.

Övrig personal.

Beträffande för byrån behövlig personal i övrigt kan erinras, att å utredningsavdelningen nu äro placerade dels en ordinarie intendent dels ock en biträdande arkitekt samt ett extra ordinarie kvinnligt kanslibitråde. Denna personal är jämväl behövlig för den nya utredningsbyrån. Därjämte torde en förstärkning av dess arbetskrafter vara nödvändig, därest, såsom byråns uppgifter kräva, densamma skall kunna återupptaga och fullfölja arbetet med införskaffande och ordnande av erforderliga uppgifter rörande statens fastigheter och lokalbehov (den s. k. byggnadsstatistiken). Före den 1 juli 1923 voro å utredningsavdelningen för ifrågasvarande arbetsuppgift anställda dels en arkitekt (statistikern), vilken i avlöningshänseende var likställd med assistenterna å byggnadsavdelningen, dels en biträdande ingenjör, dels ock ett extra kvinnligt biträde. Sistnämnda biträde anlätades dock även för andra å avdelningen förekommande göromål. Då intendenten och den biträdande arkitekten kunna beräknas bli fullt upptagna av sina hittillsvarande uppgifter, torde utredningsbyråns nyssnämnda personal av ifrågasvarande anledning böra förstärkas med dels en befattningshavare, motsvarande den förutvarande statistikern, och dels en biträdande ingenjör.

I byggnadsstyrelsens instruktion föreskrives, att statistikern, för vilken ett särskilt arvode fanns upptaget i styrelsens stat för åren 1918—1921, skall hava vana vid handhavandet och bearbetandet av statistiskt material samt kännedom om byggnadsförhållanden. Det arbete, varom nu är fråga, är emellertid, såsom sakkunniga tidigare framhållit, icke statistik i egentlig mening, varför det formella kravet på statistisk utbildning icke torde behöva vidhållas för den befattningshavare, som skall motsvara den förutvarande statistikern. Med hänsyn till arbetets art och omfattning lär emellertid någon lägre löneställning för honom icke kunna ifrågasättas, utan torde han böra likställas med assistenterna. Med hänsyn härtill och då benämningen statistiker är i viss mån missvisande, synes jämväl ifrågasvarande befattningshavare kunna benämnas assistent.

Sakkunniga hava uttalat sig för en överflyttning till utredningsbyrån av ärenden rörande förhyrningar för statens behov. För handläggning av dylika ärenden samt ärenden rörande statens centrala möbelförråd, vilka nu ankomma på intendentsbyrån, finnas där placerade en befattningshavare med löneställning motsvarande biträdande ingenjör samt ett biträde åt denne med ett årligt arvode av 3 200 kronor. Därest sakkunnigas förslag i denna del vinner beaktande, torde en överflyttning av personal från intendentsbyrån till utredningsbyrån bli nödvändig. Av denna anledning kan det jämväl vara lämpligt, att sistnämnda byrå övertager ärenden rörande statens centrala möbelförråd.

Då den nu ifrågasatta personalöverflyttningen icke inverkar på byggnadsstyrelsens anslag i dess helhet, har hänsyn till densamma icke tagits i den följande kostnadsberäkningen.

I detta sammanhang vilja sakkunniga omnämna, att fångvårdsstyrelsen under hand framhållit de fördelar för statsverket, som stode att vinna, därest anskaffningar och reparationer för möbelförrådets räkning finge ombesörjas av styrelsen med anlitande av fångar som arbetskrafter. Sakkunniga, som finna ett samarbete i detta hänseende mellan de båda verken kunna bliva till gagn, förutsätta att byggnadsstyrelsen upptager denna fråga till närmare övervägande.

I enlighet med vad sålunda föreslagits skulle personaluppsättningen på utredningsbyrån — fränsett de befattningshavare, som kunna behöva överföras från intendentsbyrån för handläggning av hyresärenden och frågor rörande statens centrala möbelförråd — bliva följande:

ordinarie befattningar:

- 1 byggnadsråd,
- 1 intendent,

icke-ordinarie befattningar:

- 1 assistent,
- 1 biträdande arkitekt,
- 1 » ingenjör,
- 1 kvinnligt kanslibiträde.

Kostnaden för avlöningar till å utredningsavdelningen nu anställd icke-ordinarie personal uppgår för innevarande budgetår — dyrtidstillägg oberäknade — till 8,208 kronor. En utökning av denna personal på sätt sakkunniga föreslagit med en assistent och en biträdande ingenjör föranleder en årlig kostnadsökning av i runt tal 10,600 kronor, därest man räknar med de för vederbörande befattningar fastställda begynnelselönerna.»

Byggnadsstyrelsen har med anledning av den föreslagna placeringen i avlöningshänseende av utredningsbyråns chef framhållit, att i betraktande av de uppställda fordringarna på hög kompetens hos denne befattningshavare en högre löneställning än den föreslagna borde beredas honom, så att han komme att bliva likställd med chefen för den nya byggnadsbyrån, för vilken de sakkunniga föreslagit en viss särställning, vartill jag i det följande återkommer. Vidare har byggnadsstyrelsen i anslutning till sin uppfattning angående handläggningen av frågor om lokalförhyrningar för statens behov i förevarande sammanhang avstyrkt det ifrågasatta överflyttandet till utredningsbyrån av ärenden rörande statens centrala möbelförråd.

Byggnadsstyrelsen.

Fångvårdsstyrelsen, som velat understryka det av sakkunniga uttalade önskemålet om ett samarbete mellan byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen vid anskaffningar och reparationer för det centrala möbelförrådet, har i sammanhang därmed berört ett annat spörsmål rörande detta förråd, nämligen beträffande redovisningen av möbler, skriv- och räknemaskiner m. m., som för stadigvarande bruk utlämnas från förrådet till permanenta statsinstitutioner. Styrelsen framhåller därvid, att för närvarande varje utlämnande av dylika föremål betraktades allenast såsom lån, varför föremålen av vederbörande låntagare årligen skulle redovisas till byggnadsstyrelsen. Enligt fångvårdsstyrelsens mening skulle det ur alla synpunkter vara lämp-

Fångvårdsstyrelsen.

ligare, därest de föremål, som utlämnades på antytt sätt, definitivt avfördes från byggnadsstyrelsens räkenskaper och uppdebiterades i det låntagande verkets inventarieredovisning.

*Allmänna
civilförvalt-
ningens
lönenämnd.*

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som yttrat sig allenast angående avlöningsförhållandena för den föreslagna personalen å de nya byråerna, har beträffande utredningsbyrån icke funnit anledning till annan erinran, än att nämnden velat ifrågasätta, huruvida icke genom en förenkling i sättet för redovisningen av de möbler och andra inventarier, som från det centrala möbelförrådet utlämnades till vederbörande ämbetsverk, det skulle bliva möjligt att indraga den biträdesbefattning å intendentsbyrån, som vid bifall till sakkunnigas förslag skulle överflyttas till utredningsbyrån.

*Departements-
chefen.*

De uppgifter, som äro avsedda för utredningsbyrån, göra det angeläget att till chefsbefattningen å denna byrå förvärva en arbetskraft med höga kvalifikationer. De nämnda uppgifterna synas emellertid icke vara av sådan organisatorisk natur, att desamma för ifrågavarande befattning kunna motivera en anställningsform, som av sakkunniga föreslagits för den nya byggnadsbyråns chef, nämligen förordnande på visst antal år, ett system som huvudsakligen tillämpats beträffande vissa högre befattningar vid de affärsdrivande verken. Det torde därför icke finnas tillräckliga skäl att i detta fall gå utöver sakkunnigas förslag, enligt vilket utredningsbyråns chef skulle beträffande såväl avlöningsställning som kompetensfordringar likställas med de nuvarande byggnadsråden.

I likhet med sakkunniga håller jag före, att det fortlöpande arbetet med insamlande och ordnande av för styrelsens verksamhet erforderliga uppgifter rörande statens husbyggnadsväsende nu bör återupptagas och att för sådant ändamål en förstärkning av de nuvarande arbetskrafterna erfordras. Sättet för bestridande av den ökade kostnad, som därav kan föranledas, kommer jag att i det följande närmare beröra.

Beträffande frågan om överflyttandet av vissa ärenden från intendentsbyrån och i samband därmed jämväl den biträdande personal, som där handlägger dessa ärenden, torde, av skäl jag förut framhållit, ett avgörande i förevarande sammanhang icke vara påkallat. Ett uppskov härutinnan synes jämväl lämpligt av den anledning, att de uppkomna spörsmålen rörande statens centrala möbelförråd kräva ytterligare utredning, och har för sådant ändamål ärendet i denna del remitterats till byggnadsstyrelsen. Med anledning av vad lönenämnden anfört rörande möjligheten att efter en förenkling i sättet för redovisningen av vissa från förrådet utlämnade inventarier indraga en av de befattningshavare, vilka nu syssla med dessa ärenden, vill jag emellertid framhålla, att en dylik förenkling i relativt liten grad torde komma att minska den ifrågavarande personalens arbetsbörda. De arbetsuppgifter, som till största delen upptaga denna personals tid, avse — förutom ärenden rörande förhyrningar av lokaler för statens behov — uthyrningar, som ankomma på byggnadsstyrelsen, i flertalet fall avseende uthyrningar av lokaler i de under byggnadsstyrelsens vård stående fastigheter.

Särskilt sistnämnda uppgift har en betydande omfattning, i vilket hänseende kan nämnas, att hyresuppbörden för närvarande utgör omkring 475,000 kronor årligen. I varje fall torde man vid bestämmandet av anslagen till byggnadsstyrelsen för nästkommande budgetår icke böra räkna med, att den ifrågasatta åtgärden skall kunna föranleda minskning av styrelsens personalbehov.

Vad sakkunniga i övrigt föreslagit beträffande utredningsbyråns personal har icke givit mig anledning till erinran.

Beträffande den nya byggnadsbyrån anföra de sakkunniga:

»Vid behandlingen av frågan om sättet för utförandet av byggnadsstyrelsens byggnadsarbeten har framhållits, att byggnadsbyrån bör vara så rustad, att den kan sakkunnigt bedöma, vilken form för byggnadsföretagens utförande, som i varje särskilt fall är ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktig, samt att den har möjlighet att organisera och leda arbeten jämväl i egen regi. Vidare har ock betonats behovet av en till styrelsen förlagd stark central ekonomisk ledning av byggnadsföretagen. I vad mån dessa och övriga krav, som måste ställas på byggnadsbyrån, komma att bli tillgodosedda, torde i främsta rummet bli beroende på lämpligheten och dugligheten hos byråns chef. Han bör därför vara en praktiskt skolad arbetsledare med ingående teknisk och ekonomisk erfarenhet av husbyggnadsverksamhet samt kompetent att leda byggnadsföretag såväl med tillämpning av entreprenadsystem som ock i egen regi. Han bör äga förmåga att med öppen blick för ekonomiska realiteter planlägga entreprenader samt underhandla med entreprenörer och leverantörer, bedöma förmånligaste sättet för materialanskaffning, underhandla med arbetareorganisationer, ordna transportfrågor, välja arbetsledning vid arbetsplatserna och dylikt.

Fordringarna på formell kompetens för byggnadsbyråns chef böra uppställas så, att tillräcklig frihet vinnes att välja den för befattningen bäst lämpade. I detta hänseende torde böra föreskrivas, att byggnadsbyråns chef skall hava förvärvat grundliga insikter samt framstående praktisk skicklighet i utövande och ledande av husbyggnadsverksamhet.

Beträffande löneställningen för byråns chef må erinras, att vid 1921 års riksdag, i samband med då föreliggande förslag till lönereglering för bland annat byggnadsstyrelsen, motionsvis yrkande framkommit om en annan tjänsteställning för chefen för nuvarande byggnadsbyrå än för övriga byggnadsråd. I de inledningsvis omnämnda, av herr Lindman m. fl. vid sagda riksdag väckta motionerna framhölls sålunda, att en ändring vore av nöden i den utav Kungl. Maj:t då föreslagna placeringen av samtliga byggnadsråd i 20:de lönegraden. Utan att vilja underskatta de övriga byggnadsrådets var för sig viktiga uppgifter funno motionärerna dock en jämförelse giva vid handen, att en särskilt maktpåliggande arbetsbörda påvilade byggnadsbyråns chef. Det föreläge enligt motionärernas mening starka skäl att för en befattning av så krävande teknisk-ekonomisk och organisatorisk natur tillämpa den i likartade fall alltmör vanliga utvägen med förordnande på viss tid. Som skäligen arvode föreslagna motionärerna det för distriktschef vid statens järnvägar då nyligen bestämda eller 16,000 kronor per år.

Motionärernas yrkande vann ej riksdagens bifall. Behovet av den ifrågasatta åtgärden blev emellertid ej föremål för närmare prövning, då det ansågs att en sådan borde ske i samband med en eventuell utredning rörande behovet av organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen.

Med stöd av den numera i berörda hänseende verkställda utredningen hava sakkunniga för egen del kommit till den uppfattningen, att de skäl, som föranlett att vissa högre befattningar vid de affärsdrivande verken tillsättas

Den nya
byggnads-
byrå.

Byggnads-
styrelse-
sakkunniga.

Byråns chef.

med förordnande på viss tid, jämväl i stort sett kunna återopas för att tillämpa detta system på ifrågavarande befattning. En sådan anordning synes jämväl motiverad av omfattningen av den byggnadsverksamhet, för vilken byggnadsbyråns chef har att ansvara. Sakkunniga vilja därför förorda berörda anställningsform för byggnadsbyråns chef, därvid tiden för förordnandet torde böra bestämmas till högst sex år.

Beträffande storleken av det årliga arvudet hava sakkunniga, efter en jämförelse med arvodesbeloppen för befattningshavare i motsvarande ställning vid de affärsdrivande verken, ansett sig böra stanna vid ett belopp av 15,000 kronor. Därvid förutsättes, att byggnadsbyråns chef blir pensionsberättigad i samma utsträckning, som i allmänhet gäller beträffande befattningar, tillsatta genom förordnande på viss tid. Med hänsyn till det föreslagna arvodesbeloppets storlek skulle pensionsunderlaget för befattningen bliva 7,000 kronor.

Byggnadsbyråns chef torde lämpligen erhålla benämningen *byggnadschef*. I förhållande till generaldirektören synes han böra givas enahanda ställning, som enligt instruktionen tillkommer övriga byråchefer.

Övrig
personal.

Behovet av biträdande arbetskrafter på byggnadsbyrån kan komma att bliva rätt växlande under olika tider, beroende dels på en ökning eller minskning av byggnadsverksamheten, dels ock i viss mån på det arbetssätt, som tillämpas vid de olika företagen. Byrån bör därför givas sådan organisation, att dess personal kan smidigt anpassas efter föreliggande behov, vadan möjlighet till viss rörlighet och omsättning bland personalen är önskvärd. Det synes därför i regel icke lämpligt att binda ifrågavarande personal genom ordinarie anställning. De två ordinarie befattningar, som finnas å nuvarande byggnadsavdelningen, en intendent och ett kvinnligt kontorsbiträde, böra emellertid överföras till den nya byrån och bibehållas tills vidare, i varje fall så länge de nuvarande befattningshavarna kvarstå i samma tjänster å byggnadsbyrån.

För vinnande av ökad möjlighet att avpassa personalstyrkan efter det föreliggande behovet vilja sakkunniga därjämte föreslå, att kostnaden för avlöningar till byråns icke-ordinarie personal direkt påføres byggnadsanslagen i stället för att såsom nu är fallet bestridas från byggnadsstyrelsens anslag. En eventuellt behövlig förstärkning av dessa arbetskrafter kan då snabbt genomföras utan en motsvarande ökning av nyssnämnda anslag, vilket i varje särskilt fall skulle nödvändiggöra en framställning till riksdagen. Det torde emellertid böra ankomma på Kungl. Maj:t att årligen fastställa stat för ifrågavarande personal ävensom bestämma, i vad mån de olika företagen skola bidra till kostnaden för densamma.

Ur principiell synpunkt vore det måhända riktigast att låta byggnadsföretagen bära hela kostnaden för den centrala byggnadsorganisationen. Sakkunniga hava emellertid funnit det lämpligt att begränsa förslaget på angivet sätt och förutsätta alltså, att avlöningarna till nyssnämnda ordinarie befattningshavare liksom till byggnadschefen skola utgå från byggnadsstyrelsens ordinarie löneanslag. Även byråns expensutgifter torde i regel av lämplighetsskäl böra bestridas på sätt sker beträffande dylika utgifter för styrelsen i övrigt. En sådan begränsning kan jämväl vara berättigad av den anledning, att byggnadsbyrån torde komma att få utföra åtskilliga utredningar för andra byråers räkning och jämväl arbete i övrigt, som ej direkt är att hänföra till byggnadsföretagen.

Nu berörda förslag förutsätter, att byggnadsanslagen beräknas att bära på respektive företag belöpande andel av kostnaden för byggnadsbyråns icke-ordinarie personal. Då så hittills ej varit fallet, kan förslaget icke omedel-

bart genomföras, utan erfordras en övergångsanordning, som i det följande kommer att beröras.

På byggnadsavdelningen finnas nu — förutom nyssnämnda ordinarie befattningar — två assistenter, två biträdande ingenjörer, ett manligt kontorsbiträde, en bokhållare samt ett kvinnligt kontorsbiträde.

Därest styrelsen byggnadsverksamhet blir av den art och får den omfattning, sakkunniga tänkt sig, synes en förstärkning av nyssnämnda personal böra ske; och vilja sakkunniga därom framhålla följande:

För att biträda byggnadschefen med mera kvalificerade uppgifter torde erfordras två befattningshavare med högre teknisk utbildning, arkitekter eller ingenjörer. Av dessa bör den ene närmast chefen svara för byråns arbete samt i hans frånvaro fungera såsom ställföreträdare. Den andre erfordras för granskning och beräkning av byggnadskonstruktioner och bör alltså vara speciellt sakkunnig på detta område. Då för närvarande å byggnadsavdelningen allenast finnes en befattningshavare med högre teknisk utbildning, den ordinarie intendenten, skulle alltså ytterligare en befattningshavare med dylik utbildning behöva anställas. För att kunna förvärva en för ifrågavarande uppgift fullt kvalificerad arbetskraft, läser man därvid nödgas räkna med samma lönebelopp som för ordinarie intendent.

Byggnadsstyrelsen har hittills, såsom av utredningen framgår, städse anlitat enskilt praktiserande specialister för utredningar och förslag rörande värme- och sanitärtekniska samt elektriska anläggningar ävensom för granskning av dylika förslag och kontroll å anläggningarnas utförande. Dylika anläggningar ingå emellertid numera normalt i varje husbyggnad och utgöra en så viktig detalj av byggnadsföretagen, att även sakkunskapen på detta område synes böra vara representerad inom styrelsen. Å byggnadsbyrån böra därför finnas anställda specialister, vilka kunna biträda vid utredningar och granskningar samt kontroll å utförande av anläggningar av ifrågavarande slag. Dessa befattningshavare kunna utnyttjas icke blott för byggnadsbyrån utan jämväl för andra byråers behov. De främsta fördelarna med denna anordning äro, att förutsättningar vinnas för enhetlighet vid såväl granskning och utredning som kontroll.

Sakkunniga hava icke förutsatt, att styrelsen beträffande utarbetandet av förslag till nya anläggningar av berörda art i regel skulle frångå det hittills tillämpade systemet att anlita utomstående experter. I den mån så lämpligen kan ske, böra dock de ifrågasatta nya befattningshavarna anlitas även för dylika uppgifter.

Det torde kunna antagas, att den föreslagna specialisten för värme- och sanitärtekniska anläggningar får full sysselsättning inom styrelsen, under det man för elektrikern synes kunna räkna med endast halv tjänstgöringstid. I den följande kostnadsberäkningen har det årliga arvodet till specialisten för värme- och sanitärtekniska anläggningar upptagits med 9,000 kronor samt för elektrikern med hälften av detta belopp eller 4,500 kronor. Inom byggnadsstyrelsen verkställda utredningar giva vid handen, att anställandet av dessa specialister icke skulle medföra någon total kostnadsökning för statsverket, då de föreslagna arvoden i varje fall icke överstiga nu till utomstående experter utgående ersättningar för sådana arbeten, som hädanefter skulle utföras inom styrelsen. Snarare synes man kunna beräkna viss besparing.

Utöver de nya icke-ordinarie befattningar, som sålunda föreslagits, torde den nya byggnadsbyrån få behov av icke-ordinarie personal i ungefärligen samma utsträckning som den nuvarande byggnadsavdelningen. Dock torde, därest berörda förstärkning kommer till stånd, någon minskning av de nu

varande befattningarnas antal kunna ske. I det följande har i detta hänseende räknats med en manlig kontorsskrivarebefattning.

Av den utredning, som av de sakkunniga verkställets rörande kostnaden vid olika verk för utredningar, förslag och ritningsarbete för egentliga byggnadsarbeten, framgår, att arkitektarvodena vid institutioner utan eget ritkontor ställa sig procentuellt högre än kostnaden för ritkontor vid institutioner, som äro försedda med sådana, nämligen arméförvaltningens fortifikationsdepartement och kasernbyggnadsnämnden. Det kunde med hänsyn härtill ifrågasättas, att man jämväl för byggnadsstyrelsens del borde övergå till sistnämnda system. Sakkunniga hava emellertid funnit betydande olägenheter förbundna med en dylik anordning, när det gäller en så skiftande verksamhet som byggnadsstyrelsens, och hava därför i varje fall icke ansett sig kunna förorda upprättandet av ett permanent ritkontor hos styrelsen. Därest det emellertid för visst fall skulle finnas lämpligt att styrelsen direkt anställer personal för utförande av förslag och ritningar för byggnadsföretag, torde hinder däremot icke möta, under förutsättning att härav föranledda kostnader kunna direkt påföras vederbörande byggnadsanslag.

Avlöningarna till den icke-ordinarie personalen på byggnadsavdelningen uppgå för innevarande budgetår till sammanlagt 34,542 kronor. Ett genomförande av sakkunnigas förslag skulle vad den nya byggnadsbyrån beträffar medföra en ökad kostnad för icke-ordinarie personal av i runt tal 19,200 kronor.»

Byggnads-
styrelsen.

Byggnadsstyrelsen, som förordat den föreslagna löneställningen för den nya byggnadsbyråns chef, anför beträffande kompetensfordringarna för denna befattning samt den föreslagna benämningen bland annat följande:

Av betänkandet framginge, att de sakkunniga tänkt sig, att Kungl. Maj:ten vid tjänstens besittande skulle hava frihet att gå utom arkitektyrkets utövare. Att de sakkunniga för förutvarande överintendentsämbetets omorganisation i sitt förslag i ämnet utgått ifrån att samtliga byggnadsråden borde vara arkitekter, vore otvivelaktigt. Att så borde vara fallet beträffande byggnadsbyråns chef hade särskilt kraftigt betonats, icke minst av chefen för finansdepartementet i dennes yttrande till det vid propositionen angående överintendentsämbetets omorganisation m. m. fogade statsrådsprotokollet. Då styrelsen vore av samma uppfattning, som sålunda tidigare hävdats av statsmakterna, ansåge sig styrelsen böra uttala betänkligheter mot den faktiska sänkning av de formella kompetensfordringarna för byggnadsbyråns chef i jämförelse med de övriga byggnadsråden, som låge i de sakkunnigas formulering av desamma. Styrelsen ansåge sig för den skull böra föreslå, att de kompetensfordringar, som enligt styrelsens instruktion gällde för de tekniska byråcheferna, byggnadsråden, nämligen att de skulle hava »förvärvat grundliga insikter samt framstående praktisk skicklighet i husbyggnadskonsten i allmänhet och en var av byggnadsråden särskilt beträffande de områden därav, han inom styrelsen skulle representera» även lämpligen borde läggas på den nya chefen för byggnadsbyrån. Med hänsyn till det av de sakkunniga uttalade önskemålet, att den formella kompetensen borde så uppställas, att tillräcklig frihet vunnes att välja den för befattningen mest lämpade, kunde i detta syfte föreskrivas, att i särskilt hög grad förvärvade grundliga insikter samt framstående praktisk skicklighet i utövande och ledande av husbyggnadsverksamhet skulle kunna uppväga eventuellt bristande formell kompetens.

Den föreslagna benämningen »byggnadschef» för ifrågavarande befattningshavare funne styrelsen icke lämplig, då arkitekten för en husbyggnad

i regel borde fungera såsom byggnadschef. Den person, som ledde byggnadens utförande, brukade däremot benämnas arbetschef, vilken benämning alltså i detta fall vore den riktiga. Då emellertid denna någon gång, såsom vid kasernbyggnadsnämndens byggnadsarbeten, kommit till användning för den å byggnadsplatsen befintliga arbetsledaren, borde måhända icke heller denna benämning användas. Skulle Kungl. Maj:t ej anse, att chefen för byggnadsbyrån borde benämnas »byggnadsråd», vilket med hänsyn till dennes ställning såsom en av styrelsens tekniska byråchefer syntes vara det naturligaste, ville styrelsen föreslå en försvenskning av den motsvarande tyska benämningen »Baudirektor» till »byggnadsdirektör», vilken benämning syntes kunna vara lämplig i betraktande av den användning direktörstiteln erhållit inom förvaltningen: trafikdirektör, telegrafdirektör, bandirektör, byrådirektör o. s. v.

Beträffande sakkunnigas förslag, att kostnaden för avlöningar till den nya byggnadsbyråns icke-ordinarie personal skulle direkt påföras byggnadsanslagen, har styrelsen anført, att i förslaget ej närmare angivits, huru administrationskostnaderna skulle beräknas för de olika byggnadsanslagen. Emellertid kunde svårigheter mången gång komma att uppstå vid verkställandet av fördelningen å de olika anslagen. Att före budgetårets ingång bestämt angiva, med vilka belopp de olika byggnadsanslagen borde gälda personalens löner, låte näppeligen sig göra. För att undvika därav föranledda omföringar i räkenskaperna samt för att förenkla och bringa reda i de månatliga utanordningarna av lönerna, ville styrelsen föreslå, att för varje budgetår anvisades ett anslag, varav lönerna förskottsvis utanordnades. Vad som sålunda under ett visst budgetår av detta anslag förskjutits, skulle sedan fördelas på byggnadsanslagen och återbäras därifrån till förskottsanslaget.

Vidare har styrelsen, som i övrigt ej haft något att erinra mot genomförandet av den föreslagna principen för kostnadernas bestridande, uttalat en förhoppning om att de båda assistenttjänsterna på byggnadsbyrån snarast möjligt bleve förändrade till ordinarie befattningar utan hinder därav, att tjänsterna i fråga till en början komme att belasta byggnadsanslagen.

Sakkunnigas förslag, att å byrån skulle finnas två befattningshavare med högre teknisk utbildning, har styrelsen funnit välbetänkt. Styrelsen har i samband härmed anført, att den ena av dessa tjänster, den nuvarande intendents-tjänsten, alltid borde besättas med en arkitekt samt att, då denne tjänsteman, arkitekten, tydligen vore avsedd att fungera såsom chefs närmaste man och ställföreträdare, det kunde ifrågasättas, huruvida han icke borde beredas en något högre löneställning än den av sakkunniga avsedda. I övrigt har styrelsen i stort sett ej något att erinra mot det av sakkunniga angivna personalbehovet å byggnadsbyrån. Styrelsen har emellertid hållit före, att den manliga kontorsskrivarebefattning, som sakkunniga under vissa förutsättningar ansett kunna undvaras, alltjämt skall visa sig behöflig.

Kasernbyggnadsnämnden har på anförda skäl förordnat, att för befattningen såsom byggnadschefens ställföreträdare borde reserveras en avlöning motsvarande den för byrådirektör.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har för sin del icke funnit anledning till erinran beträffande den för chefen för byggnadsbyrån föreslagna löneställningen, under förutsättning att byggnadsstyrelsens verksamhet funnes böra utvidgas i den omfattning de sakkunniga föreslagit. Lönenämnden, som vidare förordat, att personalen å byggnadsbyrån i regel icke skulle bindas vid verket genom ordinarie anställning utan i stället antagas och entledigas under friare former med hänsyn till det skiftande behovet av arbetskrafter, har i övrigt uttalat sig allenast beträffande avlöningen till den föreslagne ytterligare befattningshavaren med högre teknisk utbildning och därvid ifrågasatt, huruvida anledning funnes att tilldela denne befattningshavare högre ersättning än den, som avsetts för den föreslagne specialisten för värme- och sanitärtekniska anläggningar.

Departements-
chefen.

Beträffande de fordringar, som böra ställas på chefen för den nya byggnadsbyrån, tillåter jag mig åberopa vad de sakkunniga därom anfört. Vid tillsättandet av denna befattning läser med hänsyn till de angivna kraven i främsta rummet hänsyn böra tagas till genom praktisk verksamhet vunnen erfarenhet samt därvid ådagalagd duglighet och lämplighet för ifrågavarande uppgifter. Med denna uppfattning har jag icke ansett det vara av avgörande betydelse, huruvida innehavaren av befattningen i fråga erhållit teoretisk utbildning som arkitekt eller som ingenjör.

De av sakkunniga föreslagna fordringarna på formell kompetens torde angiva de kvalifikationer, som i främsta rummet erfordras för byggnadsbyråns chef. Då samtidigt frihet lämnats att välja den för befattningen bäst lämpade, synes tillräcklig anledning att frångå sakkunnigas förslag icke föreligga.

Den av sakkunniga föreslagna anställningsformen för byggnadsbyråns chef, eller förordnande på visst antal år, finner jag mig kunna tillstyrka. Jämväl det ifrågasatta arvodet, 15,000 kronor per år, torde vara motiverat med hänsyn till den beräknliga omfattningen av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet. I likhet med sakkunniga har jag därvid utgått från, att byggnadsbyråns chef skall bliva pensionsberättigad i samma utsträckning, som i allmänhet gäller beträffande befattningshavare i motsvarande ställning.

Vid bifall till berörda förslag bör ifrågavarande befattning upptagas i 5 § av avlöningsreglementet den 22 juni 1921, varjämte vissa ändringar erfordras i gällande bestämmelser angående rätt till pension för tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk. I sistnämnda hänseende kommer förslag att i annat sammanhang framläggas av chefen för finansdepartementet.

Beträffande benämningen å ifrågavarande befattning hava olika meningar framkommit, i det sakkunniga i sådant hänseende föreslagit byggnadschef samt byggnadsstyrelsen byggnadsdirektör. Då för befattning med motsvarande uppgifter benämningen byggnadsdirektör hittills icke kommit till användning, under det byggnadschef såväl i det enskilda som inom statsförvaltningen i viss mån vunnit hävd, finner jag den senare benämningen vara att föredraga.

För att möjliggöra ett smidigt avpassande av den nya byggnadsbyråns arbetskrafter efter det vid varje tidpunkt föreliggande behovet hava sakkunniga föreslagit, dels att denna personal i regel icke borde bindas genom ordinarie anställning, dock att de ordinarie befattningar, som finnas å nuvarande byggnadsavdelningen, borde tills vidare bibehållas, dels ock att kostnaden för avlöningar till byråns icke-ordinarie personal skulle direkt påföras byggnadsanslagen. Däremot skulle avlöningarna till byggnadschefen samt övriga ordinarie befattningshavare ävensom byråns expensutgifter bestridas på sätt hitills skett. Vad sålunda föreslagits anser jag mig kunna biträda.

Det synes icke erforderligt att nu närmare fastslå de grunder, enligt vilka ifrågavarande administrationskostnader skola påföras byggnadsanslagen, då det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av byggnadsstyrelsen meddela bestämmelser härom, liksom det ock bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa stat för ifrågavarande personal.

Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört angående lämpligheten att för varje budgetår anvisa ett särskilt förskottsanslag för bestridandet av lönerna till den icke-ordinarie personalen må framhållas, att vad budgetåret 1925—1926 beträffar detta önskemål blivit i viss mån tillgodosett genom den övergångsanordning, som jag i det följande kommer att förorda. Huruvida den av byggnadsstyrelsen ifrågasatta anordningen för tiden därefter kan bli behövlig, torde kunna bedömas först sedan erfarenhet vunnits rörande det nya systemets tillämpning. En liknande anordning har emellertid, såsom av utredningen framgår, tillämpats beträffande kasernbyggnadsnämndens administrationskostnader, i det dessa kostnader i första hand utgått från anslaget till de i nämndens ursprungliga uppdrag ingående femton kasernetablissementen, till vilket anslag sedermera från anslagen för de övriga byggnadsföretag, som nämnden fått utföra, enligt Kungl. Maj:ts bestämmelser återförts på dem belöpande andelar i sagda kostnader.

Vad sakkunniga anfört rörande behovet av arbetskrafter å den nya byggnadsbyrån har i huvudsak icke givit mig anledning till erinran. Beträffande de två befattningshavare med högre teknisk utbildning, vilka skulle erfordras såsom biträde åt byggnadschefen, har byggnadsstyrelsen betonat, att en av dem alltid borde vara arkitekt. Att fastslå en dylik princip torde emellertid icke vara lämpligt, och vill jag i detta hänseende åberopa vad jag tidigare anfört beträffande kompetensen för byggnadschefen. Därjämte må framhållas, att frågan i vad mån den föreslagna förstärkningen bör komma till stånd måste bli beroende på byggnadsverksamhetens omfattning.

Beträffande avlöningarna för byråns icke-ordinarie befattningshavare läser det böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser, och är det därför icke nödvändigt att nu närmare ingå på denna fråga.

Sakkunniga förutsätta, att de av sakkunniga föreslagna förändringarna av styrelsens organisation skola genomföras från och med ingången av nästa budgetår.

Kostnaden för den nuvarande byggnadsbyråns personal för innevarande budgetår uppgår — om man räknar med en byråchefslön enligt näst högsta löneklassen — till i runt tal 76,200 kronor. Personalkostnaden för de före-

Kostnaden
för genom-
förande av
föreliggande
förslag.
Byggnads-
styrelse-
sakkunniga.

slagna nya byråerna har av sakkunniga med angiven personaluppsättning beräknats till sammanlagt omkring 121,000 kronor, därvid dock hänsyn icke tagits till eventuella ålderstillägg samt de löneförhöjningar, som kunna förmedlas av den numera beslutade löne regleringen för kvinnliga befattningshavare.

Denna ökning, 44,800 kronor, redovisas sålunda:

avlöning till en byggnadschef	kronor 15,000: —
förstärkning av icke-ordinarie personal å utredningsbyrån	» 10,600: —
förstärkning av icke-ordinarie personal å byggnadsbyrån.....	» 19,200: —
	<hr/>
	eller sammanlagt kronor 44,800: —

Beträffande sättet för bestridandet av ifrågakvarande kostnader anför de sakkunniga följande:

»Förslaget förutsätter alltså en ökning av anslaget till avlöningar åt ordinarie tjänstemän med 15,000 kronor. Däremot skulle en minskning av anslagen till icke-ordinarie personal kunna ske, därest man redan från och med ingången av nästa budgetår kunde, på sätt sakkunniga ifrågasatt, påföra byggnadsanslagen avlöningskostnaden för den icke-ordinarie personalen å den nya byggnadsbyrån. Denna minskning skulle motsvara skillnaden mellan å ena sidan nuvarande avlöningar till icke-ordinarie personal å byggnadsavdelningen, 34,542 kronor, samt å andra sidan den beräknade ökningen av utredningsavdelningens personal, 10,600 kronor, eller alltså i runt tal 24,000 kronor.

Emellertid torde sakkunnigas förslag i denna del icke i full utsträckning kunna genomföras redan från och med den 1 juli 1925. Från byggnadsstyrelsen i december 1924 infordrade uppgifter utvisa, att anslagen för pågående byggnadsföretag icke kunna täcka de ökade kostnader, som skulle uppkomma, därest företagen belastades med på dem fallande andelar av kostnaderna för byggnadsbyråns icke-ordinarie personal. Någon förändring i förevarande avseende beträffande dessa företag kan därför lämpligen icke ske, utan torde den ifrågasatta anordningen böra genomföras först beträffande nya byggnadsföretag. Man torde ock kunna antaga, att redan inom den närmaste tiden nybyggnader komma att igångsättas i sådan utsträckning, att åtminstone någon del av ifrågakvarande personalkostnader kan dem påföras. Sålunda kan erinras, att Kungl. Maj:t den 31 december 1924 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att gå i författning om utförande av nybyggnad för dubbelseminariet i Linköping.

Då sakkunniga emellertid icke äro i tillfälle att med säkerhet bedöma storleken av de medel, som under budgetåret 1925—1926 på nu angivet sätt kunna komma att stå till förfogande, och för att under alla omständigheter säkerställa den nya byggnadsbyråns personalbehov, vilja sakkunniga föreslå, att vid bestämmandet av anslagen till byggnadsstyrelsen för sagda budgetår för sistnämnda byrås icke ordinarie personal beräknas ett belopp, motsvarande kostnaden för den nuvarande icke-ordinarie personalen å byggnadsavdelningen eller alltså i runt tal 35,000 kronor. I den mån detta belopp icke behöver tagas i anspråk för den nya byggnadsbyråns räkning, bör det samma få användas för tillgodoseende av utredningsbyråns ökade personalbehov. Allenast under denna förutsättning hava sakkunniga ansett sig kunna underlåta att föreslå någon särskild anslagsökning med hänsyn till den av sakkunniga ifrågasatta förstärkningen av sistnämnda byrås personal, motsvarande en kostnad av i runt tal 10,600 kronor.»

Genomförandet av de ovan föreslagna förändringarna beträffande byggnadsstyrelsens organisation torde lämpligen kunna ske från och med ingången av nästkommande budgetår. Departements-
chefen.

De av omorganisationen föranledda merkostnaderna hava av sakkunniga beräknats till 44,800 kronor för år. Å andra sidan skulle genom kasernbyggnadsnämndens upplösning en viss besparing vinnas för statsverket. Nämndens stat för första halvåret 1925 slutar nämligen på ett belopp av 30,760 kronor, motsvarande en årskostnad av 61,520 kronor. Vidare må framhållas, att den beräknade förstärkningen av icke-ordinarie personal å den nya byggnadsbyrån bör och kan genomföras allenast i den mån byggnadsverksamheten sådant kräver samt byggnadsanslag bliva för ändamålet tillgängliga.

Vad sakkunniga anfört i fråga om sättet för bestridandet av ifrågavarande kostnader under budgetåret 1925—1926 har icke givit anledning till erinran från min sida. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att vid bestämmandet av det extra anslaget till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för sagda år för den nya byggnadsbyråns icke-ordinarie personal beräknas ett belopp, motsvarande avlöningarna till de nuvarande icke-ordinarie befattningshavarna å byggnadsavdelningen eller i runt tal 35,000 kronor. I den mån detta belopp icke skulle behöva tagas i anspråk för sagda ändamål, torde det i första hand böra få disponeras för genomförande av den föreslagna personalökningen å utredningsbyrån. Återstoden av beloppet torde böra besparas.

Beträffande anslagen till byggnadsstyrelsen återkommer jag i det följande.

Uppflyttning i lönegrad av en kanslibiträdesbefattning.

Enligt den för byggnadsstyrelsen från och med år 1922 gällande personalstaten finnas hos styrelsen anställda två ordinarie kvinnliga kanslibiträden, av vilka det ena ombestyr registratorsgöromålen för ämbetsverket i dess helhet. Byggnadsstyrelsen har nu hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att den kanslibiträdesbefattning, varmed nyssnämnda göromål äro förenade, finge förändras till kontorsskrivarbefattning.

Redan i skrivelse den 12 oktober 1922 gjorde byggnadsstyrelsen framställning i ovan angivet syfte. Styrelsen erinrade därvid, att registratorsgöromålen hos åtskilliga andra centrala ämbetsverk ombesörjdes av kvinnliga befattningshavare och att samtliga dessa befattningshavare vore placerade i kontorsskrivargraden eller i motsvarande löneställning hos verk, vilka icke erhållit lönereglering. Styrelsen erinrade vidare, att anledningen till den jämförelsevis låga placering i lönehänseende, som den kvinnliga registratorn hos byggnadsstyrelsen erhållit, vore att man vid överintendentsämbetets omorganisation utgått från att registratorsgöromålen inom den nya byggnadsstyrelsen skulle bliva vida mindre betungande än motsvarande göromål hos de centrala ämbetsverken i allmänhet. Enligt styrelsens förmenande hade detta antagande icke visat sig riktigt. Efter en redogörelse

*Byggnads-
styrelsen den
12/10 1922.*

för omfattningen av registratorsgöromålen hos byggnadsstyrelsen samt en jämförelse med motsvarande göromål hos vissa andra centrala verk med kvinnliga registratorer framhöll styrelsen slutligen, att fog numera saknades för den lägre avlöningen till styrelsens registrator och att därför en uppflyttning av denna befattning till samma lönegrad som övriga kvinnliga registratorer borde ske.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som den 7 november 1922 yttrat sig i anledning av byggnadsstyrelsens framställning, förklarade sig därvid icke hava funnit anledning till erinran mot den föreslagna förändringen av ifrågakvarande kanslibiträdesbefattning.

Nu berörda framställning omnämndes av chefen för kommunikationsdepartementet i 1923 års statsverksproposition i samband med frågan om anslagen till byggnadsstyrelsen för budgetåret 1923—1924. Departementschefen anförde därvid, att beskaffenheten och omfattningen av de göromål, som åvilade ifrågakvarande befattningshavare, i viss mån talade för den begärda uppflyttningen. Departementschefen ansåg sig emellertid under dåvarande förhållanden icke kunna framlägga förslag därom, särskilt som det enligt hans mening icke vore uteslutet, att registratorsgöromålen kunde komma att åtminstone tillsvidare minskas i anledning av den samtidigt ifrågasatta inskränkningen i byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter, avsedd att åstadkomma en minskning i kostnaderna för styrelsens extra personal.

En inskränkning i antydd riktning har sedermera jämväl kommit till stånd, i det, på sätt förut omnämnts, det fortlöpande arbetet inom styrelsen med insamlandet och ordnandet av uppgifter rörande statens husbyggnadsväsende från och med den 1 juli 1923 tills vidare undanskjutits, varjämte Kungl. Maj:t genom kungörelse den 4 maj 1923 tills vidare befriat styrelsen från handläggning av ärenden rörande anläggning, utvidgning eller annan förändring av kyrkogård eller begravningsplats.

I särskilda skrivelser den 4 september 1923 och den 29 augusti 1924 har byggnadsstyrelsen förnyat sin tidigare framställning om åtgärder för förändring av ifrågakvarande kanslibiträdestjänst till kontorsskrivarbefattning. Utöver vad förut till stöd för framställningen anförts, har styrelsen nu åberopat, att någon minskning i registratorsgöromålen icke hittills inträffat på grund av den från och med den 1 juli 1923 vidtagna inskränkningen av styrelsens arbetsuppgifter. Antalet till styrelsen inkomna ärenden hade sålunda utgjort 6,867 år 1921, 7,711 år 1922, 8,016 år 1923 samt 3,938 under första halvåret 1924.

Därjämte har styrelsen meddelat, att den ifrågakvarande befattningens nuvarande innehavare, som räknade tjänsteår från 1904, vore född den 28 augusti 1864 och alltså samma dag år 1924 blivit pensionsberättigad, men av styrelsen medgivits rätt att kvarstå i tjänst tillsvidare till den 28 augusti 1925.

Till följd av remiss hava byggnadsstyrelsesakkunniga avgivit utlåtande i ärendet den 18 november 1924. Sakkunniga, vilka inhämtat närmare upplysningar rörande omfattningen av registratorsgöromålen i byggnadsstyrelsen,

Allmänna
civilförvaltningens löne-
nämnd.

Chefen för
kommuni-
kations-
departementet
den 8/1 1923.

Förnyade
framställ-
ningar av
byggnads-
styrelsen.

Byggnads-
styrelse-
sakkunniga.

hava för sin del tillstyrkt den av styrelsen föreslagna uppflyttningen av ifrågasvarande kanslibiträdesbefattning. Tillika hava sakkunniga framhållit, att den ifrågasatta omorganisationen av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå i varje fall icke torde komma att verka till minskning i berörda arbetsuppgifter.

Med stöd av den sålunda verkställda utredningen anser jag mig böra förorda, att den kanslibiträdestjänst, varmed registratorsgöromålen hos byggnadsstyrelsen äro förenade, förändras så att den i lönehänseende blir likställd med nuvarande kvinnliga registratorer hos övriga centrala verk. Denna förändring torde böra genomföras från och med ingången av nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Enligt av riksdagen numera beslutade ändringar i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 skulle befattningen, vid bifall till mitt förslag, komma att hänföras till lönegraden B 11 samt erhålla benämningen kansliskrivare.

Anslag för budgetåret 1925—1926.

Det ordinarie förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen är i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppfört med 238,000 kronor. Därutöver har riksdagen till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för samma budgetår anvisat ett extra anslag av 85,000 kronor. Sistnämnda anslag är avsett till avlöningar, i den mån det ordinarie anslaget ej förslår, till icke-ordinarie befattningshavare och tillfälliga arbetsbiträden. Då den å styrelsens stat uppförda anslagsposten till avlöningar åt icke-ordinarie befattningshavare m. m. uppgår till 65,500 kronor, har byggnadsstyrelsen alltså för berörda ändamål under innevarande budgetår till sitt förfogande sammanlagt 150,500 kronor.

I skrivelse den 29 augusti 1924 har byggnadsstyrelsen gjort framställning om anslag till styrelsens verksamhet för budgetåret 1925—1926.

*Byggnads-
styrelsen
den 20° 8 1924.*

Styrelsen meddelar i nämnda skrivelse till en början, att avlöningarna till styrelsens nuvarande icke-ordinarie befattningshavare under ifrågasvarande budgetår komma att, löneförhöjningar inberäknade, uppgå till omkring 130,600 kronor, därvid styrelsen dock icke tagit hänsyn till den kostnadsökning, som kunde föranledas av den nu beslutade löneregleringen för kvinnliga befattningshavare. Då, enligt vad styrelsen vidare anför, till den tekniske inspektören för de kungl. teatrarna alltjämt erfordras ett årligt arvode av 2,000 kronor, skulle alltså, under förutsättning att det extra anslaget bibehölles vid sitt nuvarande belopp, 85,000 kronor, till gratifikationer åt tjänstgörande arkitekter utom stat, experter och tillfälliga biträden m. m. återstå ett belopp av inemot 18,000 kronor, vilket belopp styrelsen funnit med iakttagande av största möjliga sparsamhet kunna förslå. Med hänsyn härtill skulle alltså medel utöver nu utgående anslag icke erfordras, för så vitt styrelsen icke funnit ett oundgängligt behov av ökade arbetskrafter inom ämbetsverket föreligga. En dylik personalökning anser styrelsen i första hand erforderlig för intendentsbyråns del.

Beträffande intendentsbyrån må erinras, att densamma är uppdelad i två avdelningar, en för byggnader i Stockholm och en för byggnader i landsorten. Vardera avdelningen förestås av en ordinarie intendent.

Å förstnämnda avdelning finnas fast anställda — förutom intendenten — följande icke-ordinarie befattningshavare, nämligen en assistent, två byggnadskontrollanter, en kontrollmätare, en tjänsteman för enklare byrågöromål samt en ritare, vilken sistnämnde befattningshavare jämväl anlitas för byråns verksamhet i övrigt.

Den fasta personalen å avdelningen för byggnader i landsorten utgöres av intendenten samt en biträdande ingenjör.

Utöver nu nämnd personal finnas å intendentsbyrån anställda dels, såsom i det föregående omnämnts, två befattningshavare för handläggning av hyres- och möbelärenden, dels ock ett kvinnligt extra ordinarie kontorsbiträde för skrivgöromål.

Vad beträffar *avdelningen för byggnader i Stockholm* har byggnadsstyrelsen i sin föreliggande skrivelse lämnat en närmare redogörelse för arten och omfattningen av avdelningens arbetsuppgifter. Av denna redogörelse framgår bland annat, att det under avdelningens förvaltning stående fastighetsbeståndet varit statt i en år för år fortgående tillväxt. Till belysande härav må nämnas, att antalet byggnader samt det uppskattade värdet av byggnaderna vid slutet av nedannämnda år utgjort:

	Antal byggnader	Uppskattat värde
1917	60	58,290,000
1918	66	65,945,000
1919	70	72,125,000
1920	74	74,317,000
1921—1922	76	75,609,000
1923	78	80,819,000
första halvåret 1924	81	83,469,000

Antalet ärenden, som under de senare åren handlagts av Stockholmsavdelningen, har utgjort:

1918	1920	1921	1922	1923	1:a halvåret 1924
257	365	611	709	644	385

I ovan angivna siffror ingår det årligen återkommande arbetet med upp rättandet av generalplan för underhålls- och ändringsarbeten m. m. jämte samtliga för densamma behövlige besiktningar endast såsom ett ärende.

I anslutning till den verkställda utredningen anför byggnadsstyrelsen huvudsakligen följande:

Arbetet å Stockholmsavdelningen hade under senare år högst väsentligt ökats. Detta förhållande hade sin främsta förklaring däri, att antalet fastigheter och byggnader, som lagts under styrelsens vård, hastigt ökats, men även däri, att ändringar av en del av de gamla fastigheterna måst företagas för deras mera ändamålsenliga utnyttjande. Det vore jämväl att förvänta, att arbetet på avdelningen komme att ytterligare växa inom den närmaste tiden icke blott genom tillkomsten av än flera egendomar, exempelvis den under uppförande varande ämbetsbyggnaden i kvarteret Murmästaren, utan även på den grund, att under krisåren eftersatta reparationsarbeten under de närmaste åren komme att framtvingas till utförande, varjämte vore att märka, att icke så få av de gamla fastigheterna måste iståndsättas för nya

behov i samband med de omflyttningar, som bleve en följd av vissa ämbetsverks förflyttning till de nya ämbetsbyggnaderna i kvarteren Murmästaren och Kandidaten. Slutligen kunde styrelsen motse inom den närmaste tiden behovet av moderniseringar och förbättringar i åtskilliga äldre fastigheter. För fullgörandet av de uppgifter i fråga om skötseln av statens fastighetsbestånd i Stockholm, som sålunda åvilade styrelsen, vore den nuvarande personalen å Stockholmsavdelningen otillräcklig, varför en förstärkning av densamma måste anses ofrånkomlig. I sådant hänseende ansåge styrelsen erforderligt, dels att antalet kontrollanter ökades från två till tre, varigenom en behöflig förbättring av arbetsledningen och kontrollen på arbetsplatserna skulle kunna vinnas, dels ock att ytterligare en tjänsteman anställdes för det inre byråarbetet, huvudsakligen för räkenskapsföring, biträde vid ekonomiska utredningar, upprättande av ekonomiska månadsrapporter m. m. Avlöningarna till ifrågavarande två befattningshavare beräknade styrelsen för nästa budgetår till sammanlagt 10,152 kronor.

Beträffande *avdelningen för byggnader i landsorten* har byggnadsstyrelsen anfört, att jämväl å denna avdelning arbetsbördan ökats på grund av fastighetsbeståndets alltjämt fortgående tillväxt. Då styrelsen därjämte under den närmaste tiden torde komma att till förvaltning få mottaga de under uppförande varande nybyggnaderna för ett dubbelseminarium och ett lantmäterikonator i Umeå samt ett småskoleseminarium i Lycksele, funne styrelsen ett oavvisligt behov numera föreligga av ständigt tillgång å avdelningen av ett skrivbiträde; och beräknade styrelsen avlöningen till ett dylikt biträde under nästa budgetår till 1,920 kronor.

De ytterligare arbetskrafter, som styrelsen funnit erforderliga för intendentsbyrån, skulle alltså enligt styrelsens förslag under nästkommande budgetår tillhoppa betinga i avrundat tal 12,000 kronor.

I föreliggande skrivelse har styrelsen slutligen framhållit, att jämväl å kulturhistoriska byrån och stadsplanebyrån behov av ytterligare biträden föreläge; men hade styrelsen med hänsyn till nödvändigheten av den största sparsamhet med statsmedlen ansett sig för närvarande icke böra framställa krav om anslag för sådant ändamål.

Under åberopande av vad sålunda anförts, har byggnadsstyrelsen hemställt, att det extra anslaget till byggnadsstyrelsens verksamhet måtte för budgetåret 1925—1926 bestämmas till 97,000 kronor.

Av den föreliggande utredningen lär framgå, att det fastighetsbestånd, som intendentsbyrån har att förvalta, under senare år väsentligt ökats. Där emot synes en motsvarande ökning av de för byrån tillgängliga arbetskrafterna icke hava skett. I förhållande till fastigheternas antal och värde samt med hänsyn till byråns mångskiftande och krävande uppgifter torde den nuvarande personalen vara otillräcklig, och finner jag därför i likhet med byggnadsstyrelsen, att medel för en erforderlig förstärkning av denna personal bör ställas till styrelsens förfogande. Mot det av styrelsen i sådant hänseende föreslagna beloppet har jag ej funnit anledning till erinran.

I detta sammanhang kan nämnas, att byggnadsstyrelsen i sitt utlåtande över byggnadsstyrelsesakkunnigas betänkande framhållit, hurusom det enligt styrelsens mening varit önskvärt, om i de sakkunnigas uppdrag även

Departements-
chefen.

ingått att utreda, huruvida icke åt generaldirektörens ställföreträdare borde, i likhet med vad fallet vore inom vissa andra ämbetsverk, utgå visst i styrelsens stat bestämt arvode, allra helst den föreslagna utvidgningen av byggnadsbyråns uppgifter i viss mån måste komma att medföra ökat arbete för ställföreträdaren. Oberoende härav funne styrelsen emellertid ett dylikt arvode vara fullt berättigat. Även i vissa andra av sakkunniga ej behandlade avseenden förefunnes inom styrelsen önskemål beträffande ämbetsverkets organisation; exempelvis i fråga om överflyttning av vissa icke-ordinarie befattningar, vilka under årens lopp visat sig vara av fullt stadigvarande karaktär, till ordinarie stat.

Vad styrelsen sålunda framhållit, har emellertid ej föränlett särskilt yrkande från styrelsens sida, och har jag ej funnit anledning att nu upptaga berörda spörsmål till vidare behandling.

Beträffande byggnadsstyrelsens ordinarie anslag medför genomförandet av det ovan framlagda förslaget till omorganisation av styrelsens byggnadsbyrå en höjning med 15,000 kronor, motsvarande avlöningen till byggnadschefen. En ytterligare höjning påkallas av den föreslagna förändringen av en kvinnlig kanslibiträdesbefattning till kansliskrivarbefattning samt den nu beslutade löneregleringen för kvinnliga befattningshavare. Av berörda anledningar torde, vid bifall till nyssnämnda förslag, de i byggnadsstyrelsens stat ingående anslagsposterna för avlöningar till ordinarie tjänstemän samt för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m. böra sammanlagt höjas med respektive 16,800 kronor och 1,500 kronor, i följd varav statens slutsumma skulle komma att ökas med 18,300 kronor eller från 238,000 kronor till 256,300 kronor.

Vad det extra anslaget till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet angår, torde detsamma med hänsyn till det beräknade behovet av ytterligare arbetskrafter å intendentsbyrån böra för nästkommande budgetår bestämmas till 97,000 kronor, motsvarande en höjning av nu utgående belopp med 12,000 kronor. Jag har därvid av skäl, som tidigare anförts, för avlöningar åt icke-ordinarie befattningshavare å den föreslagna nya byggnadsbyrån beräknat ett belopp, motsvarande avlöningarna till den icke-ordinarie personalen å nuvarande byggnadsbyråns byggnadsavdelning, eller i runt tal 35,000 kronor. I den mån detta belopp på grund av den föreslagna omläggningen i fråga om sättet för avlöningarnas bestridande icke skulle behöva tagas i anspråk för den nya byggnadsbyråns personal, skulle detsamma, enligt vad jag förordat, i första hand få användas för tillgodoseende av den nya utredningsbyråns ökade personalbehov, motsvarande en kostnad av 10,600 kronor. Återstoden skulle däremot besparas. Vid ett fullt genomförande av det nya systemet skulle denna besparing i anslaget kunna beräknas till i runt tal 24,000 kronor för år räknat.

Departementschefens hemställan.

Under återopande av vad jag nu i olika hänseenden anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta, att arméns kasernbyggnadsnämnd skall upplösas, sedan dess ännu pågående byggnadsverksamhet hunnit avslutas, ävensom i samband därmed bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som för avveckling av nämndens verksamhet kunna finnas påkallade;

dels med tillämpning från och med den 1 juli 1925 besluta, att i 5 § mom. 1 av avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skall bland befattningar, vilka tillsättas genom förordnande på viss tid, upptagas byggnadschef hos byggnadsstyrelsen med ett arvode av 15,000 kronor för år räknat, ävensom att i den vid berörda avlöningsreglemente fogade tjänsteförteckning skola under rubriken »byggnadsstyrelsen» upptagas såväl sistnämnda befattning som ock befattningen kansliskrivare;

dels bestämma antalet ordinarie befattningar i byggnadsstyrelsen på följande sätt:

Befattning	Löne- grad
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—
1 byggnadschef, arvode enligt 5 § i reglementet	—
4 byggnadsråd	B 30
1 byråchef	B 30
6 intendent	B 26
1 kamrerare	B 24
1 sekreterare	B 24
1 kansliskrivare	B 11
1 förste expeditionsvakt	B 7
1 kanslibiträde	B 7
1 expeditionsvakt	B 5
2 kontorsbiträden	B 4

dels godkänna följande stat för byggnadsstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1925—1926:

Stat:	Kronor
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	184,800
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	4,500
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	67,000
	<u>Summa 256,300</u>

dels i riksstaten uppföra det *ordinarie* förslagsanslaget till byggnadsstyrelsen med

dels till upprätthållande av byggnadsstyrelsens verksamhet för budgetåret 1925—1926 anvisa ett *extra* anslag av

kronor 97,000;

Kungl. Maj:ts proposition nr 135.

dels ock medgiva, att kostnaden för avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå må enligt grunder, som av Kungl. Maj:t fastställas, påföras anslagen för byggnadsföretag, som genom styrelsen utföras.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. Inledning	1
II. Omorganisation av byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå och vissa därmed sammanhängande spörsmål	3
Överintendentsämbetets omorganisation till byggnadsstyrelsen	3
Orsakerna till igångsättandet av den föreliggande utredningen	6
Direktiv för byggnadsstyrelsesakkunnigas utredningsarbete	9
Byggnadsstyrelsesakkunnigas utredningar	10
Byggnadsstyrelsen	10
Arméns kasernbyggnadsnämnd	16
Utredningen i övrigt	18
Frågan om sättet för utförande av statens husbyggnadsarbeten	19
Frågan om kasernbyggnadsnämndens bibehållande	25
Frågan om utvidgning av byggnadsstyrelsens byggnadsverksamhet	28
Frågan om organisatoriska förändringar inom byggnadsstyrelsen	39
Uppdelning av nuvarande byggnadsbyrå	39
Den nya utredningsbyrå	43
Den nya byggnadsbyrå	47
Kostnaden för genomförande av föreliggande förslag	53
III. Uppflyttning i lönegrad av en kanslibiträdesbefattning	55
IV. Anslag för budgetåret 1925—1926	57
V. Departementschefens hemställen	60